

Trine Cecilie Urdal

Ulik vektlegging av fremtiden
en studie av barnevernlederes forhold til media

Masteroppgave i sosialt arbeid

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for Samfunnsfag

Sammendrag

Hvorfor er kampanjer for barnevernet ofte ikke i regi av barnevernet selv, men av andre aktører? Hva tenker barnevernledere om å bruke media til folkeopplysning? Dette var noen av spørsmålene som førte til problemstillingen; *Hvordan forholder barnevernledere seg til media?* Hensikten med studien har vært å fremskaffe mer kunnskap om, og forståelse for, hvordan barnevernledere oppfatter media, og hvordan de forholder seg til media. Studien tar utgangspunkt i kvalitativt intervju som metode. Materialet består av fire barnevernlederes fortellinger om sine erfaringer med media, og deres refleksjoner rundt mediehandtering. Intervjuene ble i hovedsak analysert ved hjelp av Meads teori om tid og eksistens, som peker på at fortiden alltid er i nåtiden, og at nåtiden også har fremtiden i seg. Thomas og Thomas' begrep «definisjonen av situasjonen» har vært i bakgrunnen for å ta barnevernledernes utsagn på alvor.

Hovedfunnet i denne studien er at barnevernet og media vektlegger fremtiden ulikt. Media vektlegger barnets fortid og nåtid for å beskrive situasjonen som den er i dag, mens barnevernet vektlegger fremtiden i alt de foretar seg. Hovedidéen til Mead er at alt er i «the present», altså i nåtiden. Nåtiden grenser alltid til fremtiden, som både kan være umiddelbar og lengre unna. Det informantene fortalte, og som jeg fikk en dypere forståelse av gjennom Meads tidsbegrep, var at barnevernet i alt de gjør er opptatt av hvordan man kan legge situasjonen til rette for barnet i fremtiden. For media blir fremtiden på mange måter ikke så viktig, fordi media har et annet samfunnsoppdrag enn barnevernet. Gjennom informantenes fortellinger fremkommer at de er skeptiske vedrørende journalister, og at de ikke har tillit til media. Barnevernledernes erfaringer med media er i stor grad negativ. Informantene mener media fremstiller barnevernsaker unyansert, fragmentert og skjevt, og at befolkningen derfor har et galt bilde av hva barnevernet er. Informantene vil gjerne tydeliggjøre hva de jobber med, hvordan de jobber, og hvilke beslutninger som tas på hvilke grunnlag. Spørsmålet er hvor de skal informere om dette, og om media kan spille på lag med barnevernet. Kan de stå sammen om informasjonsarbeid om barnevernet? Barnevernet og medias ulike vektlegging av tid kompliserer dette, og er noe av grunnen til at forholdet mellom de to instansene er så vanskelig.

Abstract

Why are campaigns for child welfare often not initiated of the child welfare system, but by other actors? How do child welfare executives think about using the media to enlighten the general population of the child welfare system? These were some of the questions that led to the main problem for discussion in my master's degree project, entitled: *How do child welfare executives relate to the media?* The purpose of this study was to obtain more knowledge about, and understanding of, how the child welfare executives perceive the media, and how they relate to the media. The study is based on qualitative interview methods. The methods are comprised by four child welfare executives' stories about their experiences with the media, and their reflections on media handling. The interviews were mainly analyzed by using Mead's theory of time and existence, which points out that the past is always in the present, and the present also has the future in it.

The main finding of this study is that child welfare executives and the media focus on the media differently. The media emphasize the child's past and present to describe the situation as it is today. Child welfare executives emphasize the future in all their activities. The present shares boundaries with the future, which can be both immediate and longer away. What the interviewees told me, and what I got a more in-depth understanding of using Mead's theory on concepts of time, was that child welfare executives in everything they do are concerned with how to add provisions for the child in the future. For the media, the future in many ways is not so important, because the media has a different social assignment.

Through the interviewees' narratives, it emerges that they are skeptical about journalists, and that they do not trust the media. Child welfare executives' experiences with the media are largely negative. The respondents believe the media portrays child welfare simplistic, fragmented, distorted, and that the general population therefore have a wrong picture of what child welfare is. The interviewees would like to make clearer to the general public how they make their decisions, based on the information available to them. The question is how to inform the public, and if the media can contribute to this. Can these two entities cooperate on child welfare issues? Child welfare executives and the media have different emphasis on the future, which complicates their cooperation, and this is part of the reason why the relationship between the two organizations is so difficult.

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for Samfunnsfag

Oslo 2012

FORORD

For litt over fem år siden tok jeg valget å avslutte en mangeårig karriere i restaurantbransjen. Jeg har med meg mange gode minner, gode erfaringer og ikke så få visdomsord. Ett av dem er «Do it now!», et annet er «la alltid en sint gjest få utløp for frustrasjonen uten å si noe tilbake, og så kan du spørre vedkommende om han eller hun vil ha en kopp kaffe». Skillet mellom restaurantfag og sosialt arbeid er ikke så stort som mange tror...

Jeg skulle bli barnevernpedagog. Jobbe med mennesker som ikke ble sett. Realisere det jeg alltid hadde snakket om, ifølge en venninne.

Jeg ble aldri barnevernpedagog, fordi min bordkavalér i et bryllup få uker før søknadsfristen til høgskoleopptak sa: «Du skal bli sosionom», hvorpå han argumenterte sterkt for sitt syn. Tre år senere fikk jeg min bachelorgrad i sosialt arbeid.

Tre år følte imidlertid ikke som nok. Det var ikke bare det at jeg var komfortabel som student, det var også følelsen av å ikke ha kunnskap nok for å utgjøre den forskjellen i menneskers liv som jeg så sterkt ønsket. Gjennom hele bachelorstudiet fikk vi studenter høre at mastergrad var mer eller mindre saliggjørende. Som voksen student var valget enkelt: enten måtte jeg ta mastergraden nå, ellers ville det nok aldri bli noe av.

Ved fullført masteroppgave ser jeg tilbake på fem flotte, lærerike, til tider frustrerende, i høy grad utviklende og morsomme år. Både på høgskolen, på praksisplasser underveis, i kollokviégrupper, prosjektgruppe, med veiledere og ikke minst nye venner. Jeg har jobbet en del underveis, for kommunal barneverntjeneste, på barneverninstitusjon, og ved somatisk sykehus, og på denne måten fått en brattere læringskurve enn jeg ville fått ved å «bare» studere. Jeg har lært utrolig mye ved å være i «felten», kunnskap jeg ikke ville tilegnet meg ellers. Aller mest har jeg nok lært mye om meg selv, og forhåpentligvis blitt et bedre medmenneske.

Jeg har fått gjentatte bekræftelser på at valget jeg tok for fem år siden var veldig riktig, og ønsker å takke alle som har støttet meg underveis.

Takk til *Harald Broch* som penset meg inn på sosialt arbeid. Takk til lærere ved Høgskolen i Oslo og Akershus for stort sett gode forelesninger og veiledninger, aller mest takk til førstelektor *Elisabeth Larsen* som støttet meg i en vanskelig tid. Takk til mine medstudenter

for hyggelige stunder og gode diskusjoner - både faglige og sosiale, og spesielt takk til *Helene* og *Camilla* som har vært glimrende støttespillere de siste to årene. Takk til veiledere og kolleger på praksisplassene, som tok mine kommunikasjonsferdigheter til nye høyder.

Takk til familie og venner som har heiet på meg hele veien, spesielt mor og far som har vært ivrige lesere av absolutt alt jeg har produsert i løpet av disse årene. Takk til *Runa-Helene* for å minne meg på at jeg «kommer fra skippertak-kulturen» da jeg så som svartest på det å bli ferdig i tide. Takk til dem som leste oppgaven underveis, spesielt *Kari Elisabeth Steen* som har kommet med uvurderlige innspill, i tillegg til å være kyndig datahjelper.

Takk til informantene som ga velvillig og generøst av sin tid, sine meninger og refleksjoner. Uten dere ville denne oppgaven aldri ha eksistert.

Takk til professor *Irene Levin* for inspirasjon i løpet av masterstudiet, og veiledning med denne oppgaven. På et tidspunkt vurderte jeg å utsette innleveringen, men din vennlige «jeg skal hjelpe deg» gjorde at jeg bestemte meg for å fullføre til normert tid. Du har vært en «klippe» hele veien, og jeg har gledet meg over å få samarbeide med deg. Takk for at du hjalp meg med å gjøre teoriene levende og begripelige. Til tider har det vært slitsomt, stressende og utfordrende å jobbe med dette prosjektet, men mest av alt har det vært utrolig lærerikt.

Sist, men ikke minst, tusen takk til barna mine, *Erik* og *Vilde*, for at dere er dere, og for at dere har vært tålmodige og fleksible den siste tiden når jeg har strevet med å bli ferdig med masterprosjektet mitt og ikke hatt tid til å være så mye mamma. Herfra er det bare dere i vår lille familie som skal gå på skole.

Hønefoss, mai 2012

Trine C. Urdal

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	<i>ii</i>
<i>Abstract</i>	<i>iii</i>
FORORD	i
Kapittel 1 Innledning	1
<i>Hensikt og problemstilling</i>	<i>2</i>
<i>Strukturen i barnevernet</i>	<i>3</i>
<i>Barnevernets mandat</i>	<i>4</i>
<i>Medias mandat</i>	<i>4</i>
<i>Taushetsplikten</i>	<i>5</i>
<i>Nyhetskriteriene</i>	<i>6</i>
<i>Avislesing for alle?</i>	<i>6</i>
<i>Avgrensing</i>	<i>7</i>
<i>Oppgavens videre struktur og form</i>	<i>8</i>
Kapittel 2 Forståelsesrammer	8
<i>Hva er skrevet om temaet tidligere?</i>	<i>9</i>
<i>Teoretiske perspektiver</i>	<i>14</i>
Kapittel 3 Metode	16
<i>Hvorfor kvalitativ metode?</i>	<i>16</i>
<i>Populasjon og utvalgskriterier</i>	<i>17</i>
<i>Å få tak i utvalget</i>	<i>18</i>
<i>Godkjenning av studien</i>	<i>19</i>
<i>Faktisk utvalg</i>	<i>19</i>
<i>Intervjuguiden</i>	<i>20</i>
<i>Intervjuene</i>	<i>21</i>
<i>Transkribering</i>	<i>22</i>
<i>Analyseforberedelse av materialet</i>	<i>23</i>
<i>Pålitelighet og gyldighet</i>	<i>24</i>
<i>Metoderefleksjoner</i>	<i>25</i>
<i>Eablering av kontakt</i>	<i>25</i>
<i>Tidligere erfaringer som et gode</i>	<i>27</i>
<i>Holdningsendringer</i>	<i>28</i>
<i>Etiske refleksjoner</i>	<i>29</i>

Kapittel 4	Ulikt forhold til tid, og unyanserte fremstillinger	30
	<i>Media fremstiller virkeligheten galt</i>	31
	<i>Det blir så unyansert</i>	33
	<i>Foto? Helst ikke.</i>	36
	<i>Radio og TV</i>	39
	<i>Facebook og andre moderne uting</i>	40
Kapittel 5	Skal JEG snakke med media?	42
Kapittel 6	Media som samarbeidspartner?	46
	<i>Klientens historie</i>	49
	<i>Enkelt saker eller generelle og prinsipielle saker?</i>	50
Kapittel 6	Informasjon til samarbeidspartnere	53
	<i>Mangel på kunnskap</i>	54
Kapittel 7	Image – resultatet av medias fremstilling og manglende kunnskap hos samarbeidspartnere	59
	<i>Å snu bildet</i>	60
Kapittel 8	Etikk, og Mead igjen	63
	<i>Fortiden, nåtiden og fremtiden</i>	65
Kapittel 9	Avslutning	67
	<i>Implikasjoner for videre forskning</i>	70
	<i>En aller siste oppsummering</i>	70
Litteraturliste		71
Vedlegg 1. Intervjuguide		76
Vedlegg 2. Vær Varsom-plakaten		78

Kapittel 1 Innledning

Interessen for barnevernets forhold til media startet langt tilbake i tid; så lenge siden at jeg ikke kan tidfeste det. Imidlertid ble interessen ekstra vekket av Stine Sofies Stiftelses kampanje «For barnas beste må du tørre å tenke det verste» i 2010 (forbarnasbeste.no¹). Kampanjen ble laget med prispenger stiftelsen hadde vunnet i reklamebransjens «dugnad» for en ideell sak. Dette var en kampanje jeg støtte på i aviser, på store reklameboards, og på internett. Det som gjorde mest inntrykk, var tre korte filmer på internett. Filmene fortalte den samme historien, sett fra tre forskjellige perspektiver: lærerens, naboens, og kameratens far. Alle filmene sluttet med at de voksne satt med telefonen i hånden, og vurderte om de skulle melde bekymring til barnevernet. De måtte ta stilling til det de opplevde, selv om de ikke hadde håndfaste bevis. Når man så filmene hver for seg, kunne man forstå de voksnes usikkerhet vedrørende barnet situasjon. Men når man så filmene samlet, ble bildet tydeligere. Kampanjen løftet frem det dilemmaet voksne kanskje ofte har: at man ikke melder til barnevernet fordi man ikke «vet nok», eller at man ikke melder fordi man tenker at «noen andre» melder hvis det faktisk er sånn at noe er galt. «Noen andre vet mer».

Jeg opplevde filmene som tankevekkende, og syntes det var flott at Stine Sofies Stiftelse hadde laget kampanjen. Men jeg lurte samtidig på hvorfor ikke barnevernet selv sto bak, hvorfor barnevernet ikke bruker media på en slik måte at oppmerksomheten rettes mot deres virksomhet. Barne-, ungdoms- og familieetaten (heretter Bufetat) har blant annet hatt forskjellige kampanjer for å rekruttere fosterhjem. Utover disse, har jeg ikke inntrykk av at barnevernet i særlig grad bruker media for å opplyse om sitt arbeid. For å bruke media aktivt, og på en måte som kan bidra til positiv oppmerksomhet, må man ha et forhold til media.

Barnevernet har generelt sett et dårlig rykte i majoriteten av befolkningen. Befolkningen vet dessuten svært lite om barnevernets oppgaver og arbeidsmetoder og –måter. Medias dekning av barnevernsaker har i mange år vært noe ensrettet, med fokus på vanskelige og svært følelsesladede saker som ofte innebærer omsorgsovertakelse. Mitt inntrykk er imidlertid at medias fremstillinger de siste årene har endret seg, blant annet fordi jeg vet at journalister har vært invitert og oppfordret til å bli bedre kjent med barnevernets arbeidsmåter, samt at ansatte i barnevernet skal ha fått mer kunnskap om medias arbeidsmåter. På utdanningsnivå settes det

¹ <http://www.forbarnasbeste.no/> lastet ned 24.04.2011

også fokus på dette, blant annet med felles undervisning for studenter innen barnevern og media. Manglende kunnskap i befolkningen om hvilke verdier, prinsipper og faglig kunnskap om barns behov som ligger bak barnevernets beslutninger er en utfordring, også ifølge Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (heretter BLD). Min oppfatning er at barnevernet ikke ofte nok kommer med uttalelser når de blir bedt om det, og at svaret fra barnevernet lenge har vært «ingen kommentar». Åpenhet gir større legitimitet i befolkningen, og en følge av større legitimitet er at det blir bedre å være barn i barnevernet (Bufetat.no²). Med bedre kommunikasjon og mer åpenhet vil det bli bedre for flere barn; med dette menes både barn som får hjelp av barnevernet, og dem som burde få hjelp men som ikke får det.

Sosialarbeidere skal forebygge og forhindre sosiale problemer, i tillegg til blant annet å vise solidaritet med utsatte grupper. Barn er en utsatt gruppe, i egenskap av å være mindreårige med behov for omsorg og støtte fra voksne. Det å være barn i barnevernet betyr å være enda mer utsatt. For å forebygge sosiale problemer bør det være samarbeid og informasjonsflyt mellom de rette instanser og mennesker, og noenlunde klarhet i hva hjelpeapparatet kan bidra med. Vet befolkningen hva barnevernet kan tilby av råd, veiledning og hjelpetiltak, eller forbinder befolkningen barnevern først og fremst med omsorgsovertakelse? I kommunikasjonsstrategien ”Et åpnere barnevern” (ibid.) står det at befolkningen har et generelt positivt inntrykk av barnevernet, samtidig som det står at 50 prosent av befolkningen synes det ville være vanskelig å melde en bekymring til barnevernet. Dette er motsetninger som kanskje forstørker problematikken for barna som ikke kommer i kontakt med barnevernet, eller gjør det for sent. Med andre ord motsetninger som kanskje hindrer rett hjelp til rett tid. Barn og foreldre kan trenge hjelp i mange situasjoner, ikke bare der det er snakk om omsorgssvikt. Det er viktig å fange opp barna tidlig, og at ulike instanser og privatpersoner, i tillegg til barna selv, melder fra tidsnok. For at flere barn skal kunne få riktig hjelp til rett tid må etaten være mer synlig. Jeg undres hvordan barnevernledere tenker rundt det å være mer synlig i media.

Hensikt og problemstilling

Med denne undersøkelse ønsker jeg å skaffe til veie mer kunnskap om, og forståelse for, hvordan barnevernledere oppfatter media, og hvordan de forholder seg til media. Bruker barnevernlederne media for å rette søkelyset mot oppgaver som er barnevernets anliggende,

² <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Et%20%C3%A5pent%20barnevern.pdf> lastet ned 02.05.2012

eller er relasjonene til media befengt med dårlige erfaringer? Hvordan barnevernlederne oppfatter media blir vesentlig for om media og barnevernet kan spille på samme lag. BLD har i flere år kommet med mål og strategier for hvordan barnevernet bør forholde seg til media, og noe av hensikten med denne undersøkelsen er å se om virkeligheten avspeiler disse målene. Jeg ønsker med denne kunnskapen å vite mer om, og å sette fokus på, barnevernets dilemma vedrørende det offentlige rom. Dette er en kvalitativ undersøkelse der de subjektive opplevelsene til barnevernlederne kommer frem.

Min oppfatning er at det er lederne av de kommunale barnevernkontorene som stort sett uttaler seg i media, og slik bør det nok også være. Dette fordi det er lederen av hvert enkelt kontor som sitter med det formelle ansvaret. Jeg ser det som en stor utfordring for barneverntjenesten dersom samtlige ansatte skal kommunisere med media og andre. Et eventuelt krav om den generelle barnevernarbeiders mediekompetanse kan i tillegg kanskje virke skremmende for den enkelte saksbehandler, og føre til avmaktsfølelse. Barnevernets forhold til media blir dermed barnevernlederens forhold til media.

Min problemstilling er derfor: *Hvordan forholder barnevernledere seg til media?*

Hva tenker barnevernledere om å bruke media, og hvordan tenker de seg dette? Hvilke grunner eller begrunnelser har de for å uttale seg eller ikke? Er det sånn at de gjemmer seg bak taushetsplikten, eller er det andre grunner eller hensyn som ligger bak? Kjenner barnevernledere til kommunikasjonsstrategiene? Hva mener de om at andre ansatte enn dem selv uttaler seg i media? Dette er noen av de spørsmålene jeg stiller informantene i denne undersøkelsen.

For å kontekstualisere studien, vil jeg i det følgende forklare strukturen i barnevernet, beskrive barnevernet og medias mandater, og i korthet gjennomgå bestemmelser om taushetsplikt. Nyhetskriteriene beskrives for bedre å kunne forstå medias mål, samt at jeg vil vise hvor befolkningen får sin kunnskap om barnevern fra.

Strukturen i barnevernet

Statens ansvar for barnevernet er delt mellom departementet, Bufetat, fylkesmannen, og fylkesnemnd for sosiale saker. I tillegg til fem regionale myndigheter, består Bufetat av en sentral barnevernmyndighet; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (heretter Bufdir.). Kommunen er ansvarlig for alle oppgavene som er gitt i Lov om Barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (Barnevernloven – Bvl.), og dermed er det meste av barnevernets oppgaver

et kommunalt ansvar. Alle kommuner skal ha en administrasjon med en leder.

Barnevernlederen har ansvaret for de lovpålagte oppgavene.

Barnevernets mandat

Vårt nåværende lovverk og de påfølgende handlinger, er en konsekvens av «valget av det offentlige som medansvarlig for barns rettigheter» (Bunkholdt 1997, 289). Barnevernets mandat er beskrevet i Barnevernloven. I kapittel 1 står det at barnevernet skal «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid», og «bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår». Videre har barnevernet et «spesielt ansvar for å avdekke omsorgssvikt, atferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette», jamfør kapittel 3. Barnevernloven stadfester at utgangspunktet for de beslutningene som fattes skal være til barnets beste (Bvl. §4-1). Hva som er barnets beste forandrer seg imidlertid over tid, det er avhengig av kultur, i tillegg til at hvert barn, hver familie, og hvert individ innad i familien er unik. Hvordan barnets beste skal legges til grunn for beslutninger, krever med andre ord bruk av faglig skjønn. Faglig skjønn reduserer graden av tilfeldighet, fordi funderte beslutninger er basert på kunnskaper, erfaringer, ferdigheter og informasjon (Backe-Hansen 1995, 99; Bunkholdt og Larsen 1995, 13). Man arbeider «ut fra det motsatte av tilfeldigheter» (Bunkholdt og Larsen 1995, 12). Skjønnsmessige vurderinger bør ikke skjules, men derimot kommuniseres, om nødvendig også til befolkningen (Bunkholdt og Sandbæk 2008, 33).

Barnevernets mandat er å være både hjelper og maktutøver. Dette er en balansegang som kan være svært vanskelig. Barnevernet har mandat og myndighet til å intervensere i det som anses som noe av det mest hellige, nemlig privatlivets fred. Det å gripe inn i den private sfære og eventuelt true foreldres rett til daglig omsorg for barna sine vil nok alltid være kontroversielt, særlig fordi utøvelse av skjønn er noe av grunnlaget for vurderingene. Det blir vagt, lite transparent, og vanskelig å forstå.

Medias mandat

Media ser på seg selv som overvåker av de tre statsmaktene (regjering, storting, domstoler), og blir ofte referert til som den fjerde statsmakt. Begrepet «fjerde statsmakt» er omdiskutert, men uansett hvordan man tolker det, ligger en forståelse av media som en betydelig maktfaktor i samfunnet. Pressen (trykket presse, radio, TV og nettpublikasjoner) har et sett med etiske regler som er nedfelt i Vær Varsom-plakaten (Norsk Presseforbund) (Vedlegg 2).

Plakatens punkt 1.4 sier at det er pressens «rett å informere om det som skjer i samfunnet, og avdekke kritikkverdige forhold». Medias hovedoppdrag i samfunnet er med andre ord å gi informasjon, skape debatt og opptre som kontrollør overfor forvaltningen (Figenschow 2006, 54-57). Videre står det i plakatens punkt 1.5: «Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre». Grunnlovens § 100 stadfester journalisters yrings- og meningsfrihet: «Ytringsfrihed bør finde Sted». Grunnloven gir også rett til innsyn i stat, kommuners og domstolers virke så lenge det ikke strider mot personvernet. Dette utdypes i Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd av 19. mai 2006 nr. 16 (Offentlighetslova). Medias mandat er med andre ord bestemt både av pressen selv, og av styresmaktene. Pressen har et ansvar for å forvalte sin makt på en etisk og rettferdig måte. Den beste måte pressen kan ivareta dette ansvaret på, er å «høyne kvaliteten både på de etiske holdningene og det journalistiske håndverket» (Østlyngen og Østby 1999, 339).

Taushetsplikten

I yrkesetisk grunnlagsdokument for sosialarbeidere står: «Taushetsplikten er grunnlaget for tillit mellom yrkesutøveren og brukeren/klienten. Dersom det skal gjøres unntak fra taushetsplikten må dette kunne begrunnes med at andre etiske hensyn veier tyngre.» (Yrkesetisk grunnlagsdokument 2010, 6). Hensynet til personlig integritet og personvern, samt hensyn til tillitsforholdet mellom det offentlige og hver enkelt er hovedbegrunnelsene for taushetsplikt. Hensynet til tillit og personvern veier tyngre enn hensynet til åpnere barnevern. Taushetsplikten i barnevernet er strengere enn den man har i forvaltningen for øvrig (Bvl §§ 6-7, 2. ledd). Denne plikten gjelder både ansatte i barneverntjenesten og dem som utfører tjenester for barnevernet. I 3. ledd står at barnevernet kan gi opplysninger til andre forvaltningsorganer når dette er nødvendig for å fremme tjenestens/institusjonens oppgaver. I Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002) vises det til at taushetsplikten er til hinder for godt samarbeid. Tidligere barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt åpnet i 2009 for å se på og eventuelt endre reglene om taushetsplikt, først og fremst med tanke på samarbeidet mellom forskjellige instanser i kontakt med barn og unge (Rognmo 2009). Hun presiserte videre at meldeplikt går foran taushetsplikten. Dette er kanskje et dilemma særlig for helsearbeidere, fordi helsesøstre, leger og andre får opplysninger fra bekymrede foreldre nettopp på grunn av at man kjenner til helsepersonells taushetsplikt.

I Lov om behandlingssåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (Forvaltningsloven – Fvl.) § 13 a nr. 3 står bestemmelsen om at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysninger

videreformidles når ingen berettiget interesse tilsier at de skal hemmeligholdes. I rundskriv om barnevernet og taushetsplikten (Rundskriv Q-24, mars 2005) står at bestemmelsen i praksis kan anvendes når opplysninger er ”alminnelig kjent eller tilgjengelig andre steder”, som når de er offentliggjort i media. Foreldre som har kommet med opplysninger i en barnevernsak kan ikke forvente å være beskyttet av barnevernets taushetsplikt, men barnevernet må ta hensyn til tredjeparten, nemlig barnet. Følsomme opplysninger om barn og/eller foreldrene kan skade barnet på kort og lengre sikt. Hvilke opplysninger barnevernet kan gå ut med, vurderes i hvert enkelt tilfelle. Her kommer altså skjønn inn i bildet, noe som krever at man kan ”avveie mellom ulike interesser og hensyn” og at man innehar ”moralsk dømmekraft” (Yrkesetisk grunnlagsdokument, 9), i tillegg til det faglige aspektet ved skjønn, som nevnt under *Barnevernets mandat*.

Det er i hovedsak foreldrene, ikke barna selv, som i enkelte saker tar kontakt med media. Mot barnevernet, systemet, er foreldrene den svake part. Det er viktig å ikke glemme at det alltid står enda en svak part i saken, nemlig barnet.

Nyhetskriteriene

Wenche Figenschow hevder at «man må se medias nyhetskriterier i sammenheng med barnevernets involvering i familiers private liv» for å forstå hvorfor noen saker fremstilles i media (Figenschow 2007, 63). I boken *Journalistikk – Metode og fag* nevnes fem nyhetskriterier; Vesentlighet - nyheten skal interessere mange og ha samfunnsmessig verdi, identifikasjon – leseren skal kunne identifisere seg med den det angår, sensasjon – noe som bryter med det normale, aktualitet – nær hendelse i tid, og konflikt (Østlyngen og Øvrebø 1999, 103-106). En god nyhet skal tilfredsstillende minst ett av disse kriteriene. Konflikter spilles opp i mediene fordi de fanger oppmerksomhet: De får leserne til å feste blikket, lytterne til å spisse ørene og seerne til å sperre opp øynene. Konflikter er gjerne intense, tilspissede, forenklete, polariserte og personifiserte (Østlyngen og Øvrebø 2000, 106). Som Stang også påpeker, er det ikke enkelt for barnevernet å komme med generell og alternativ informasjon dersom media i all hovedsak fokuserer på de forenklete, personifiserte og polariserte historiene (Stang 2007, 58). Nyhetskriteriene er imidlertid ikke statiske (Østlyngen og Øvrebø 1999, 106).

Avislesing for alle?

Det er mindretallet i befolkningen som i løpet av sitt liv er i kontakt med barnevernet. Hvor får de som ikke er eller har vært i kontakt, eller har hørt om barnevernet via dem som er eller

har vært i barnevernet informasjon om denne etaten? I 1995 oppga 88 prosent av befolkningen media som den viktigste informasjonskanalen om barnevern (Horverak 1998, 2). Dette tallet har kanskje forandret seg, i og med at våre medievaner er endret siden. Frem til 1998 var det rundt 84 prosent av personer mellom 9 og 79 år som leste en avis på en gjennomsnittlig dag (Høst og Vaage 2010). Det tilsvarende tallet for 2011 er 63 prosent. 60 prosent av befolkningen som benytter internett leste avisers nettutgave i 2011 (ssb 2012³). Lesing av papiravis har altså sunket mindre enn avislesing på nett har økt. Lokalaviser har minst like stor oppslutning som på 1990-tallet (ibid.). Det er med andre ord grunn til å anta at det fortsatt er media som er befolkningens viktigste informasjonskanal om barnevern. Pujik, Østbye og Øyen peker på det faktum at folk flest i liten grad har personlig kontakt med barnevern, og at pressens fortolkning av hva som foregår på dette området derfor blir mer virkningsfullt enn om man leser en artikkel om andre instanser der mange mennesker har kontakt (1984, 94).

Avgrensing

Jeg har valgt å forholde meg til media som *media med redaktøransvar*. Aviser, TV og radio er den delen av media som berøres i intervjuene. I fremstillingen brukes termene media og presse om hverandre, meningsinnholdet er det samme. Under arbeidet med oppgaven har folk i mitt nettverk spurt hvorfor jeg ikke tar med sosiale medier. Argumentet for å ikke forholde meg til sosiale medier er nettopp det manglende redaktøransvaret. Sosiale medier har ingen redaktører som kvalitetssikrer innholdet, ingen etiske normer, og ingen utdannede journalister som produserer innholdet. Det er brukerne av sosiale medier som setter føringen for hva innholdet skal være. Innholdet er en blanding av meninger, påstander, rykter og andre innspill, og kan, for å sette det på spissen, sees på som sosiokulturell grafitti. Facebook kom likevel opp som et slags undertema under intervjuene. Bakgrunnen for dette er at den første informant tok det opp, og det medførte at jeg spurte de øvrige informantene om forholdet til Facebook.

Det er kanskje innlysende for lesere av denne oppgaven at samspillet mellom media og barnevernet, eller mangelen på samspill, i stor grad handler om makt og avmakt. Jeg har valgt å ikke belyse funnene mine ved hjelp av teorier om makt, fordi jeg mener det ville gi en oppgave som begrenser meg i større grad enn den utfordrer, og at andre perspektiver dermed ville skyves i bakgrunnen eller helt bort. Valget er også tatt fordi spørsmål om makt ikke bringes på banen av informantene.

³ <http://www.ssb.no/medie/sa128/internett.pdf> lastet ned 02.02.2012

Oppgavens videre struktur og form

Neste kapittel viser en redegjørelse for litteratursøk, hvor jeg trekker frem noen utvalgte bøker og tekster som gir inntrykk av tidligere forskning og litteratur innenfor temaet barnevern og media. Den amerikanske filosofen, sosiologen og psykologen George Herbert Meads artikkel om forholdet mellom tid og eksistens danner hovedgrunnlaget for analysen i denne studien, og hans teori presenteres her.

Kapittel 3 redegjør for metodisk tilnærming til intervjuene som utgjør det empiriske materialet i denne studien. Jeg viser hvorfor det i denne undersøkelsen er benyttet kvalitativ metode, presenterer utvalget, og redegjør for transkribering og annen analyseforberedelse. I dette kapitlet redegjør jeg også for refleksjoner jeg gjorde underveis; både når det gjelder etablering av kontakt med informantene, og hva som skjedde under intervjuene.

De påfølgende fem kapitlene omhandler funnene i denne undersøkelsen. Jeg starter med å vise hvordan barnevernets og medias vektlegging av fremtiden er forskjellig. Deretter fremstilles informantenes erfaringer med media som feil, unyanserte og lite helhetlig.

Kapittel 5 omhandler hvem fra barnevernet som skal snakke med media. Kompetanse er ett av premissene som diskuteres av barnevernlederne. Informantenes syn på medias fremstillinger av klienters historier, og dilemmaer vedrørende omtale av enkeltsaker, er også behandlet her.

Kapittel 6 dreier seg om informantenes refleksjoner rundt barnevernets samarbeidspartnere. Informantene gir uttrykk for at kunnskap om barnevern ikke er tilstrekkelig ved andre instanser som arbeider med barn, og at dette hindrer et godt nok samarbeid.

I kapittel 7 tas opp inntrykket befolkningen har av barnevernet, og hvordan dette inntrykket eventuelt kan endres.

Kapittel 8 viser frem at barnevernledernes handlinger styres av deres etiske holdninger. Deretter knytter jeg funnene opp mot Meads teori om tid og eksistens.

I oppgavens kapittel 9 oppsummeres hovedfunnet i denne studien.

Kapittel 2 Forståelsesrammer

I arbeidet med denne oppgaven søkte jeg via Google, Google Scholar, Bibsys, Norart, Idunn, Oda og Atekst. Søkordene var *barnevern*, *media*, *taushetsplikt*, *åpent barnevern*,

kommunikasjon, sosialarbeidere, barnevernarbeidere, taushet, barn, child welfare; i forskjellige kombinasjoner. Jeg har i hovedsak forholdt meg til nordiske tekster.

Hva er skrevet om temaet tidligere?

Noe av det første jeg leste i prosessen med oppgaven var *Barnevern, medier og juss*, en bok som ifølge forfatterne er skrevet for å inspirere til debatt (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006,14). Boken tar utgangspunkt i Kvæningen-saken for generelle drøftinger rundt barnevern og åpenhet både i media og i befolkningen generelt. I tillegg til pårørende og advokater, er journalister og barnevernansatte intervjuet, og boken gir et godt bilde av hvor ulikt disse opplevde saken. Forfatterne peker på hvor vanskelig det er for media å ivareta sitt samfunnsoppdrag angående saklighet og imøtegåelse av faktiske opplysninger på grunn av barnevernets taushetsplikt, og at medias terskel som følge av dette er høy når det gjelder dekking av barnevernsaker (Ekanger 2006a., 25). I Kvæningen-saken fikk barnevernet kritikk av pressen for å rømme bak taushetsplikten. Da barnevernet brukte sin tilsvarsrett gjennom sin advokat, kritiserte pressen barnevernet for brudd på taushetsplikten (Ekanger 2006b, 134). Pressen fikk være tilstede da saken kom opp for Hålogaland lagmannsrett, under forutsetning av begrenset referatadgang. Pressen fikk også tilgang til dom og domspremisser. Forfatterne stiller spørsmålstegn ved at media ikke har adgang i rettsvesenet under behandling av barnevernsaker, og at media dermed ikke blir i stand til å vurdere hvilke barnevernsaker som er særlig prinsipielt viktige eller interessante (Ekanger 2006b, 144). De argumenterer for at barnevernets legitimitet ville styrkes ved en mer åpen behandling av slike saker (Ringberg 2006, 149;156 - 160). Pressen fikk i ettertid kritikk for sin håndtering av saken, og tok også selvkritikk, blant annet for å ha gått for tungt inn i saken for tidlig, at kildegrunnlaget var for ensidig, og at de ikke hadde vernet barna mot offentlighet (Ekanger 2006b, 32-40).

Boken belyser hva som er til hinder for åpenhet for barnevernet, og ikke så mye hva som kan være mulighetene for større åpenhet. Dette fikk også forfatterne kritikk for, blant annet fra daværende direktør i Bufdir., Ann-Marit Sæbønes (Sæbønes 2006). Kritikken fra Sæbønes gikk også på at forfatterne ikke belyser hvilke muligheter barnevernarbeidere har til å jobbe annerledes. Sæbønes har kanskje rett i at det kunne vært skrevet mer om barnevernets muligheter til åpen dialog med blant annet media. Jeg synes likevel *Barnevern – medier og juss* er en god bok, fordi den fremstiller dilemmaene rundt en sak som var vanskelig og mye omtalt.

Jeg har funnet forskning som omhandler fremstilling av barnevern eller andre velferdsyrker i media, og noe forskning som går på sosialarbeideres syn på media. Det finnes mer forskning om sosialt arbeid og media enn jeg vil omtale her, men jeg har valgt å presentere de rapporteringene jeg finner mest hensiktsmessig for min studie.

Pujik, Østbye og Øyen utga i 1984 boken *Sosialpolitikk eller sosialpornografi*, som er en analyse av sosialpolitiske fremstillinger i pressen. Undersøkelsen er avgrenset til å omfatte avisartikler om enkeltmenneskers problemer med sosiale myndigheter. Det er en forholdsvis liten del av undersøkelsen som er viet barnevern, men jeg finner likevel boken relevant fordi den omhandler sosialarbeidere generelt.

Artikkelen *Sterke meninger og liten kontakt* er Terje Ogdens analyse fra 1993 av Norsk Gallups undersøkelser om holdninger til barnevernet (gjennomført i 1990 og 1993), samt en undersøkelse om barnevernets legitimitet, gjennomført av MMI i 1987. Av artikkelen fremkommer at forventningene til barnevernets inngripen «særlig gjelder de yngste barna», og at så mange som 23 prosent av de spurte ikke visste om barnevernet gjør en god eller dårlig jobb (1993, 5-6). Utviklingen fra '90 til '93 var at holdningen til barnevernets bruk av tvang var blitt mer negativ, og Ogden påpeker at det ofte er «tvangssaker som finner veien til avisspaltene og som setter sterke følelser i sving», i tillegg til at medias bilde av barnevernet omhandler «nidkjærhet i tjenesten» eller forsømmelser (ibid., 7-8). Folk med universitets- og høyskoleutdanning har mer positiv holdning til barnevernet enn andre, og Ogden trekker frem at en av grunnene til dette kan være at de er mer kritiske til informasjon i media (ibid., 12). Av artikkelen fremgår at økende negativ fremstilling i media har påvirket folks holdninger til barnevernet, og at dette særlig gjelder for dem som ikke har hatt kontakt med barnevernet. Ogden påpeker at barnevernets problem vedrørende media er medias «overgeneralisering»: fremstillinger av enkeltsaker medfører at barnevernet kollektivt blir stilt ansvarlig. Økt åpenhet og styrket informasjonsarbeid fremheves som løsning på de negative holdningene, men Ogden anser ikke media for å være den eneste delen av løsningen (ibid., 13, 14).

Sveinung Horveraks masteroppgave i sosialt arbeid fra 1996 omhandler hvorfor privatpersoner melder til barnevernet eller ikke. Det som er interessant med denne oppgaven i forhold til problemstillingen i min oppgave, er at Horverak fant at ingen av hans informanter hadde media som sin «sentrale kunnskapsbase om barnevernet». Horverak mener dette kan bunne i tre forklaringer: 1) informantene i hans undersøkelse er personer som tidligere har meldt til barnevernet, og ikke har media som viktigste informasjonskanal; 2) de som har

media som viktigste informasjonskanal melder ikke, muligens på grunn av det negative bildet media i perioder skaper av barnevernet; 3) Horverak påpeker at hans studie er kvalitativ, mens Ogdens undersøkelse var kvantitativ, og at svarene derfor er avvikende i de to undersøkelsene (Horverak 1996, 82). Horveraks konklusjon er at «de som melder til barnevernet er de som har kjennskap til et annet barnevern enn det media gir inntrykk av» (ibid.).

Torunn Elise Asks hovedfagsoppgave fra 2000; *Barnevernet i det offentlige rom, en kvalitativ studie av barnevernsarbeideres møter med media*, er en undersøkelse der syv barnevernarbeidere og en journalist er intervjuet. Ask har analysert sine funn blant annet i lys av Goffmans teorier om situasjonsdefinisjon, og roller. Av Asks studie fremgår at barnevernet selv sjelden er definerer av virkeligheten i media, og i møte med media. Informantene i hennes studie fremstår som kritiske og skeptiske til medias fremstilling av barnevernsaker, og denne skepsisen bunner i en oppfatning av at barnevernet stort sett blir fremstilt i dårlig lys og på en ensidig måte (Ask 2000, 74-75). Ask trekker flere ganger frem kollegafellesskap, og viktigheten av å være åpen og «offentlig» også innad i barnevernet. En av hennes sluttkommentarer er at «barnevernet må søke sin legitimitet på flere arenaer» enn media, men også «møte medias utfordringer» (ibid., 154).

Marianne Garviks masteroppgave fra 2005 omhandler møte mellom barnevernarbeidere og journalister. Hun har intervjuet informanter fra begge fagfelt om hvordan de oppfatter kontakt, forståelse av hverandres oppgaver og dilemmaer. Garvik rapporterer at «barnevernarbeidere synes det er ubehagelig å bli oppringt av en journalist», og at medias søkelys er en belastning. For å «tåle stormen når den kommer» (i media), er det viktig å være trygg på eget arbeid, og å ha kolleger å støtte seg på. Garvik trekker frem at journalistene i hennes undersøkelse etterlyser at «barnevernet viderefremmet kontakt og tok initiativ til å få belyst sine saker» (Garvik 2005, 158). Journalistene i undersøkelsen mener at barnevernet og media har en felles interesse i å ivareta barn og familier, at journalistene er «skjerpet» vedrørende taushetsplikt og barnevernsaker, og ikke forstår hvorfor barnevernarbeidere ikke kan «lette på sløret» før saker kommer ut i media (ibid., 113). Garvik peker på at det er barna det går ut over når barnevernet nekter pressen innsyn i saker, og at større innsyn vil hindre at «feil saker kommer ut i mediene». Hun mener man ikke kan kreve at pressen ikke omhandler enkeltsaker, fordi enkeltmennesket da vil forsvinne, og historiene vil miste sin slagkraft. Garvik konkluderer med at barnevernet bør se på media som en venn, men *ikke* en samarbeidspartner, fordi instansene har forskjellige roller og agendaer (ibid., 159).

Edda Stangs masteroppgave i sosiologi fra 2006 ble bearbejdet til en NOVA-rapport i 2007 (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Den tar for seg fremstillinger av barnevern i VG og Dagbladet i to tidsperioder: 1994/95 og 2004/05. Stang peker på at både svenske og norske undersøkelser viser at riksdekkende aviser omtaler barnevernet negativt (Stang 2007, 11). Stangs rapport viser at barnevernet uttaler seg i 18 prosent av artiklene i hennes materiale (ibid., 76). Hun påpeker at artiklene gir inntrykk av at journalistene stort sett har kontaktet barnevernet som kilde, men at barnevernet ikke har uttalt seg (ibid., 77). Der de har uttalt seg, er det oftest andre enn representanter for den kommunale barneverntjenesten som informerer, eksempelvis politikere eller Bufetat. Stang mener det ikke har vært en særlig økning i at barnevernets representanter uttaler seg i media til tross for ønsker om dette fra departementet.

Sonja Føleides masteroppgave i sosiologi fra 2011 bygger på Stangs undersøkelse, og er en innholdsanalyse av fremstillinger av barnevernet i Dagbladet og VG, med utgangspunkt i artikler fra 2004 og 2010. Føleide påpeker at datamaterialet er relativt avgrenset, og derfor ikke kan «generaliseres til å gjelde hele bildet av barnevernet i media» (Føleide 2011, 71). Hennes undersøkelse viser noen endringer sammenlignet med Stangs rapport og annen forskning. Det rapporteres om nedgang i fremstillinger basert på klienter, og da særskilt nedgang i fremstillinger av foreldres situasjon (ibid., 80). Hun viser videre til en liten økning i fremstilling av barnas situasjon (ibid., 81-82). Føleide mener retningen i Dagbladet og VG går fra enkeltsaker til mer generelle fremstillinger (ibid., 88-89), og peker på at økt aktivitet i media fra barnevernrepresentanter, forskere, og i noen grad politikere er medvirkende til denne retningen (ibid., 91). Hun finner ingen økning i fremstillinger der det kommunale barnevernet er hovedstemmen, men har funnet at det kommunale barnevernet oftere gir kommentarer i saker; «gjørne på generelt grunnlag» (ibid., 61-63). En annen tendens i Føleides materiale er at hun fant en større grad av positive og nøytrale fremstillinger sammenlignet med tidligere undersøkelser, og at fremstillingene er mindre stereotype enn tidligere (ibid., 49, 53-55). Føleide «setter et spørsmålstegn ved barnevernarbeideres kritiske syn til pressen» (ibid., 49), og stiller spørsmålet om det faktisk har vært endringer medias fremstillinger av barnevernet, eller om media «har fått et ufortjent rykte som formidlere av individualdramatisk journalistikk» (ibid., 95).

Lundström og Andersson har gjennomført flere kvalitative og kvantitative undersøkelser om medias bilde av sosialt arbeid og utsatte barn og unge i Sverige. Jeg har imidlertid funnet deres forskning vedrørende hvordan medias fremstillinger påvirker sosialarbeidere mest

interessant (Lundström og Andersson 2004). I undersøkelsen har de brukt fokusgruppe som del av metoden. Lundström og Andersson påpeker at det er «slående i hvilken liten grad forskere har interessert seg for en mer hverdagslig» medierapportering «om sosialt arbeideres vilkår og arbeid» (ibid., 5). Inntrykk som fremkommer fra informantene, er mangel på de positive historiene, og at «alt fremstilles forenklet». Informantene påpeker at de har liten medietrening, og har seg selv å skyldes for at mediebildet av sosialt arbeid har blitt som det har blitt (Lundström og Andersson 2004, 11). Lundström og Andersson stiller spørsmål om sosialarbeidere er mer negative til medieovervåking ev seg selv og sitt arbeid enn andre grupper, som for eksempel politi. De trekker også frem at sosialarbeidere synes å ikke huske de nøytrale artiklene, men bare de negative (ibid., 14). Lundström og Andersson understreker at de ikke har funnet noen tidligere forskning som omhandler hvordan sosialarbeidere selv oppfatter mediebildet (ibid., 5).

Jeg har konsentrert meg om nordisk forskning vedrørende barnevern og media, grunnet store forskjeller mellom de nordiske velferdssamfunn og andre land, og denne oppgavens omfang. Jeg vil likevel nevne noen undersøkelser fra England og USA med samme tema, eksempelvis Ayre (2001), og Cooper (2005). Forskjellig fra nordiske undersøkelser vises det i disse undersøkelsene til pressens «angrep» på den individuelle saksbehandler, og ikke mot tjenesten generelt. Sammenfallende med de nordiske landene pekes det på at barneverntjenestene er defensive når det gjelder media, og at en mer strategisk måte å møte media er påkrevd. Undersøkelsene hevder også at media har vært med på å forme et menings- og følelsesklima preget av frykt og mistillit når det gjelder befolkningens forhold til barnevern.

Som jeg har forstått det er det stort sett studenter, og enkelte forskere, som skriver om relasjonene mellom barnevern og media. De kommer fra forskjellige profesjoner eller fag, men ingen av undersøkelsene er foretatt av journalister eller journaliststudenter. Tekstene er forsøkt objektivt vinklet, men mitt inntrykk er at forfatterne sympatiserer med barnevernet. Et noenlunde samlet syn i tekstene synes å være at dramatiske enkeltsaker som fremstilles i media har større påvirkningskraft enn annen nyhetsformidling om barnevern, selv om de dramatiske sakene er i mindretall i forhold til samlet antall barnevernsaker. Det fremkommer også at barnevernarbeidere er skeptiske til media, og vice versa.

I fagbladet Fontene⁴ er hovedartikkelen i nr. 04-12 «de hemmelige tjenestene»; om barnevernansatte som har fått munnkurv av kommunale rådmenn eller tilsvarende vedrørende kontakt med media. Saken handler primært om at noen barneverntjenester ikke får gjort den jobben de skal, grunnet økonomisk prioritering i kommunene. Resultatet er overarbeidede eller sykemeldte ansatte, og at kommunene bryter loven; de henlegger saker som burde undersøkes. En av artikkelens informanter ble oppsagt fordi media hadde skrevet om konsekvensene av underbemanningen. Det var forventet at de ansatte var lojale mot kommunens ledelse og ikke snakket med media om situasjonen. I frykt for oppsigelse og kanskje endt karriere i det offentlige, tør de færreste barnevernansatte å formidle en vanskelig situasjon overfor politikere eller media, ifølge artikkelen. Informantene i artikkelen er to barnevernledere og en saksbehandler (Viggen 2012).

Jeg har ikke funnet forskning som omhandler barnevernlederens forhold til media, og ønsket å snakke med kommunale barnevernledere nettopp fordi dette ikke er gjort tidligere. Videre er jeg nysgjerrig på om informantenes holdninger til media er sammenfallende med hva som er rapportert tidligere. Jeg lurer også på om forholdet til journalister er preget av mer tillit og positive erfaringer enn det som er rapportert tidligere, og om dette samlet sett har gjort barnevernet mer proaktivt vedrørende media.

Teoretiske perspektiver

Før jeg går videre med metoden, ønsker jeg å peke på noen teoretiske perspektiver og forståelsesrammer som blir viktige i analysen av materialet. Spørsmålet er om jeg er ute etter å oppdage en fortid, eller om fortiden skapes i det nåtidige møtet. Når jeg skal prøve å finne ut av barnevernledernes oppfatning, syn på eller mening om media, ber jeg dem om en oppfatning i nåtiden, men som høyst sannsynlig har sin base i erfaringer de har gjort seg. Skal jeg da prøve å bringe dem tilbake til erfaringene slik de var – egentlig? Og er det mulig? George Herbert Mead (1863-1931) hevder at noe forskning er som «that of discovery» det vil si at hendelsene; fortiden, er der uansett om man oppdager dem eller ikke (Mead 1934, 329). Det er som om fortiden finnes «in itself». I slike tilfeller består forskningen i å prøve å bringe informanten tilbake til den tiden for å finne ut hvordan situasjonen eller hendelsen egentlig var. Men hva med alle de andre hendelsene som vi ikke oppdager? I Meads kjente artikkel om «Time» som ble publisert første gang i 1934, altså etter hans død, diskuterer han forholdet mellom «past, present and future.»

⁴ Tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO) for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere, velferdsvitere og studenter.

I forberedelsene til dette arbeidet fant jeg Meads artikkel inspirerende av flere grunner. Dels var den inspirerende for selve mitt intervju med informantene når jeg ber dem om å fortelle om noe som har skjedd. Og dels var den inspirerende i forhold til hvordan forstå medias og barnevernets samfunnsmandat. Kanskje ville det å se på de to organisasjonenes mandat utfra nettopp hvordan de forholder seg til barnas fortid og fremtid sett i nåtidens lys, gi ytterlige kunnskap og forståelse om forholdene mellom dem.

Tilbake til spørsmålet over om fortiden skal oppdages eller skapes? Mead sier: «... this which we do or do not discover will take on different meaning and be different in its structure as an event when viewed from some later standpoint» (Mead 1934, 329). Hvis vi virkelig kunne gå tilbake til fortiden og nærmest konservere minnet, ville historikeren anta at han hadde absolutt rett. Men en historiker på Aristoteles tid og en historiker i dag, vil oppfatte og fortolke historien på ulike måter – nettopp fordi deres egen kontekst og egne erfaringer spiller inn i forståelsen. Det er her snakk om rekonstruksjoner av fortiden, men «(T)hey are always subject to conceivable reformulation, on the discovery of later events ... (ibid., 335)». Den konstruerte fortiden og den reelle fortiden er inkongruente fordi man rekonstruerer hele tiden det som faktisk har skjedd. Det fylles på av nye hendelser som påvirker forståelser av gamle hendelser. «Even the most vivid of memory images can be in error» (ibid., 335).

Virkeligheten er alltid i en nåtid, ifølge Mead (ibid.). Vår fortid ligger i vår forestillingsverden, den er ikke reell og kan aldri bli det, annet enn hvordan den faktisk var det i øyeblikket da det skjedde. Når vi ser tilbake på tidligere hendelser i livet, for eksempel barndommen, vil vi som voksne ikke huske barndommen som vi forsto den da vi var barn, men i forhold til den nåtidige situasjonen. Hvis vi kunne reprodusere erfaringen som den den gang fremsto, kunne vi ikke dra nytte av den. Den ville ikke gi noen mening fordi vi da ikke befinner oss i nåtiden, der forståelsen finner sted (ibid., 336).

Hendelsen eller fenomenet i nåtiden grenser også mot fremtiden, the future. Fremtiden springer ut av nåtiden. Fortsettelse eller bortfall av hendelse er nåtiden som beveger seg inn i fremtiden. Fortiden og fremtiden er glidende overganger eller grenser som alltid møtes med nåtiden. Mead mener at vi forlenger disse tidspassasjene både når vi ser tilbake på hendelser, men også når det gjelder forventninger og forutsigelser. Fortiden som har betydning i nåtiden, hjelper oss til å forutsi hva som kommer til å skje. Forholdet mellom fortid, nåtid og fremtid gjør at vi justerer blikket på fortiden ettersom tiden går og tilpasser oss fremtiden med selektiv sensibilitet (Mead 1934, 333). Mead hevder at all fremtid skjer ut fra nåtiden: «All the future arises out of the present» (ibid., 339). Det å forutsi fremtiden på bakgrunn av nåtiden med alle

dens «pasts» i seg, mente Mead var vitenskapens oppgave; det å skape nye idéer skulle være metoden. Virkelighet, eller eksistens, er ikke redusert til øyeblikk her og nå: «earlier stages must be conditions of later phases» (Mead 1934, 338).

I selve intervjuet der jeg er ute etter barnevernledernes erfaringer med media, spør jeg dem om hendelser som har skjedd. De svar jeg får, er slik barnevernlederne i en kontekst av et intervju med meg og i den gitte nåtidige situasjonen, oppfatter at situasjonen var. Den fortellingen jeg så vil få er ikke bare deres presentasjon av fortiden i nåtiden, men det er deres definisjon av situasjonen eller Thomas teorem som det også er kalt: «If men define situations as real, they are real in their consequences» (Thomas og Thomas 1928, 572). Idéen om definisjonen av situasjonen ble utviklet da William Isaac Thomas sammen med Florian Znaniecki arbeidet med det store kvalitative verket «The Polish Peasant in Poland and America» i årene mellom 1918-1920 (Levin og Trost 2005, 43-44). Selve uttrykket kom derimot noen år senere i arbeidet med *The Child in America* (1928) som Thomas skrev sammen med sin kone Dorothy Swaine Thomas. Idéen var at mennesker vil handle utfra hvordan de forstår situasjonen. Denne studien er basert på en av aktørene i en relasjon mellom barnevernledere og media; deres syn på en situasjon. Mitt anliggende er å prøve å ta dem på alvor i den mening å prøve å forstå deres syn på selve situasjonen.

Marshall og Rossman hevder at det kvalitative intervjuets perspektiv er informantenes: «The participants perspective on the phenomenon of interest should unfold as the participant views it, not as the researcher views it» (Olsen 2003, 126). Det er flere som er enige med dem i dette, at forskeren skal få tak i «den mening informantene selv skaper i sine møter med situasjoner og mennesker» (Fossåskaret 1997, 38). Fordi jeg var interessert i barnevernledernes subjektive erfaringer, har jeg et fenomenologisk perspektiv som utgangspunkt.

Kapittel 3 Metode

Som det har kommet frem i kapittel 2, har jeg ikke funnet noen studier som tar for seg hvordan barnevernledere forholder seg til media. I dette kapittelet vil jeg gå gjennom metode og metoderefleksjoner som er gjort i denne studien.

Hvorfor kvalitativ metode?

Metode kan i vid forstand betraktes som veien til målet (Kvale og Brinkmann 2009, 82). Mitt mål er å finne ut av hvordan barnevernledere ser på media, og hva de tenker om sine

erfaringer med media. For å få tak i en slik type kunnskap, blir det nødvendig at jeg snakker med et utvalg av barnevernledere.

Med kvalitativ metode er det ikke ønskelig å kvantifisere eller telle noe. Kvalitative metoder går i dybden, ofte med få forskningsenheter (Fossåskaret 197, 18). Mens den minste forskningsenheten i kvantitativ metode er én person, er den minste enheten i kvalitativ metode både noe mindre enn én person og noe mer enn én person; hver persons sett av roller, og relasjonen mellom to personer (ibid., 18-19). Gjennom et intervju vil jeg ha kunne få tak i forskjellige elementer for å belyse problemstillingen. Det kvalitative forskningsintervjuet søker å få frem informantens kunnskap, meninger, refleksjoner og erfaringer uttrykt i vanlig tale. Jeg er ute etter det som kalles «meningsdimensjonen ved sosiale fenomener» og samhandling mellom personer (ibid., 13-14). Det vil være muligheter for at det kommer opp sider ved spørsmålsstillingen som jeg ikke har vurdert på forhånd. Jeg var åpen for at informantene ville bringe temaer til samtalen som jeg selv ikke hadde tenkt på, i tillegg til at hvert enkelt svar antagelig ville kreve et tilleggs- eller oppfølgingsspørsmål. Muligheten til å stille slike oppfølgingsspørsmål har man ikke i kvantitative metoder. Oppfølgingsspørsmål er nødvendige når man skal finne ut av informantens virkelighet; man bygger spørsmål på informantens tolkning av tidligere spørsmål (Levin 1994, 110).

Det er barnevernledernes definisjon jeg vil få tak i, og få kunnskap om. Kvale og Brinkmann peker på at et intervju er noe som er samskapt, noe som skjer mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet, og at det samme intervjuet foretatt med en annen intervjuer kanskje ville medføre annen kunnskap (2009., 32).

Populasjon og utvalgsriterier

Populasjonen i denne undersøkelsen er alle barnevernledere i Norge. Det kan være andre på barnevernkontoret som har erfaring med media, men med utgangspunkt i problemstillingen ønsket jeg å begrense populasjonen til barnevernledere, også fordi det ofte er de som er i kontakt med media. For et mest mulig mett utvalg søkte jeg variasjonsrikdom, da dette ville få frem bredde, nyanser og mangfold. Med et slikt utgangspunkt søkte jeg følgende utvalgsriterier for å finne et passende utvalg.

Jeg ønsket variasjon vedrørende erfaring med media, og gikk ut fra at barnevernledere i løpet av et år ville ha kontakt med media. Informantene ville kanskje ha erfaring med media fra tiden før de ble barnevernledere. Min interesse var kun deres erfaring med media fra tiden

som barnevernledere, fordi barnevernledere har et overordnet ansvar, og står for barnevernets policy eller syn på media. *Det første utvalgskriteriet blir derfor at barnevernlederne skal ha ulik hyppighet når det gjelder kontakt med media, og derfor mellom ett og ni års erfaring som barnevernleder.*

Erfaring med media kan ha sammenheng med størrelse på kommunen. En kan tenke seg at større kommuner har mer press fra media enn mindre kommuner. *Det andre utvalgskriteriet er derfor både små og større kommuner.*

Jeg ønsket informanter av begge kjønn. Mitt anliggende handler ikke om en representativ kjønnslikhet, men jeg ville passe på at kunnskapen ikke skal bli skjev, og bare omhandle kunnskap fra ett kjønn. Det er overvekt av kvinnelige ansatte i barnevernet, men kjønnsfordelingen av menn og kvinner i lederposisjon er noenlunde lik. *Det tredje utvalgskriteriet er derfor at informantene skal være både kvinner og menn.*

På grunn av økonomiske og tidsmessige hensyn avgrenset jeg utvalget til innenfor Østlandsområdet. *Det fjerde utvalgskriteriet er derfor at informantene skal komme fra flere fylker enn ett.*

Å få tak i utvalget

Jeg tok kontakt med samtlige informanter via telefon. To av dem fikk jeg snakke med umiddelbart, to av dem ringte meg opp etter at jeg hadde lagt igjen beskjed, begge innen et døgn etter at jeg kontaktet de respektive tjenester.

På grunn av barneverntjenestens arbeidsmengde, samt Kvale og Brinkmanns poeng om at eliteinformanter kan være vanskelige å få tak i (2009, 147), gjorde at jeg på forhånd trodde jeg ville bruke lang tid på å få tak i informanter. Dette innebar både at jeg trodde jeg ville få flere avslag på min forespørsel og derfor måtte ta kontakt med flere enn eksempelvis seks barnevernkontorer for å få seks informanter, og at det ville gå mange uker mellom min kontakt og tidspunkt for intervju. Det viste seg imidlertid at dette ikke stemte. De første to informantene sa ja med en gang, og intervjutidspunkt ble avtalt innen to uker etter at jeg snakket med dem. Det at de umiddelbart sa ja til intervju kan ha flere grunner. En mulighet er at de syntes temaet og problemstillingen var interessant, og at de ønsket å bidra til forskning innen sosialt arbeid. En annen mulighet er at de ønsket å bli ferdige med deltakelsen i løpet av kort tid; at avtalen med meg ikke var noe de ønsket å ha hengende over seg i en lengre periode.

To av informantene sa imidlertid først nei til min forespørsel. En av dem begrunnet dette med at vedkommende mente å ikke ha informasjon jeg ville ha nytte av, den andre kom med forslag til andre barnevernledere jeg eventuelt kunne intervju. Grunnen til at jeg først fikk nei, kan være at de ikke ønsket å prioritere meg i en ellers hektisk hverdag. En annen grunn kan være at de ikke syntes problemstillingen min var interessant. Begge disse informantene sa imidlertid ja til å bli intervjuet i løpet av den første telefonsamtalen, etter å ha veid kort for og imot med seg selv og med meg. Grunnene for å likevel si ja til intervju kan også her være flere. Blant annet utdypet jeg problemstillingen, noe som kan ha økt informantenes interesse for å delta i studien. Jeg fikk møte de to siste informantene også innen to uker etter telefonkontakt.

Mitt inntrykk er at de aller fleste mennesker liker å snakke om seg selv. Det kan hende at informantene sa ja fordi en invitasjon til å snakke om seg selv og sine erfaringer kan henge sammen med dette, samt at de var smigret over å bli spurt. Det er også tenkelig at temaet «barnevern og media» syntes relevant for informantene, fordi samarbeid mellom disse instanser er ønskelig fra departementet.

Da det viste seg hvor lett det var å få avtale med informantene, bestemte jeg meg for å avvente kontakt med de eventuelle siste informantene. Dette valgte jeg fordi jeg hadde i bakhodet at materialet ikke skulle være større enn nødvendig for mitt prosjekt.

Godkjenning av studien

Jeg kontaktet Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), og kom slik frem til at jeg ikke måtte søke noen godkjenning av studien. Begrunnelsen er at jeg ikke skulle behandle lydfiler på pc, og at jeg ikke skulle oppbevare identifiserbare persondata. Jeg var heller ikke ute etter å finne enkeltindividers forhold til sensitive forhold eller temaer, men hvordan barnevernledere som gruppe forholder seg til media. At temaet for studien ikke er av sensitiv eller privat karakter gjorde det unødvendig å søke noen form for godkjenning.

Faktisk utvalg

Det faktiske utvalget består av fire personer i alderen 46 til 62. Tre av dem hadde grunnutdanning som sosionom, en av dem som barnevernpedagog. Det er to kvinner og to menn. Informantene hadde vært barnevernledere fra ett til ni år.

Informantene var barnevernledere i tre forskjellige fylker. Den ene var leder for interkommunalt barnevern, og var således leder for barnevern i seks kommuner. Innbyggertallet i kommunene de er barnevernledere i, varierer fra ca. 2000 til ca. 100 000.

Alle informantene hadde erfaring med media. Alle informantene hadde erfaring med lokalavis, de fleste hadde erfaring med riksavis, både løssalgs- og abonnementsavis. Informantene hadde også erfaring med lokalradio og TV, herunder riks- og lokal-TV.

Intervjuguiden

Valg om å benytte semistrukturert intervju ble tatt tidlig i prosessen med denne studien. Et semistrukturert intervju åpner for å følge informantens assosiasjoner, pendle mellom temaer, og følge opp utsagn som synes viktige for informanten. Evnen til å lytte og komme med oppfølgingsspørsmål vil være minst like viktig som å stille spørsmål som er forberedt på forhånd.

Intervjuguiden er laget på bakgrunn av problemstillingen og temaer som skal utdype problemstillingen og de spørsmålene jeg er interessert i. Min kunnskapsinteresse er å få tak i barnevernledernes individuelle historier, slik at jeg kan få kunnskap om hvordan barnevernledere forholder seg til media, og en dypere forståelse for hva som ligger bak hvordan de forholder seg. På grunn av dette måtte jeg være bevisst på å lage en intervjuguide som var åpen for informantenes egne refleksjoner. Jeg måtte også ta hensyn til at intervjuet delvis ville bli retrospektivt, da intervjuene startet med å be informantene fortelle om og beskrive hendelser som lå bakover i tid.

Jeg opplevde at det var nødvendig å justere intervjuguiden noe etter det første intervjuet. Informanten hadde bragt temaer inn i samtale som jeg opprinnelig ikke hadde med, og den justerte guiden virket mer utfyllende vedrørende hvordan informantene opplevde sin virkelighet. Når det gjelder intervjuguiden, har jeg med andre ord utvist såkalt intervjuflaksibilitet: “Focusing closely on the guide, at the cost of attention to the respondent and the flow of the interview, is always a mistake “(Weiss i Olsen 2003, 136).

Intervjuguiden består ikke av direkte spørsmål, men av temaer som skal dekkes. Intervjuguiden er derfor retningsgivende, og åpen for refleksjoner (Vedlegg 1).

Intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i løpet av vinteren 2012 på informantenes arbeidsplasser i deres kontortid. Informantene hadde gitt meg henholdsvis én, halvannen, og to timer til gjennomføringen av intervjuet. Det var med andre ord informantene som bestemte tidsrammen. Dette gjorde jeg av respekt for deres arbeidstid, og i forhold til hva de hadde å si om temaet.

Jeg benyttet meg av digital opptaker under intervjuene. Opptaksutstyr benyttet jeg for å være sikker på at jeg skulle få med meg alt informantene sa, spesielt med tanke på arbeidet i etterkant av intervjuene. I tillegg hadde jeg notatutstyr for å notere stikkord, nøkkelord og lignende underveis. Slik kunne jeg lettere følge informantenes «hopping» mellom temaene, uten å være bekymret for å miste fokus på målene mine.

Informert samtykke og konfidensialitet er to av de etiske aspektene ved en studie som den jeg har gjennomført (Kvale og Brinkmann 2009, 63). Jeg tematiserte dette innledningsvis ved intervjuet med alle informantene. Jeg opplyste om deres rett til å trekke seg fra prosjektet når som helst, også etter at intervjuene var gjennomført. Informantene virket imidlertid ikke opptatt av dette.

Under det første intervjuet var jeg nok noe mer bundet til intervjuguiden enn i de resterende intervjuene. Informanten i det første intervjuet svarte meget utfyllende på spørsmålene mine, og jeg var opptatt av at vi skulle ha nok tid til å «komme gjennom» alle temaene i intervjuguiden. På grunn av dette er det mulig at jeg ikke stilte like mange oppfølgingsspørsmål til den første informanten som til de øvrige.

Informantene hadde satt av mellom en og to timer til meg, og jeg utnyttet den tilmålte tiden ved alle intervjuene. Med dette mener jeg at jeg ikke fikk tid «til overs» der jeg hadde fått mer tid enn ved de øvrige intervjuene, men utnyttet tiden til å stille flere oppfølgingsspørsmål. Alle intervjuene ble avsluttet ved at jeg spurte informantene om det var noe de ville tilføye. Slik fikk informantene mulighet til å utdype noe de var ekstra opptatt av, og/eller snakket om noe de mente jeg hadde utelatt; en mulighet de grep. Etter hvert intervju noterte jeg ned refleksjoner over intervjusituasjonen, spesielt etter det tredje intervjuet. Under deler av dette intervjuet sviktet opptaksutstyret, og derfor noterte jeg umiddelbart etterpå alt jeg husket av samtalens første del. Dette spesielle «uhellet» under dette intervjuet kommer jeg tilbake til under *Metoderefleksjoner*.

Jeg opplevde at informantene var svært imøtekommende, de var rause med informasjon, stilte spørsmål ved egne valg, og var åpne for diskusjon og refleksjoner rundt egen innstilling til både media og egen virksomhet. Jeg vil komme nærmere inn på det fenomenet at mange forandret mening om media. Se metoderefleksjoner.

Jeg transkriberte hvert intervju ganske raskt etter hver gjennomføring. På denne måten fikk jeg tydelig se hvordan jeg fungerte som intervjuer. I skriftform ble det nokså klart for meg at jeg i det første intervjuet ikke hadde stilt alle oppfølgingsspørsmålene jeg kanskje burde ha gjort. Dette medførte at jeg i de neste intervjuene var mer oppmerksom, undret meg mer over barnevernledernes utsagn, og stilte flere oppfølgingsspørsmål.

Ved slutten av intervjuene ba noen av informantene om å få lese denne oppgaven når den er ferdig, og den vil sendes alle informantene ved slutføring av studien.

Transkribering

Når det muntlige intervjuet var gjennomført, skulle det overføres til skrift. Bruk av lydopptaker gjør at man kan transkribere ord for ord, og at ingenting av den direkte talen går tapt. Kvale og Brinkmann peker på at transkribering er en form for oversettelse, og at mye kan bli borte i nettopp oversettelsen (2009,178). Tema for denne undersøkelsen, og det faktum at det er innholdet i hva som blir sagt som er interessant for meg, tilsier at lydopptak er godt nok egnet, forutsatt at lydopptakeren har god lyd kvalitet.

Det anbefales at to personer transkriberer samme lydopptak, for å være sikrere på at det som sies kommer (mer) korrekt ut i skrevet form (Kvale og Brinkmann 2009, 184). Dette har også med validiteten av materialet å gjøre, og ivaretagelsen av informasjonen som er gitt. Som student uten noen å samarbeide om dette prosjektet med, så jeg utfordringer knyttet til akkurat dette. utfordringene handlet om taushetsplikt og konfidensialitet, tidsbruk og økonomi. Jeg bestemte meg derfor for å være alene om transkriberingen.

Transkripsjonen ble gjennomført dagene umiddelbart etter hvert av intervjuene. Jeg transkriberte ordrett, og tok med alle småord, pauser, avbrytelser, latter, og vektlegging av ord, og til slutt hadde jeg over 80 sider som skulle analyseres. Deretter ble lydopptakene slettet, og siden jeg aldri hadde overført materialet til lydfil på pc, var det kun transkripsjonene jeg måtte forholde meg til som eventuelt sensibelt materiale. Allerede under transkriberingen anonymiserte jeg personer, stedsnavn og barnevernsaker som kunne være

med på identifisere informantene, slik at jeg ivaretok konfidensialiteten dersom transkripsjonene skulle komme på avveie.

Muntlig språk i tekstform kan oppleves som usammenhengende og forvirrende tale, og kan til og med fremstå som uintelligent (Kvale og Brinkmann 2009, 187). Jeg har beskyttet informantene mot dette, og samtidig prøvd å være lojal i å bevare poengene i sitatene jeg benytter. Jeg gjengir alle sitater på bokmål, både som et ledd i anonymiseringen av informantene, også fordi jeg ikke ser det som hensiktsmessig for denne studien at språkforskjeller fremkommer.

Informantene fikk tilbud om å lese gjennom det transkriberte materialet for å eventuelt korrigere og kommentere, som et ledd i å sikre validiteten av materialet. Alle informantene takket nei til dette, noen av dem med argumentet at de stolte på min ivaretagelse av materialet. Dette argumentet var selvfølgelig godt for min selvfølelse, men jeg antar det i særlig grad handler om prioritering av tidsbruk for informantene.

Analyseforberedelse av materialet

Både intervju og transkribering anses i seg selv som deler av den analytiske prosessen (Kvale og Brinkmann 2009, 180, 190). Da transkripsjonene var ferdige, noterte jeg på eget ark hvilke temaer, ord og utsagn som ble brukt. Slik fikk jeg et tydeligere bilde av hva informantene hadde vektlagt. Jeg ønsket en empiri-nær tilnærming, og søkte et nedenfra- og innenfraperspektiv. Jeg leste intervjuene på kryss og tvers, og lot analysekategoriene komme ut fra materialet, ikke at materialet skulle tilpasses kategorier som var bestemt på forhånd. Kategoriene ble ført inn i en matrise som etterhvert ga meg et tydeligere blikk for hva informantene var opptatt av. Matrisen var et hjelpemiddel for det videre arbeidet. Inntrykket mitt av hva som hadde vært viktigst for informantene forandret seg under arbeidet med materialet på denne måten. Eksempler på kategorier som kom ut av materialet er «*tidligere erfaringer*», «*føler seg lurt*», «*press på å bruke media*», og «*samarbeidspartnere*». Ut fra denne kategoriseringen gikk jeg tilbake i tekstene og hentet sitater som passet i kategoriene, og passet samtidig på at jeg var tro mot i hvilken sammenheng sitatene var kommet. Noen av sitatene passet i flere enn én kategori, og da har jeg valgt den kategorien som hører til direkte sammenheng den er sagt i. Arbeidet med matrise, kategorisering og sitatutvelgelse var tidkrevende, men morsomt og interessant, fordi jeg ble kjent med materialet på en helt annen måte. Selv om materialet virket rikt og med stor variasjon, var det likevel mye likhet i erfaringer og følelser barnevernlederne formidlet om kontakt med media. Spørsmålene fra

meg bidrar til likhet, men jeg fant flere likheter blant informantenes utsagn og meninger enn jeg på forhånd trodde jeg skulle finne. Derfor har jeg søkt gjennom hele materialet på nytt, på jakt etter om jeg ved utvelgelse av tekst og sitater har vært medvirkende til at denne likheten fremtrer. Jeg har gjort mitt beste for å ikke påvirke materialet i en slik retning. Dette var den første analysen. Da jeg skulle analysere materialet, benyttet jeg Meads teori om tid og eksistens, som jeg kommer tilbake til i kapitlene 4, og 8 og 9.

Pålitelighet og gyldighet

Rollen som forsker er uløselig knyttet til ens øvrige roller som menneske, herunder moralsk integritet (Gubrium og Holstein 2003, 197; Kvale og Brinkmann 2009, 248). Denne studien er med andre ord preget av hvem jeg er, og er således ikke objektiv i ren vitenskapelig mening. Jeg har likevel forsøkt å være objektiv i den forstand at jeg under hele prosessen har vært oppmerksom på mine egne forforståelser, og at jeg har forsøkt å være tro mot informantenes fortellinger. Spørsmålene som er stilt er åpne, og jeg har ikke på noen måte forsøkt å lede informantenes svar. Jeg har bestrebet å gi en fremstilling som ikke er styrt av mine særinteresser, og har heller ikke hatt noen forutbestemte ønsker eller oppfatninger om hva materialet skal gi. Validitet kan bestemmes ut fra hvorvidt forskeren og metoden undersøker det som var meningen å undersøke (Kvale og Brinkmann 2009, 246). Jeg håper jeg har fått til det.

Foreløpige utkast er drøftet med veileder, medstudenter og andre lesere, noen av dem med barnevernfaglig bakgrunn. Slik har jeg fått korrigeringer underveis, og dette kan sees på som å imøtekomme deler av gyldighetskravet.

En svakhet ved denne studien er kanskje at jeg er på barnevernledernes «side»; det er deres virkelighet jeg prøver å formidle. Jeg har ikke vært i kontakt med noen journalister i forbindelse med studien, noe som antagelig ville gitt andre innfallsvinkler enn dem jeg har. Jeg gjengir barnevernledernes perspektiv, og trekker inn alternative måter å forstå deres historier og utsagn på. Journalisters utsagn i tidligere forskning har vært med meg i arbeidet, og dette tror jeg har bidratt til at jeg ikke har «adoptert» informantenes holdninger og gjort dem til mine egne. På en annen side kan det at jeg kun har intervjuet barnevernledere også være en styrke ved studien, ved at jeg ikke har vært farget av «motstanderens» synspunkter og perspektiver. Jeg har startet der informanten er. Jeg er fullt klar over at å intervju fire personer ikke er representativt for hva barnevernledere mener om media. Men det virket som om temaene og spørsmålene jeg hadde trukket frem i intervjuguiden bragte dem på sporet av

ganske like erfaringer. Selv om denne undersøkelsen ikke er representativ for alle barnevernledere, har mine funn en teoretisk generaliserbarhet. Det jeg fant, finnes. Om det også finnes andre elementer som vil belyse barnevernlederens forhold til media kan jeg ikke si noe om. Mitt anliggende har vært å belegge mine funn.

Intervjuene inneholdt mer tekst enn det som var nødvendig for analysen, og andre ville kanskje valgt annerledes enn jeg gjorde. Jeg har gjort mitt beste for å være tro mot problemstillingen, og primært valgt tekst ut fra denne.

Metoderefleksjoner

Hvor mange informanter regnes som tilstrekkelig for gjennomføringen av en undersøkelse som denne? Kvale og Brinkmann mener svaret på dette er «så mange som det er nødvendig for å finne ut hva du trenger» (2009, 113). I utgangspunktet hadde jeg bestemt meg for å intervju fem eller seks barnevernledere. Etter fire intervjuer vurderte jeg å kontakte ytterligere en eller to informanter, spesielt fordi deler av ett av de gjennomførte intervjuene ikke var tatt opp. Etter transkribering av de fire intervjuene jeg hadde gjennomført, bestemte jeg meg for å ikke kontakte flere. Jeg hadde kommet til et punkt der jeg syntes jeg hadde oppnådd en metning angående hva jeg ønsket å finne ut. Dette viser at utvalget var stort nok til å belyse problemstillingen i denne studien. Et lite utvalg informanter øker kanskje kravene til utvalgskriteriene (Alexandersson i Olsen 2003, 132). Jeg mener at dette aspektet er ivaretatt. Jeg mener også at utvalget ga meg svar på de spørsmålene jeg hadde stilt meg, og i tillegg utdypet de andre sider ved problemstillingen.

Etablering av kontakt

Informantene i denne undersøkelsen er såkalte eliteinformanter; ledere i betydningsfulle posisjoner. Intervju av eliteinformanter kan by på varierte utfordringer (Kvale og Brinkmann 2009, 147). Noen av disse utfordringene kan være å få tak i informanter, maktasymmetri under intervjuet grunnet lederens posisjon eller rolle, eller at den som intervjues kommer med standard svar fordi vedkommende er så vant til å uttale seg (ibid.). Som tidligere nevnt var det ingen problemer med å få tak i informantene. Jeg opplevde heller ikke noen følelse av avmakt i situasjonene, til tross for deres samfunnsautoritet som barnevernledere. En av grunnene til dette kan være at intervjuene hadde form av samtale der jeg i stor grad styrte temaene. Det påpekes også at forskningsintervjuet ikke er en samtale mellom likestilte parter, fordi forskeren definerer og kontrollerer situasjonen. Informantenes posisjon som eliteinformanter sammen med min posisjon som forsker gjorde kanskje intervjusituasjonen mer maktsymmetrisk. Jeg er dessuten kjent med barneverntjenesten fra studiepraksis og tidligere

oppdrag som miljøarbeider for dem. Ledere er mennesker, og det var først og fremst menneskene jeg skulle forholde meg til. Jeg tror ikke samtale om erfaringer med og tanker om media er noe informantene svarer ofte på, derfor fikk jeg nok heller ikke ferdigtygde standardsvar.

Jeg opplevde at jeg i telefonkontakt med de to første informantene var opptatt av at de skulle få *noe* fra meg, siden jeg fikk *noe* av dem; deres tid, deres erfaringer, meninger og refleksjoner. Jeg var med andre ord opptatt av å være på tilbudssiden. Jeg var avhengig av dem, og ønsket derfor kanskje å legge forholdene til rette for at de skulle være velvillig innstilt. Jeg spurte de første to informantene om de ville ha noe skriftlig fra meg før vi møttes. Jeg trodde det ville være en fordel å sende intervjuguiden til informantene i forkant av møtet, og sa jeg kunne sende dem denne hvis de ønsket. Begge takket ja til dette. Imidlertid fikk jeg tilbakemelding fra veileder og en medstudent om at jeg ikke skulle sende dem guiden, slik at jeg ville få en umiddelbar respons på spørsmålene mine under selve intervjuet, og at intervjuet derfor ville være mere preget av deres svar der og da. Jeg sendte derfor i stedet en kort e-post til de to informantene der jeg takket for at de ville møte meg, og at jeg ville ta utgangspunkt i deres siste møte med media. De siste informantene fikk ikke den samme forespørselen vedrørende intervjuguide, og heller ingen oppfølging per e-post.

Under det første intervjuet oppdaget jeg raskt hvorfor det ikke ville vært en fordel å ha sendt ut intervjuguiden på forhånd. Informanten ga et meget utfyllende svar på mitt første spørsmål, noe som gjorde at flere av mine oppfølgingsspørsmål viste seg å være overflødige under akkurat dette intervjuet. Informantens videre svar og refleksjoner gjorde at jeg stilte en del spørsmål som ikke var i intervjuguiden. Jeg opplevde intervjuguiden som relevant for hvilke temaer jeg ønsket berørt, men svært lite utfyllende i forhold til hvilke spørsmål som faktisk ble stilt. Dersom intervjuguiden var blitt sendt informantene på forhånd, ville de kanskje ikke vært like åpne som de var for å svare på alle spørsmålene jeg stilte, i tillegg til at svarene jeg ville fått antageligvis ville vært annerledes enn dem jeg faktisk fikk. Jeg tematiserte dette med en av informantene som først fikk tilbud om tilsendt intervjuguide.

De to første informantene satte av 1,5 time til intervjuet, den tredje satte av en time. Til dette intervjuet ble jeg hentet fem minutter etter avtalt tid, og vi kom i gang fem minutter etter dette igjen. Jeg hadde altså 50 minutter å gjennomføre intervjuet på. 25 minutter ut i intervjuet oppdaget jeg at lydopptakeren sto på standby. Ingenting av intervjuet var dermed hittil tatt opp. Jeg ble nokså stresset over dette, ikke bare fordi dette ville ha betydning for analysen og

dermed oppgaven, også fordi jeg følte meg som en amatør. Jeg syntes det var flaut. Kvale og Brinkmann påpeker nettopp dette i en intervjusituasjon: at den første betingelsen for at det skal fungere med transkribering er at intervjuet faktisk blir tatt opp (2009, 179). Om det var teknisk eller menneskelig svikt som gjorde seg gjeldende her er jeg usikker på. Jeg overveide raskt alternativene: late som ingenting og bare fortsette intervjuet; fortelle det som det var og be informantene svare på en del av spørsmålene om igjen. Jeg valgte det siste. Informanten påpekte at svarene ville bli annerledes, og den allerede gjennomgåtte delen av intervjuguide med oppfølgingsspørsmål ble av en mer samtaleaktig form der jeg blant annet stilte spørsmål ut fra informantens første svar, som andre gang var kortere, mer fortettet. Da den opprinnelig avtalte tiden nærmet seg slutten, sa informantene at vi kunne snakke sammen en halv time til. Vedkommende skulle så direkte videre i et møte, og jeg er takknemlig for at informantene ga meg av sin tid som kanskje skulle vært benyttet til møteforberedelse.

Hva var det som gjorde at det ble tekniske problemer med dette intervjuet? Det kan ha vært fordi jeg visste at jeg hadde mindre tid til dette intervjuet enn de to foregående, og derfor ble stresset. Det kan ha vært fordi opptaksutstyret hadde virket plettfritt under de to første intervjuene og jeg tok det for gitt at det ville fortsette. Under det fjerde og siste intervjuet var jeg veldig opptatt av å sjekke at opptakeren faktisk tok opp samtalen. Jeg tematiserte dette før vi begynte på selve intervjuet. Også under dette intervjuet satte opptakeren seg på standby ved lange opphold i tale, og jeg ser ikke bort fra at jeg ble distraheret av det, og derfor til tider kanskje var mindre oppmerksom på informantene.

Tidligere erfaringer som et gode

Jeg har hatt samtaler med klienter⁵, pasienter og pårørende i mange forskjellige livssituasjoner, og har således erfaring med å gå i dybden av temaer. Taushet underveis i samtalen er jeg også vant til, og jeg er kjent med at dette ikke nødvendigvis betyr at et tema er uttømt. En av informantene tok en del pauser i løpet av svarene, og uten den kliniske erfaringen ville jeg kanskje ha gått videre i samtalen, stilt et nytt spørsmål, eller på annen måte vist en utålmodighet. Jeg opplevde at jeg i stedet ventet, ikke lot meg stresse av pausene, og at jeg i noen tilfeller gjentok det siste av hva informantene hadde sagt for å få

⁵ Jeg benytter ordet *klient* om brukere av barnevernet. Dette gjør jeg delvis fordi informantene mine benytter denne betegnelsen. Det å være henvist til barnevernet oppleves ofte som en tvungen situasjon, enten det er reelt eller følt, og også derfor benytter jeg betegnelsen *klient* i denne oppgaven.

vedkommende til å komme videre. Det å gjenta nøkkelord, eller deler av en setning var en teknikk jeg også benyttet i flere av de øvrige intervjuene.

Forskere lærer å intervju ved å intervju (Kvale og Brinkmann 2009, 17). Min kliniske erfaring er ikke intervjuer i ren forstand, men terapeutiske samtaler om klientens, pasientens eller pårørendes livssituasjon. Disse samtalene er likevel av en slags intervjukarakter, det er jeg som stiller spørsmålene og i stor grad legger føringer for hvilke temaer som skal tas opp. Under slike samtaler stiller jeg åpne og relativt korte spørsmål og klient/pasient/pårørende forteller, ofte i lange sekvenser.

Å sette seg inn i en annens sted sies å være en forutsetning for et godt kvalitativt intervju (ibid., 128-131); at man forsøker å dele informantens forestillingsverden uten noen moraliserende argumenter (Olsen 2003, 140). Jeg merket noen ganger under intervjuene at jeg reagerte på informantens utsagn; at jeg var uenig eller så andre sider enn de gjorde. Jeg valgte stort sett å ikke forfølge dette, nettopp for å la informantens meninger komme godt frem uten at det skulle oppstå noen diskusjon, og fordi en eventuell diskusjon ikke ville være fruktbar i forhold til hva som var mitt forskningsspørsmål. Jeg tror at erfaring fra kliniske samtaler var medvirkende til at jeg klarte å la slike diskusjoner passere, nettopp fordi jeg tidligere har opplevd nytten ved å la enkelte temaer eller utdypinger ligge – det er ikke alt som skal forfølges.

Jeg spurte ingen av informantene eksplisitt om taushetsplikten og hvordan de forholder seg til den, selv om noe av bakgrunnen for å snakke med barnevernledere var nettopp å undersøke om taushetsplikten er noe de gjemmer seg bak. Tanken bak dette var min forforståelse av at spørsmål om taushetsplikten ville gi mer standardiserte svar, og helt andre samtaler. Ved å stille andre spørsmål fikk jeg likevel implisitte svar på min undring rundt taushetsplikten som et eventuelt skjul.

Holdningsendringer

Flere av informantene viste i løpet av intervjuet en økt bevissthet rundt temaet barnevern og media. Under intervjuet med den ene informanten merket jeg en tydelig endring i holdninger til media som noe en kan bruke til gode for barneverntjenesten. Informanten gikk fra «jeg liker det ikke», via «vi skal ikke gjemme oss», «vi har mye å lære», til «vi må bruke media for å synliggjøre oss selv». Kvale og Brinkmann (2009, 28) omtaler en slik endring hos informanten som ett aspekt ved det kvalitative forskningsintervjuet. Det å intervjues kan medføre nye innsikter, og informanten kan i løpet av et intervju endre sine beskrivelser

og/eller meninger om et tema. En annen informant sa til seg selv under intervjuet at «jeg tror kanskje jeg høres veldig lite offensiv ut i forhold til media». Den samme informanten avsluttet intervjuet med å uttrykke at vedkommende skulle «tenke på om kontoret kan klare å være mer offensive i lokalavisen i år», og at «vi må vise oss frem».

En informant mente at det viktigste med intervjuet ikke var informasjonen som ble gitt til meg, men at noen hadde satt i gang en bevisstgjøringsprosess hos informanten, vedrørende både barneverntjenestens generelle, og vedkommendes personlige og anstrengte forhold til media. Dette er enda et eksempel på at intervjuene gjorde noe med noen av informantene; jeg forstår det som at de oppnådde nye innsikter angående temaet som ble bragt på banen. En av informantene foreslo spøkefullt at jeg kunne reise rundt og intervju alle landets barnevernledere, for å minne dem på kommunikasjonsstrategier og det at kontakt med media ikke nødvendigvis er et onde.

Etiske refleksjoner

Som nevnt tidligere i dette kapittelet, informerte jeg informantene innledningsvis om deres rett til å trekke seg fra prosjektet. Fordi barnevernlederne i denne undersøkelsen er såkalte eliteinformanter, og fordi deres utdanningsbakgrunn tilsier at de er kjent med ulike sider ved forskning, gikk jeg ut fra at de var klar over konsekvenser forskningen kunne ha for dem. Undersøkelsen har ikke form av å være dypt selvutleverende. Ingen andre enn jeg selv vet hvem jeg intervjuet. Navn, stedsnavn og saker som kunne identifisere informantene er anonymisert fra starten av behandlingen av materialet. Jeg opplever at informasjon, konfidensialitet og andre mulige konsekvenser er ivaretatt på en forsvarlig måte.

I enkelte sitater forteller informantene om hendelser med flere markører som kan være gjenkjennelige. Jeg har utført søk på internett for å forsøke å finne artiklene disse sitatene henviser til. Dette har jeg gjort for å sikre at sitatene er tilstrekkelig anonymisert. Artiklene ble ikke funnet etter en rekke søk.

Det er jeg som har valgt sitatene, og satt dem i sammenheng ut fra min forståelse og det teoretiske perspektivet jeg har valgt som grunnlag for analysen. Informantene eller andre forskere ville kanskje vektlagt andre ting enn jeg har gjort, og valgt ut andre sitater.

I det følgende vil jeg presentere funnene mine. De er delt inn i seks kapitler, og jeg begynner med å vise frem i hvor stor grad barnevernet er opptatt av fremtiden.

Kapittel 4 Ulikt forhold til tid, og unyanserte fremstillinger

Et hovedfunn i denne studien er at tid får ulik betydning for barnevernet og media.

Barnevernets oppgaver skal løses i nåtid, men oppgavene er i stor grad rettet mot barnas fremtid. Hverken for barnevernet eller media er nåtiden uavhengig av hva som har skjedd før. For både barnevernet og media vurderer forholdene nettopp ut fra fortiden, altså hva barna har opplevd. Men de har ulike perspektiver og interesser. Barnevernet er opptatt av fortiden som del av et vurderingsgrunnlag for å finne ut hva som er til barnets beste. Media er opptatt av fortiden for å fortelle en historie til allmennheten og rette søkelys på generelle vanskelige forhold i samfunnet, ofte belyst gjennom individuelle fortellinger eller historier.

Når saken er omtalt, er den avsluttet i denne omgang for media, med mindre det bestemmes å forfølge saken på et senere tidspunkt. For barnevernet derimot fortsetter saken i lang tid fremover, og barnevernets ansvar for barnets ve og vel kan strekke seg langt inn i barnets voksenliv.

Barnevernet og media befinner seg med andre ord i en situasjon der de står felles om oppmerksomheten rundt dette barnet med denne fortiden. Imidlertid blir barnevernet og medias vektlegging av hva som har betydning likevel forskjellig. Jeg vil i det følgende bruke George Herbert Meads analyse av tid for å se hvordan tidsaspektet blir ulikt for barnevernet og media. Se også kapittel 2.

Mead omtaler nåtiden som *the present*, og det er omdreiningspunktet uansett hvilken fortid man har erfart. Dette gjelder uavhengig av hvilke eventuelle traumatiske situasjoner man har opplevd. Fortiden gjenspeiler seg i nåtiden idet man aldri kan gå tilbake til fortiden som den var: «As soon as we view it, it becomes a history (...)» (Mead 1934, 333). Man kan ikke oppleve samme situasjon på nytt. Idet en hendelse har passert, går den over i fortiden. Vi vil aldri kunne gjenopplive fortiden nøyaktig slik den var, fordi bildet av fortiden forandrer seg etter hvert som nye hendelser skjer (ibid., 332). I følge Mead er det nåtiden man forholder seg til. Nåtiden (*the present*) har fortiden i seg, og det er nåtidens versjon av fortiden både barnevernet og media forholder seg til.

Meads diskusjon om tid inkluderer også perspektiver på fremtiden. For ham skjer en historiefortelling i nåtiden, med fortiden og fremtiden inkludert i perspektivene. Vi formidler altså noe nå, der et fremtidsperspektiv er med. Hele idéen om tiltak innen barnevernet, handler

om aktiviteter som også er rettet mot fremtiden. Det er på dette punktet mine funn viser at barnevernets ansvar for barnets fremtid er vesentlig forskjellig fra medias ansvar.

Dermed ikke sagt at media ikke er opptatt av fremtiden. Media er opptatt av fremtiden i den forstand at media ønsker å endre vilkårene til utsatte grupper (Vær Varsom-plakaten pkt. 1.5). Media er i en markedsposisjon, og er kanskje på jakt etter de store overskriftene. Det er opp til media å bestemme om noe skal dekkes, og det er opp til media å bestemme om en historie eller sak skal følges opp senere. På dette viset har media en større kontroll over sin situasjon enn barnevernet.

Med en slik bakgrunn kan jeg oppsummert si fra studiens funn at en kan forstå barnevernlederne når de sier at media blir «et forstyrrende element», fordi media har et annet samfunnsoppdrag, og et annet syn på fremtiden enn barnevernet. Når da informantene i denne studien omtaler media som et «forstyrrende element», handler det nettopp om dette. I det følgende vil jeg gå nærmere inn på de enkelte intervjuene og løfte frem barnevernledernes syn på og erfaringer med media.

Barnevernet og medias forskjellige vektlegging fører til et spent forhold, som har vært utgangspunktet for min interesse for temaet. Jeg starter med informantenes opplevelser av at barnevernet blir feil fremstilt i media.

Media fremstiller virkeligheten galt

Informantene har i stor grad et anstrengt forhold til media, og de uttrykker seg i termer som: «jeg hater presse» og «jeg har klart å unngå pressen i årevis». De føler seg «plaget» av at media tar kontakt, og sier media ikke er så viktig annet enn når de «får snusen i en sak». De har med andre ord en negativ innstilling til media. Hva handler denne negative innstillingen om? Det de selv sier er at de misliker å bli feil fremstilt. De stiller samme premiss i møte med media: de krever å få lese gjennom det som blir skrevet før det kommer på trykk. Erfaringene med dette er imidlertid delte. En av informantene forteller om et godt samarbeid med to av lokalavisens faste journalister. Disse journalistene følger som regel informantens rettinger, både på faktabokser og innhold, i tillegg takker de for at det rettes opp. Andre ganger har informantene rettet opp artiklene, eller deler av artiklene, og så «har artikkelen havnet på desken, hvor de lager billedtekster og flytter rundt på ting så det ikke kan gjenkjennes». Det å bli feil fremstilt, kan forhindres ved blant annet sitatsjekk, og sjekk av at fakta er korrekt gjengitt. Noen av informantene har opplevd at heller ikke faktaboksen er korrekt rettet, eller at alle korrigeringsene er fulgt. Når man har opplevd det noen ganger, blir det nokså pinlig. En

informant opplevde faktafeilene som svært frustrerende, og snakket om frykten for at lesere tenkte at lederen av tjenesten ikke hadde greie på hverken paragrafer eller annet. Det ble personlig, og det gikk på stoltheten løs: «Jeg vil ikke stå frem med digert bilde i avisen med at barnevernlederen (...) skryter av å ha jobbet i over 20 år, og så kan (jeg) ikke paragrafene engang».

I denne saken hadde journalisten benyttet paragrafer som ikke finnes, og byttet om på paragrafer som innebar frivillighet og tvang. For enhver med kunnskap om barnevern ble de nevnte paragrafer meningsløse. Informanten fikk beskjed av kommunens kommunikasjonsrådgiver at dette ikke var noe å bry seg om. Hvis noen av leserne virkelig kjente til paragrafene, hadde de «sikkert ikke tenkt det» informant tenkte, og at «de få som eventuelt hadde tenkt det, hadde glemt det». Like fullt opplevde informant oppslaget som «ugreit», blant annet fordi «de som har greie på barnevern sikkert hadde fått med seg feilene».

I noen tilfeller blir feilene rettet opp, men da kommer selvsagt rettelsen tidligst dagen etter. I andre tilfeller har barnevernlederne fått beskjed om at de selv kan skrive dementi eller korrigerings. Samtlige mener at det å korrigere dagen etter ikke er noe poeng, fordi ingen vil se «en bitteliten rettelse som står bakerst i avisen». De leserne som eventuelt har tatt anstøt av det som sto, og som var galt, «får det ikke bedre av en liten notis dagen etter». Skaden er allerede skjedd.

Barnevernlederne har tatt kontakt med journalistene i etterkant av trykkede artikler der feil er begått, er unyanserte eller på annen måte gale. De har prøvd ulike måter for å rette det opp. De forteller at de har skjelt ut vedkommende journalist(-er), og at dette ga dem tilfredsstillende i den gitte situasjonen; de fikk sagt fra hva de mente. En sier «det fungerte som egenerapi». De har vært på møte med redaksjonen som følge av artikkel som var gal eller unyansert, noen har takket nei til et slikt møte, noen har tatt initiativ men ikke fått tak i de aktuelle ansatte innenfor rimelig tid. En informant orket ikke ta kontakt med journalisten, men «sørget for at journalisten fikk beskjed om barnevernlederens misnøye gjennom rådmannen i kommunen».

Informantene sier det stort sett «ikke er vanskelig å svare på det journalister spør om», men de er redde for at media skal «vrengte og vri» på det som blir sagt. Dermed blir det galt, og allmennheten får ikke det riktige bildet av situasjonen. Dette samsvarer med hva Ask fant i sin studie. En av hennes informanter hadde «svartelistet noen journalister ut fra dårlige erfaringer», nettopp fordi de vrenger og vrir på alt som blir sagt (Ask 2000, 87).

Noen ganger kan det være alvorlige feil som er gjort av journalistene. En informant forteller om flere oppslag der både politi og barnevern hadde uttalt seg, og journalistens fremstillinger gjorde at informanten mente det var uklart hvilken instans som hadde sagt hva. Informanten mente innholdet kunne tolkes som at barnevernet hadde brutt taushetsplikten. I en annen artikkel kunne det se ut som om barnevernet hadde bestemt regler for samvær der det var politiet som hadde nektet samvær grunnet pågående etterforskning, eller det kunne se ut som om barnevernet påtok seg all «ære» for en noenlunde positiv løsning for de involverte barna. I den ene saken var informanten opptatt av at barnet og foreldrene det gjaldt ikke skulle tro det var barnevernet som hadde kommet med en av de spesifikke opplysningene, fordi det kanskje ville påvirke det «videre samarbeidsklimaet». Man kan forestille seg at et annet poeng er at artiklene fremstilte barnevernet i et dårlig lys, til tross for at det var innhentet informasjon fra barnevernet.

Jeg forstår det som at informantene i utgangspunktet er innstilt på å snakke med journalister, men frykten for at fremstillingen blir uriktig, basert på deres tidligere erfaringer med media, gjør at de vegrer seg for mediekontakt. De ønsker full kontroll på fakta og sitater, men er inneforstått med at vinkling, overskrift, ingress og øvrig innhold i tekst ligger utenfor deres innflytelse. I pressens Vær Varsom-plakat punkt 3.7 står det at pressen har plikt til å gjengi sitater presist. I plakaten punkt 3.8 står at «endring av uttalelser bør begrenses til korrigerende av faktiske feil». Media og informantene er langt på vei enige, men jeg forstår det også som at informantene ønsker seg enda mer innflytelse på innholdet. Direktør i Bufetat Midt-Norge, Jonny Berg, har uttalt at det er en del av jobben til barnevernarbeidere å tåle både kritikk fra media, også selv om den er uberettiget, og tåle at medias fremstillinger kan bli feil (Wik og Øvrelid 2011). Dette som et uttrykk for at barnevernet og media har forskjellige samfunnsmandat. I tillegg til at informantene har erfaring med fremstillinger i media som ukorrekte, er de opptatt av manglende nyanser og skjev vinkling. La meg se på hva de sier om dette.

Det blir så unyansert

Informantene satt med overvekt av erfaringer der de hadde følt seg lurte, og/eller at resultatet blir artikler som er unyanserte. De snakker om å bli «lurte ut på glattisen» fordi journalisten har repetert spørsmål om og om igjen, og at de «ikke kom seg unna», men ble «lurte til å si ting de ikke hadde tenkt å si». De følte de ikke hadde kontroll over situasjonen. En informant forteller om journalistens overholdelse av deadline som en pressfaktor, og fikk ikke forberedt seg når det skulle gå så fort. Deadline burde etter min mening vært journalistens problem, og ikke

informantens. På den annen side så informanten kanskje for seg at barnevernet ikke ville fått kommentere dersom det ikke ble gjort umiddelbart, nettopp på grunn av deadline.

Informantene sier journalistene ikke fokuserer på helheten, men trekker ut *noe* og «kjører løs på det». Dette *noe* er bare en liten del av bildet, og selv om det som blir løftet frem av journalisten er riktig, blir det likevel mangelfullt når det står presentert for seg selv. Når *noe* er tatt ut av kontekst, gir det ikke samme mening. Informantenes forhold til pressen er ambivalent. Barnevernlederne synes det er både viktig og riktig at media skriver om barnevernet, og har også forståelse for dekning av visse enkeltsaker. Det er *vinklingen* de ikke liker. De misliker at det «ofte blir galt», at «det sensasjonelle trekkes ut», og at «journalistene bare bruker deler av informasjonen de sitter på».

En informant forteller om en sak som fikk stor medieoppmerksomhet, og trekker frem at det var mange sider som ikke ble belyst. Informanten forteller:

Det står ikke at barnevernarbeideren ble slått ned med brannslukkingsapparat, at man hakket oppå knokene for å komme seg ut av døren, det står ikke. Det står bare at det grusomme barnevernet kommer og tar barnet, og at politiet legger i jern og at det ble brukt tåregass. Det er en grunn til at det ble brukt, og det kommer ikke frem.

Saken handlet om en henting av barn i skoletid. Media tok kontakt med foreldre og barn, og i tillegg hadde journalister snakket med andre barn som befant seg i skolegården på tidspunktet for henting. Informanten sier at det med denne vinklingen er det «feil» historie som kommer frem. Barnevernet uttalte seg ikke i saken. Informanten sier barnevernet kanskje kunne vært tjent med å uttale seg oftere, også i denne saken. At «man kunne sagt at akuttparagrafen i barnevernloven kan benyttes der det er fare for liv eller helse, så hadde man i hvert fall sagt *det*». Informanten tror barnevernet hadde fått større forståelse i befolkningen ved at saken ble fremstilt mer nyansert. Dette perspektivet går i samme retning som det Sentio AS fant; at fremstillingen av sakene blir mer nyansert de gangene barnevernet uttaler seg (Garvik 2005, 116; Stang 2007, 61).

Informantene reagerer på manglende helhet, og uttrykker på forskjellige måter at de ikke har tillit til journalister; de er grunnleggende skeptiske. En informant sier om sin generelle holdning til medieoppslag om barnevern at: «Jeg synes ofte det er rene tragedien som står. Jeg leser det jo alltid sånn at «det er nok ikke sånn». Jeg tror ikke på det som står, jeg tenker at her er det mye vi ikke vet». Informanten snakker her om fremstillinger av saker ved andre kontorer enn der vedkommende selv arbeider. Noe av problemet er at avisleserne ikke sitter med den samme kunnskapen som barnevernarbeidere. Derfor har de kanskje heller ikke

forutsetning for å forstå at det bildet som dannes via media med stor sannsynlighet er unyansert. En informant i Asks studie sier noe i retning av det samme; at dersom allmennheten hadde visst det barnevernet vet, «så ville de ha skjønt hvorfor (...)» (Ask 2000, 145). En informant sier om journalistvikarer og enkelte presseoppslag som omhandler barnevern:

Det er nesten som om de fremstiller vår myndighet som mye større enn den er, sånn at når du leser det så kan du tro at det barnevernet driver med er liksom at vi tar en varebil bare, og så rygger vi inn porten til barneavdelingen og river en eller annen unge avgårde – det er jo ikke sånn.

Sagt med et smil om munnen, men informantene ga uttrykk for det alle informantene var enige i, at det sjelden står om der barnevernet lykkes med gode hjelpetiltak sånn at barna kan bo hjemme hos foreldrene sine. Pujik, Østbye og Østli poengterer i sin undersøkelse at media bygger oppunder stereotypier. De peker på at oppslag i media som omhandler barnevernet forsterker bildet av barnevernet som kontrollinstans. Bildet er at barnevernet er dem som ofte tar barna fra foreldrene (1984, 112). På denne måten kan barnevernet i mindre grad fungere som hjelpeinstans, både fordi foreldre sitter med frykt for å miste barna, eller andre potensielle meldere frykter nettopp dette resultatet av en bekymringsmelding.

I tillegg til at sakene ofte blir fremstilt unyansert, var informantene opptatt av forholdstall. Man kan få inntrykk av at de mente media er mer opptatt av sensasjon enn av folkeopplysning. Pressedekning i desember 2011 av barn som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep i fosterhjem ble brukt som eksempel:

Det er tusener av fosterhjem. Så får du et tall på mellom 50 og 100 barn som er misbrukt gjennom 10 år tror jeg det var. Det kunne vært veldig ålreit om pressen samtidig sa hvor mange barn som gjennom hele den tiden har vært i fosterhjem, og som ikke var blitt misbrukt. Så du får et forholdstall. Det hadde vært greit at folk hadde skjønt at det var veldig mange barn som ikke hadde blitt misbrukt.

Forholdstall går igjen i intervjuene. Informantene er opptatt av at *så* mange barn har omsorgstiltak, *så* mange barn har hjelpetiltak. Informantene mener at medias fremstillinger blir enda mer unyanserte enn de kunne vært nettopp fordi forholdstallene ikke blir inkludert i fremstillingene. De mener det er uheldig at dette ikke kommer frem i media.

Flere av informantene mener pressen mer eller mindre konsekvent vinkler barnevernstoff negativt; at det fokuseres på feil og mangler, for lav kompetanse, krangel mellom kommune og stat, barn som ikke får hjelp. Informantenes fortellinger om unyanserte, fragmenterte oppslag er de samme som er rapportert av Garvik. Hennes informanter fra barnevernet mener media fremstiller barnevernsaker ensidig og tendensiøst, og at journalistene har for liten

kritisk sans (Garvik 2005, 124). Hvordan barnevernsaker fremstilles, overbeviser seere/lesere/lyttere, fordi de «tror det som presenteres er representativt for det store flertall» (Figenschow 2007, 14).

Selv om informantene er nokså negative til media, er det også noen som er mer nyanserte. En informant mener pressen fremstiller barnevernrelaterte saker bedre nå enn før; blant annet at de er flinkere til å ikke omtale så mange enkeltsaker. Dette mener informanten henger sammen med at pressen har forstått at barnevernet ikke kan kommentere enkeltsaker, slik at fremstillingen i media dermed blir unyansert. Jeg vil senere komme tilbake til det at media ofte foretrekker enkeltsaker.

I 2004 gjorde Sentio AS undersøkelsen *Holdninger til og praktisering av offentlighet hos barnevernsansatte*; en undersøkelse jeg har referert til tidligere. Ifølge denne undersøkelsen var det kun 10 % av de spurte som hadde tiltro til medias dekning av barnevernsaker, og ingen hadde stor tiltro (Garvik 2005, 119). Jeg kjenner ikke til at det er ikke gjort noen tilsvarende undersøkelse senere.

Det å bli intervjuet innebærer ofte å bli tatt bilde av, blant annet fordi bruk av bilder tiltrekker seg oppmerksomhet. Avbildning var ikke et tema jeg tok opp; det var informantene som selv gjorde det. La meg presentere hva de mente om å få bilde av seg selv på trykk.

Foto? Helst ikke.

I og med at informantene har erfaring med at medias fremstilling blir unyansert og feil, påvirker dette hvordan de oppfatter det hvis artikkelen ledsages av et foto av dem.

Informantene har et greit forhold til det å bli tatt bilde av, men ser riktignok «ikke poenget med det». Noen av informantene synes det er vanskelig å bli fremstilt med bilde i avis.

Det at informantene ikke ønsker å få bilde av seg selv i avisen, eller generelt bli avbildet – hva kommer det av? Informantene sier de «ikke er komfortable med å bli avbildet i avisen» av flere grunner. Det føles som om det er de selv som blir profilert. De er klar over at det er barneverntjenesten som profileres, men at «det ikke føles sånn». Det føles som om det er dem som privatpersoner. Når erfaringene deres er at fremstillingene er unyanserte og feil, blir dette forsterket av et bilde. De uttrykker det som at de «har ikke noe behov for å se bilder av seg selv», og skulle helst sett at «noen andre kunne markedsført barnevernet».

En av informantene har erfaring med bilde vedkommende oppfattet som særdeles uheldig: «Bildet er helt hjelpeløst. Det var bildet jeg reagerte mest på. Det ser ut som om jeg er

utplassert av NAV eller på vernet arbeidsplass, bildet er jo helt sykt. Jeg følte det var et utdrittingsbilde». Man kan tro at dette var en forfengelig barnevernleder. Men informanten viste meg bildet, som ikke var flatterende, og jeg var enig i informantens beskrivelse av det. Informanten mener i tillegg at teksten under bildet var tendensiøs, og forteller at bildet blir hentet frem på arbeidsplassen med ujevne mellomrom, av andre ansatte som synes bildet er komisk. Vær Varsom-plakaten hadde tidligere et punkt som sa at bildet ikke skal være sårende, men vise hensyn (Larsen 2010, 301). I dag står det mer generelt om å vise respekt, og det manes til aktsomhet ved bruk av bilder (Vær Varsom-plakaten punkt 4.3 og 4.12). Man kan kanskje tenke seg at bildet informanten refererer til muligens ikke ville blitt brukt dersom plakaten tidligere punkt om ikke-sårende bilde fremdeles var gjeldende.

Informanten forteller om negative følelser og reaksjoner vedkommende selv hadde både da saken sto på trykk, og i ettertid. Uansett hvor sterk, omgjengelig og positiv man er, antar jeg at det ikke kan være lett at et slikt bilde stadig blir tatt frem. Vedkommende kommer ikke unna det dårlige øyeblikket, her representert ved et bilde. Informanten uttrykker eksplisitt at på grunn av erfaringen med dette bildet kvier vedkommende seg for presse. Jeg tolker det som at informanten er redd for å bli «driti ut» en gang til.

Noen av informantene har vært på TV, og sier det er ekstra utfordrende når flere vet hvordan en ser ut: «Det var en som ringte og sa han skulle spytte på meg for han visste hvordan jeg så ut». I tillegg til denne telefonen kom en del trusselbrev, og ubehagelige tekstmeldinger og telefoner fra folk som mente vedkommende måtte bli sparket fra sin stilling. Informanten snakker om det som en stor personlig belastning, det å «gå og grue seg til programmet kom», og å «vite at ikke noe kunne gjøres med det».

Dette handler om forskjellige ting. Først og fremst handler det om personifisering. Pressen løfter saker frem gjennom enkeltindivider, mens barnevernlederne er redde for at enkeltindividfokus vil ta vekk fokus på alle, eller sak. Det kan handle om at de besitter utsatte stillinger, og at bilder av dem i det offentlige rom gjør dem mer gjenkjennelige og dermed mer utsatt for hets, sjikane eller andre ubehagelige opplevelser. Yrkesrollen er barnevernansatt, men de har familie, de har ofte barn, og frykt for at noe skal gå utover barn eller annen familie ligger kanskje i bakhodet. Et fotografi gjør at mange av dem som ser bildet relaterer seg til deg som person. Dersom det fremsettes trusler mot deg, så er den trusselen ikke rettet mot deg som etat, men rettet mot den enkelte som person. Det griper inn i din private sfære. Det kan også handle om utrygghet vedrørende media, og generell skepsis eller

manglende tillit til media. Det kan handle om redsel for at det skal bli galt, at det skal bli et dårlig bilde, slik at fremstillingen forsterker inntrykket av et inkompetent barnevern.

Informantene bragte også opp foto i forbindelse med avbildede klienter. Eksponering av barn i media, særlig med bilde, sees på som problematisk av informantene, og anonym form uten bilde er den klart foretrukne form for eksponering. En informant sier: «Hadde de intervjuet en 17-åring med bilde i dag, så hadde jeg reagert skarpt. Fordi jeg tenker at den 17-åringen ikke vet hvor sterkt fokus det kan bli på seg selv idet vedkommende viser seg frem på alle mulige måter».

Alder på den som uttaler seg i media trekkes frem som delvis avgjørende for om informantene synes det er greit at klienter blir eksponert i media. Informantene sier det har med flere ting å gjøre enn alder, men at «vi skal i hvert fall verne om dem som ikke er myndige». «Vi» kan her tolkes som både barneverntjenesten og media. Pressen har da også et særskilt ansvar overfor personer under 18 år, nedfelt i Vær Varsom-plakatens punkt 4.8: «Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet. Barns identitet skal som hovedregel ikke røpes i barnevernsaker» (forkortet av meg). Informantene snakker også om voksne som står frem i media, og sier at det kan være problematisk på lengre sikt.

Mulig jeg er overbeskyttende da, men jeg tenker de fleste ikke vet hva de gjør med seg selv når de blir eksponert, nettopp fordi de ikke vet hva folk tenker om dem, selv om det som står der er helt ok, så har de ikke kontroll over hva folk tenker.

Selvsagt har man ikke kontroll over hva folk tenker, det vil man aldri ha. Jeg tror informantenes poeng er at befolkningen, eller noen i befolkningen, vil danne seg sine egne tanker og meninger basert på det de leser, ser eller hører, og at det på kortere eller lengre sikt kan få konsekvenser man ikke var klar over eller forberedt på. Informantene uttrykker eksplisitt at de er bekymret for at folk ikke vet hva de gjør når de lar seg eksponere i media. De sier det kan være belastende, utfordrende og tøft for den eller dem det gjelder, at det å stå frem kan ha noen negative konsekvenser. Informantene utdyper ikke i særlig grad hvilke konsekvenser dette kan være, men går så langt som å si at mediefokus kan føre til traumer. Barnevernledernes utsagn om hvilke påkjenninger det å stå frem i media kan medføre, handler kanskje også om hvilke påkjenninger de selv har opplevd. En informant påpeker at mottakere av budskapet i media kan se andre ting enn det som faktisk står, at de vil undre seg over hva grunnen var til at vedkommende var i kontakt med barnevernet, at noen tenker at det ikke er sånn at man bare tilfeldigvis «ramler utpå». Ask fant i sin studie de samme holdningene hos

barnevernarbeiderne hun intervjuet, som informantene i denne studien uttrykker.

Informantene i hennes undersøkelse er «bekymret for virkninger knyttet til hvordan klienter, særlig ungdom, påvirkes av sensasjonsoppslag om dem selv i media» (Ask 2000, 90), og snakker også om at klienter i barnevernet «i noen situasjoner må vernes mot seg selv» (ibid., 97). Videre er de «generelt skeptiske til at det gavner klientene på sikt» (ibid., 135).

En av informantene synes det er greit at voksne står frem som tidligere barnevernsbarn, men diskuterer høyt med seg selv under intervjuet, og kommer frem til at det likevel ikke alltid er uproblematisk. I tillegg til reaksjoner fra den eller dem det gjelder, kan det også komme reaksjoner fra omgivelsene; både kjente og ukjente. Imidlertid er det en påstand som jeg finner interessant: at de fleste sosialreportasjer blir døgnfluer, og at det etter en tid er bare informantene (her klientene) som husker at de fikk bilde i avisen (Puijk, Østby og Øyen 1984, 81). Puijk, Østby og Øyen snakket med klienter som ett til to år tidligere hadde vært eksponert i media. Forfatterens inntrykk var at reportasjene for de fleste informantene ikke hadde hatt negativ innvirkning i ettertid, og for noen hadde det vært positiv innvirkning i form av bedre selvtillit, og/eller mobilisering av nye nettverk (ibid, 83 - 89). Denne undersøkelsen er snart 30 år gammel, og media har i dag kanskje en annen, eller tyngre personifiserende vinkling enn den gang. Jeg synes det likevel er riktig å spørre seg selv om virkningen av medieoppslag faktisk er så negativ som informantene i denne undersøkelsen mener den er.

Informantene hadde ønsket at pressen kunne bruke såkalt nøytrale bilder når barnevernsaker omtales, for eksempel symbolske bilder av voksne og barn som går sammen, hender som holdes, kunstverk eller annet.

Radio og TV

Informantene hadde erfaring fra radio: lokal-, distrikts- og fylkessendinger. De oppfatter radio som et bedre medium enn avis, forutsatt at det er direktesending, for da «kan det ikke klippes og redigeres». Fordelene med radio er at de «får sagt det de vil», «får den taletiden de trenger», «får drøftet ferdig», og «får imøtegått det som er feil der og da». Ulempen er at det går fort, og at «man må være veldig på hugget». En av informantene sier radio på én måte er vanskeligere enn avis, nettopp fordi det går rett på lufta, og man må være enda mer sikker på hva man skal si, men konkluderer med at det likevel er enklere. Informanten trekker frem at noe av det som gjorde det enklere var at radioopptredener ikke hadde handlet om enkeltsaker, og dermed hadde vedkommende «sluppet å forholde seg til taushetsplikten».

De informantene som hadde erfaring med TV ga uttrykk for at de ikke likte det, fordi man «ikke har kontroll på noe der heller». En av informantene fortalte om opptak som hadde vart i flere timer, og så var det klippet, redigert og valgt ut materiale for 15-20 minutter. Det sier seg selv at informanten hadde kommet med mye informasjon som var redigert bort. Redigering av opptak er én ting. Informantene trekker frem debattprogrammer som en mulig arena for å informere og diskutere sider av barnevern:

Når jeg har sett på Holmgang og det som var av debattprogrammer før, det tenker jeg er helt håpløst, for det er ingen som får snakket ferdig, og du får aldri belyst helt tema, du hopper jo ut og inn i det hele tiden, så du får aldri sagt noe ordentlig om noe som helst.

«Man får ikke sagt noe ordentlig». Det blir fragmentert, og man blir avbrutt. Jeg finner at det er dette som går igjen i alle intervjuene, uansett hvilke medier det er snakk om: det at helheten ikke kommer frem. Inntrykket er at det også på radio og TV er sensasjon som er medias fokus.

Det hender at media tar ansvar for mennesker. Den ene informanten var blitt invitert til evalueringsmøte med TV-redaksjonen i etterkant av det sendte programmet. Informanten forteller at redaksjonen lurte på hvorfor barneverntjenesten hadde sagt ja til deltakelse i programmet, fordi «dette nesten aldri skjer». Informanten forteller at andre temaer i møtet var hvordan informanten hadde opplevd intervjuet, om vedkommende følte seg ivaretatt, og hvordan det hadde vært i ettertid. Informanten opplevde evalueringsmøtet som «ganske ålreit», og opplevde redaksjonsmedarbeiderne som «flinke og proffe». Informanten sier programmet fikk frem at det var flere sider ved saken. Likevel uttrykker informanten sterk tvil vedrørende å skulle gjøre det samme en gang til, fordi totalopplevelsen var at det var vanskelig. Jeg var overrasket over å få vite at TV-redaksjonen hadde tatt kontakt i ettertid. Min oppfatning er at media er opptatt av hva som skjer i nåtid, og satt på spissen at media slipper saken dagen etter at den er omtalt eller på trykk, uten tanke for mulige konsekvenser for personene som er omtalt.

Etter å ha snakket om erfaringer med avis, radio og TV, vil jeg nå se kort på hva informantene mente om andre medier, først og fremst Facebook.

Facebook og andre moderne uting

Informantene sier «media nå er mer enn aviser», at det «mer eller mindre er alt mulig», og at det forventes at offentlige instanser er der «alle andre» er. Jeg hadde tidlig bestemt meg for at sosiale medier ikke skulle være tema i denne undersøkelse. Den første informanten bragte

imidlertid Facebook på banen, sammen med SMS, mail og fax, og en følge av dette var at jeg spurte de øvrige informantene om akkurat Facebook.

Meningene om Facebook er delte. En av informantene er «dønn imot Facebook», og «anbefaler de ansatte om å ikke være der heller». Informantene forteller at de ansatte som er på Facebook av og til får venneforespørsler fra klienter de har jobbet med, og at de håper de ansatte ved slike anledninger sier nei. Fordi klientene er på Facebook må man passe seg for hva man legger ut. En informant gir klart uttrykk for skepsis, og sier de måtte hatt en «voldsom prinsipiell diskusjon internt før de ga seg i kast med Facebook». At det måtte være en klar intensjon bak det, i tillegg til tidsaspektet: «Du skal jo være på hugget, (...) det holder ikke at du svarer 14 dager senere på Facebook».

Dette kan tolkes som at det er en forventning om at en henvendelse på Facebook besvares innen veldig kort tid, kanskje så lite som noen timer. Dette tidsaspektet i en allerede hektisk hverdag for barnevernet, sees på som problematisk av informantene.

Jeg finner det interessant at en av informantene sier at eventuell bruk av Facebook ville innebære en intern diskusjon. Bruk av sosiale medier ville kanskje vært hensiktsmessig ved overordnet styring, med andre ord fra departement eller tilsvarende. Det burde kanskje ikke være opp til ethvert barnevernkontor å ta stilling til hvorvidt de skal benytte sosiale medier eller ikke. Pr april 2012 er det kun Moss barneverntjeneste som er på Facebook (facebook.com⁶). En informant sier «det hadde vært morsomt om barnevernet hadde egen side på Facebook». Umiddelbart fulgt av «neida». Dette tolker jeg som at informanten mener barnevernet slett ikke skal være på Facebook. Informanten sier «det er et helt annet mediefokus enn for bare noen år siden», og at «barnevernet er nødt til å bruke media på en helt annen måte enn det de hittil har gjort».

Kjetil Hillestad, kommunikasjonssjef i Bufdir., er usikker på hvilken rolle barnevernet eventuelt skulle ha på Facebook. Han er også i tvil om hvorvidt Facebook er riktig arena for barnevernet, blant annet fordi det er så mye som omhandler sensitive opplysninger (Ørstavik 2011). Informasjonsarbeid er viktig for at flest mulig skal vite om barnevernet, og at terskelen for å kontakte instansen skal bli lavest mulig. En av informantene «vet om noen barnevernledere som bruker Twitter en del». Vedkommende uttrykker forståelse for at det er

⁶ <https://www.facebook.com/#!/pages/Barneverntjenesten/185568064787016> lastet ned 21.04.2012

behov for å være *på* hele tiden, at det skal gå fort, men synes det er «useriøst fordi det blir så kort»; det blir så begrenset hva man får sagt:

Det belyses ikke bra nok, det blir bare kortversjoner, som veldig lett kan misforstås. Det stiller jo enorme krav til presisjon å klare å si noe fornuftig på fire setninger som belyser det sånn at det ikke kan misforstås, og brukes av noen andre i en annen sammenheng.

Det at det kan brukes i andre sammenheng enn den opprinnelige, handler igjen om kontekst. Når noe er løsrevet fra sin sammenheng kan det tolkes annerledes, og kanskje til og med brukes i motsatt hensikt av hva som var den opprinnelige intensjonen. Man mister med andre ord kontrollen på situasjonen.

Informantene snakket om tekstmeldinger og mail, og ga uttrykk for at det kanskje er tungvint at barnevernet ikke svarer på noen av delene: «Alt skjer jo på mail for tiden. Advokater og politiet er rystet over at vi ikke tar imot faxer og mail. Men som fylkesmannen sier, at med en gang du har svart på en mail, så har du brutt taushetsplikten.» Informantene forteller at mye kommunikasjon går på mail, men dette er stort sett mail *fra* klienter. Informantene forteller at de aldri svarer på mail, de svarer pr brev. En informant sier at barneverntjenesten «ikke er flinke til å arkivere mail, og at det dermed er mye historie som går tapt, fordi det kan være viktig informasjon som bare er formidlet på mail».

Kjell Terje Ringdal har sagt om barnevernet at det «er en slags dinosaur innenfor det offentlige. Den siste instansen som ennå ikke har oppdaget at det finnes en omverden» (Garvik 2005, 147). Barnevernlederne har nok oppdaget omverdenen, men de er i tvil om hvordan de skal forholde seg til den når det gjelder «de nye mediene». Som jeg tolker det, anser informantene ikke sosiale medier som egnet sted for informasjonsarbeid for barnevernet.

Møte med media handler mye om tid og kompetanse. Hege Skjeie, professor i statsvitenskap, hevder at ledelse må omfatte evne til å kommunisere til offentligheten, og at kommunikasjon er en av de strategiske oppgavene (Skjeie i Stang 2007, 22). La meg se på hva informantene forteller om det.

Kapittel 5 Skal JEG snakke med media?

Informantene forteller at det er et uttrykt ønske fra kommunal ledelse at barnevernet er aktive vedrørende media. I flere av kommunene har det på overordnet nivå vært jobbet mye med det

å «pleie» media, og det å ha et strategisk forhold til kommunikasjon gjennom media. Informanten som uttrykker å «hate presse» sier at ved ansettelse i stillingen som barnevernleder poengterte vedkommende at det ikke ville være aktuelt å være proaktiv selv om dette var ønskelig fra høyere hold. Informanten «gikk med på» å uttale seg når det var ansett som nødvendig. Jeg forstår det som at det her er snakk om hva øverste ledelse i kommunen, eksempelvis rådmann, ser på som nødvendig.

Informantene forteller at de ikke hadde noe om media den gang de tok grunnutdanning, men at de skulle ønske de hadde hatt det. Noen av dem har gått dagskurs i mediehåndtering i regi av Bufetat, der de trekker frem at de ble intervjuet av journalister for så å få tilbakemelding på intervjuet, ble trent opp foran kamera, og lærte hvordan de kunne bli offensive i media. En informant forteller at et avisoppslag i lokalavisen, initiert av barneverntjenesten, var et direkte resultat av et slikt kurs. En annen informant sier vedkommende aldri har funnet frem igjen materialet de fikk utdelt, og «egentlig hadde glemt hele kurset» frem til intervjuet med meg. Informanten sier at: «det skjer så mye hele tiden, så media blir skjøvet i bakgrunnen». Media blir ikke prioritert på grunn av «alle de andre oppgavene» som ansees som viktigere. Informantene som har deltatt på kurs i regi av Bufetat, ønsket at det hadde vært et oppfølgingskurs over flere dager. Så kunne de trent mer, blitt mer bevisstgjort, fått vite mer om pressens fremgangs- og arbeidsmåter. Noen av informantene trekker frem at det hadde vært ønskelig å kunne klare å ta journalistens perspektiv, nettopp for å være mer forberedt i møte med pressen, eller enda bedre: for å kunne komme journalistene i forkjøpet. En av informantene sier at fremtidig kontakt med media vil være «mer greit nå enn tidligere», både fordi tidligere erfaring med media og kurs i mediehåndtering gjør at vedkommende vil være mer forberedt. Informanten synes likevel det er «skummelt» med media.

De informantene som uttrykker særlig skepsis når det gjelder media er usikre vedrørende journalistens fremstilling. Dette peker også Stang på i sin rapport; det vil kanskje være lettere å ikke kommentere enn å risikere å bli negativt eller ensidig fremstilt (Stang 2007, 64).

Hvem er det så som snakker med media når barnevernkontoret blir kontaktet? De fleste informantene var svært tydelige på at henvendelser skulle komme til dem, eventuelt nivået over dem. En informant sier det slik:

Det er to viktige poeng ved at pressen ikke skal ha tak i saksbehandler. For det første skal informasjon ut fra tjenesten være styrt, det er noen som skal være ansvarlig for det, og det er leder som er ansvarlig for hva tjenesten driver med, ikke hver enkelt saksbehandler. Så tenker jeg også at hver enkelt saksbehandler ikke skal ha den belastningen det er å måtte fronte sånne ting i avisen. Vi har masse erfaringer

saksbehandlere, men vi har også noen uerfarne, som vet veldig lite om hvordan de skal takle media. Media kan være ganske sleipe, og det er klart at de kunne lure folk til å si masse de ikke hadde tenkt å si. Det kunne bli veldig uheldig, og en kjempebelastning for de ansatte. Det handler om ivaretagelse både av klienter og ansatte, og tjenestens omdømme.

Informanten snakker om «erfarne» og «uerfarne» saksbehandlere, og erfaring kan i denne sammenheng forstås ulikt. Det kan forstås som arbeidserfaring i barnevernet, som livserfaring, og som erfaring med media. Kanskje henger disse sammen. Informanten peker blant annet på at tidligere erfaring med media er noe av det som er vesentlig angående hvem som skal si noe og ikke. Uten medieerfaring kan man bli «lurt», og det kan ramme mange. Det kan forstås som at informanten mener at de uerfarne saksbehandlerne er spesielt utsatt når det kommer til kontakt med media. En annen av informantene snakker også om erfarne og uerfarne saksbehandlere:

Jeg mener ikke å kritisere at vi har ganske mange unge ansatte. De gjør det de kan, de gjør masse, det er mye talent der. Det er likevel kjempetøft å være 25 år og komme i en kjempetøff sak. Tenk på en med 45 år med videreutdanning, det er en helt annen livserfaring og trygghet.

Slik jeg ser det, er det ikke bare mediekunnskap og –håndtering eller mangel på dette som er problemet. Informanten snakker her blant annet om erfaring i kraft av alder, eller levd liv, i tillegg til å bringe videreutdanning på banen. Vedkommende trekker frem videreutdanning som en av løsningene på et forbedret barnevern, som informanten også mener ville være med på å bedre imaget. Image kommer jeg tilbake til i et eget kapittel. Informanten mener det «er en kompetanseutfordring i barnevernet», og at «ett års videreutdanning burde være et krav for å jobbe i barnevernet.» Informanten mener det ville trygge de ansatte vedrørende det å stå i vanskelige situasjoner, og det å kommunisere godt, både med foreldre, fosterforeldre, barn og ungdom. Jeg mener det også kan gjelde det å kommunisere godt med representanter fra media.

Befringutvalget påpekte at treårig høyskoleutdanning ikke er tilstrekkelig for å jobbe i barnevernet, og foreslo å styrke både formell og reell kompetanse (NOU 2000:12). Dette følges opp i NOU 2009:08 om *kompetanseutvikling i barnevernet*, hvor det blant annet står at det ansees som krevende å utvikle «et kvalifikasjonsopplegg på bachelornivå som kan gi en tilfredsstillende forberedelse til de arbeids- og ansvarsoppgaver som inngår i barnevernets problemspekter» (NOU 2009:08).

Informanten som påpeker forskjell i livserfaring sier at de som tar videreutdanning i dag, forsvinner fra barnevernkontorene og over til annenlinjetjenesten, også fordi det er bedre

betalt. Om det er videreutdanning, annenlinjetjeneste i seg selv eller erfaring og ansiennitet som utgjør lønnsforskjellene ble ikke utdypet.

Bufetat skriver i Et Åpent Barnevern at en mulig løsning på at ansatte i barnevernet har «trygghet og kompetanse til å arbeide mer åpent og utadvendt» kan være at media og kommunikasjon integreres som en del av utdanningen (bufetat.no). Det legges ingen føringer, det sies ikke at det *skal* være en del av utdanningen. Høgskulen i Volda er en av utdanningsinstitusjonene som har integrert forholdet til media i barnevernutdanningen. Lektor Øystein L. Pedersen sier «det er viktig at representanter for barnevernet kommer ut av "ingen-kommentar-skjulet" og bidrar i den offentlige debatten om sin egen institusjon». Videre sier Pedersen at «barnevernet ikke kan forvente at det er noen andre som forsvarer deres arbeidsplass eller profesjon», og at «de som skal jobbe med vanskelige saker må lære seg å forholde seg til media.» (Moene 2005).

En av informantene mener dennes kontor burde ha egen informasjonstjeneste, at de er så store at de burde ha det», i tillegg til at det forventes av dem å være proaktive i forhold til media. Men: «så lenge vi har saksbehandlere som sliter seg ut kan vi ikke prioritere det, det må gå til saksbehandling». Foreløpig er det leder ved dette kontoret som uttaler seg, eventuelt sammen med andre ansatte.

Noen av informantene kjente til departementets kommunikasjonsstrategier, noen hadde aldri hørt om dem. De fleste informantene kjente godt til kommunens regelverk vedrørende kommunikasjon, en av dem gjorde det ikke. Denne informanten «tror kommunen har en kommunikasjonsstrategi, men kjenner den ikke», og sier barnevernkontoret ikke har noen mediestrategi. Den samme informanten «tipper» at de fleste saksbehandlerne ville tatt kontakt med vedkommende leder hvis pressen kom til dem. Informanten «tror de ansatte vil være usikre», og dermed «forsiktige med å uttale seg». Jeg utfordret informanten ved å påpeke at media vil ha muligheten til å gjøre et scoop på dette kontoret, i og med vedkommendes nærmest ikke-forhold til media og kommunikasjonsregler og –strategier. Informanten sier «det ville vært kraftig læring av det, spesielt med tanke på eventuelle overtramp vedrørende taushetsplikt». Informanten sier videre at «ingen av saksbehandlerne (der) ville fått problemer med barnevernlederen på bakgrunn av mediekontakt», nettopp fordi de ved dette kontoret aldri har hatt media oppe som tema.

Det er forskjellige beskrivelser av hvordan barnevernledere forholder seg til hvem som skal snakke med media ved deres kontor. Noen er meget klare på at det kun er leder som uttaler seg, andre sier det er «greit at også saksbehandlere uttaler seg». Dette kan ha noe sammenheng med størrelse på hvert respektive barnevernkontor, da jeg fant at det var de største kontorene som var tydeligst på at det å uttale seg er en lederoppgave. Samtidig sier lederen ved et av de mindre kontorene at: «Det er på en måte min sure greie fordi jeg er leder så må jeg (uttale seg), mens saksbehandlerne kan hvis de vil; de behøver ikke». Dette henger sammen med at denne kommunen har en kommunikasjonsstrategi, og reglene for hvem som skal uttale seg er klare. Dersom det er klarert med informanten, kan imidlertid enhver saksbehandler som ønsker det uttale seg til media. Informanten sier også at saksbehandlerne ikke på eget initiativ kan kontakte media uten å ha drøftet det med barnevernleder.

Informantene forteller at de har saker liggende som de kunne tatt til media, for å opplyse om tiltak som er nye, tiltak som er gjennomført med fornøyde klienter som kunne stå frem, og lignende. De sier samtidig at de synes de «ikke har tid til å holde med på det», og de jobber nok som det er. Mangel på tid er antagelig høyst reell, men manglende kompetanse i møte med media spiller nok også en rolle. Det er en mulighet for at «mangel på tid» er en form for skjulested. «Alle» vet at barnevernet er presset på ressurser i forhold til saksmengde, og dermed blir det legitimt at tid er hindringen når det gjelder økt bruk av media.

Man kunne tenke seg media som samarbeidspartnere for barneverntjenesten. Hva sier informantene om det?

Kapittel 6 Media som samarbeidspartner?

Jeg spurte informantene om de tenkte på media som mulige samarbeidspartnere. Noen av informantene sier at alt som barnevernet ønsker at avisene skal dekke, dekkes: «Hvis vi står på, og det er noe som er litt annerledes, noe vi har fått til, så får vi det inn (i avisen).»

Når barnevernet selv tar kontakt, handler det ofte om å skape interesse for noe, eksempelvis fosterhjem, ettervernsprosjekter, eller prosjekter med opplæring av barnehageansatte angående det å avdekke omsorgssvikt. Når pressen tar kontakt, er det ifølge informantene fordi det er noe som er galt. En av informantene sier: «Jeg antar at det allerede er ganske mye rotet til når pressen vil snakke med oss. Sånn at jeg er bare opptatt av at vi ikke gjør det verre

enn det er». Det å «ikke gjøre det verre enn det er» innebærer kanskje noen ganger å si minst mulig – eller å ikke si noe i det hele tatt?

Informantene har ulike erfaringer med media, og når jeg ser bort fra all frustrasjonen over faktafeil, unyanserte og annerledes vinklinger enn barnevernet ønsket seg, er det to ulike hovedsyn som kommer frem i intervjuene. Det ene er at media kan formes, det andre er at media er et onde som ikke kan påvirkes eller formes. Noen av informantene opplever at de styrer, eller er med på å styre prosessen i forhold til media, noe jeg også var inne på når det gjelder det at informantene helst retter opp faktafeil. Noen styrer imidlertid media enda mer, i den betydning at de er aktive for å få oppslag i media. En av informantene forteller om at media ble kontaktet for å skape blest om en sak der det kommunale og det statlige barnevernet sto mot hverandre: «Avisen skrev bra om det, for de skrev om både vårt syn og regionkontorets syn. Men det vi fikk inn var at dette var et overgrep mot de minste barna. Det blir jo vanskelig for regionkontoret å argumentere mot det». Mange flere instanser enn pressen ble kontaktet for å få omgjort regionkontorets bestemmelse. Men pressen var med på prosessen der resultatet ble at beslutningen ble endret på departementsnivå. Informanten sier at «dette ikke er noe typisk eksempel», fordi «de fleste sakene ikke kommer etter initiativ fra barnevernet». Et motsatt eksempel er der barnevernkontoret fikk kritikk fra fylkesmannens kontor, «fordi fylkesmannen fikk behov for å levere», behov for handling, ifølge informanten på bakgrunn av oppslag i media. Med *motsatt* mener jeg at medias oppmerksomhet her ikke gagnet barnevernkontoret.

Informantene forteller at media har hatt en viktig rolle vedrørende fordeling av ressurser, blant annet fordi media belyser at barnevernet har for få ansatte i forhold til økning i antall saker. Ifølge informantene er media derved med på å levere premisser og økning i stillinger de har fått. En av informantene forteller:

Kommunen fikk knallhard kritikk for at de henla meldinger som burde vært fulgt opp, men kommunen skyldte på ressursmangel, og så fikk de mange nye stillinger. Det var ikke fylkesmannens tilsyn som førte til det, men oppslagene i lokal- og riksavis. Der hadde media en viktig rolle, de grep jo fatt i det.

Det var barnevernet som fikk de nye stillingene. Informanten presiserer her at uten medias fokus på at det var ressursmangel som var problemet, og ikke for eksempel inkompetanse, ville ikke de nye stillingene blitt opprettet. Man kan aldri gå tilbake til hendelser i fortiden, og det er kanskje søkt å stille spørsmål om hvorvidt det informanten sier er reelt. Vi får aldri vite om stillingene hadde blitt opprettet uten medias oppslag. Tatt i betraktning medias posisjon til å påvirke, er det stor sannsynlighet for at informanten har rett. Medienes betydning øker

dessuten når temaene ligger langt fra erfaringer i hverdagen, og barnevern er noe de færreste har erfaring med (Stang 2007, 16).

Informantene mener at det er fullt mulig å bruke media som informasjonskanal, men sier samtidig at «det er opp til pressen om de vil bruke noe av det barnevernet vil belyse». Noen av dem bruker lokalpresse aktivt av og til, men poengterer at «det er noe som tar tid». Og dette med tid er vanskelig, for nyheten må ikke bli for gammel, og som jeg har vært inne på tidligere, er det ikke satt av tid til å jobbe med noe annet enn det som skjer «akkurat nå». En annen informant sier «det er mulig at media kan være en slags samarbeidspartner for barnevernet», men «har ikke knekket koden på når man får dem med». Dette peker igjen tilbake til mediekompetanse.

En informant synes ikke journalistene i lokalavisen er flinke nok til å be om innsyn eller «gripe fatt i ting». Med dette mener informantene at media ikke undersøker godt nok; at de ikke driver oppsøkende journalistikk. Vedkommende sier det er mye media kunne tatt tak i, men: «Det får de sannelig finne ut av selv, det er jo ikke sånn som vi fører dem med». Informanten forteller om en sak mellom barneverntjenesten og Bufetat som handlet om mangel på akutt plasser. Informanten sier det hadde vært en støtte for barneverntjenesten dersom media hadde grepet fatt i det, men ville ikke være den som kontaktet journalistene for å informere om at det var en prosess med stridende parter på gang. Informanten sier imidlertid rett etterpå at «jeg kunne selvfølgelig ha sørget for at noen andre ga media et tips». Det er nærliggende å anta at informantene kom på akkurat det om å få tipset media i refleksjon i løpet av intervjuet med meg.

Dette står i kontrast til en annen av informantene, som gjerne informerer media om aktuelle hendelser barnevernet mener media bør omtale. Vedkommende «sendte selvfølgelig en kopi til media» av et offentlig brev som omhandlet ressurser, og «tipset media» om hvor et annet offentlig brev i en annen sak kunne finnes. Da journalistene ikke fant brevet, fikk de en kopi direkte fra informantene, slik at informantene var sikker på at media hadde grunnlag for å omtale saken. Denne informantene påvirker media aktivt for å få dem til å skrive om det vedkommende ønsker å få ut til befolkningen. Dette er den samme informantene som har et noenlunde godt forhold til de lokale journalistene. Informantene har et positivt syn på det å gi informasjon til media, i lys av tidligere erfaring med det samme, og antageligvis også grunnet god relasjon til lokale journalister.

Klientens historie

I noen tilfeller ønsker media at barnevernet samarbeider med dem for å få tak i klienters historier. Jeg spurte informantene hvordan de forholder seg til det å eventuelt skulle formidle kontakt mellom media og klienter, fortrinnsvis der en slik kontakt initieres av media. Noen av informantene hadde erfaring med dette, og var meget tydelige på at kontaktinformasjon aldri ble formidlet til media. Barnevernet tok alltid kontakt med klient, la frem forespørselen, og lot det være opp til klienten hvorvidt vedkommende ønsket å kontakte media. Informantene ser stort sett på disse erfaringene som positive, fordi fremstillinger av de fornøyde klientene «er med på å få frem flere sider av barnevern». En av informantene sier at en slik kontakt «kommer an på type sak», blant annet fordi: «Jeg ville ikke synes det er greit å formidle kontakt til foreldre som var veldig sinte på oss og syntes vi hadde gjort noe fryktelig, for da tenker jeg at saken vil bli feil fremstilt.» Informanten setter her ord på noe som er felles for informantene i undersøkelsen; det er «de gode historiene», de fornøyde klientene som eventuelt kan formidles. Noen av informantene mener det vil være opp til klient/forelder å ta kontakt med media, men «ville ha brukt tid på å si en del om taushetsplikt». Informantene sier «det er greit med foreldre som er fornøyde med hjelpetiltak», men presiserer at det som er greit er at foreldrene «snakker om seg selv og deres kontakt med barnevernet», og «ikke snakker om barna». En informant sier det slik:

Hvis det er en 14-åring som har problemer med å styre sinnet sitt, så er ikke det noe ålreit å få brettet ut i avisen. Man kan heller ha fokus på at alle foreldre har behov for litt rettleiding eller rett og slett bare støtte på at man tenker riktig, og at hun har vært i kontakt med barnevernet og fått hjelp til å bli en bedre mamma, det å takle situasjonen på en annen måte eller hva hun nå velger å si, men at man ikke har fokus på det som har vært vanskelig (for barnet).

En av informantene vil ikke medvirke til at de såkalte solskinnshistoriene kommer frem. Informanten begrunner dette med at klienten kan være usikker på egen vilje til å stå frem, og informantene vil ikke legge føringer for hva som skal eller ikke skal gjøres. Som jeg forstår informantene, kan det å kontakte en klient *i seg selv* føles eller oppfattes som et press for å stå frem i media. Denne informantene hadde også erfaring med at en slik «solskinnshistorie» var «snappet opp» av et ukeblad. I ukebladet var det ingen anonymisering, og flere bilder. Informanten mener dette er et godt eksempel på at «man mister kontrollen når historier blir tilgjengelige i media».

Informantene som er positive til det å formidle kontakt mellom media og klienter forteller at de «ville tenkt seg grundig om før de eventuelt skulle gjøre det», og «gode intensjoner fra journalistens side» nevnes som en forutsetning, og igjen bringes temaene bilder og

anonymisering på banen. Garvik hevder at «å avvise en forespørsel om å få tak i klientens historie bryter med å ta klienten og deres sannhet på alvor» (Garvik 2005, 119).

Media omtaler ofte enkeltsaker. Tidligere journalist Sissel Benneche Osvold har sagt at barnevern *er* enkeltsaker, og at barnevernet må finne seg i at media skriver om nettopp disse (Garvik 2005). La meg presentere informantenes syn på medias oppmerksomhet på enkeltsaker.

Enkeltsaker eller generelle og prinsipielle saker?

Informantene i denne undersøkelse mener det er alvorlige enkeltsaker som er mest interessante for pressen, men oppgir samtidig at det ikke er ofte de selv blir kontaktet angående enkeltsaker. Jeg fant at deres helt klare standpunkt er at de ikke kan kommentere annet enn generelt, og at dette ofte mottas med laber interesse av journalistene:

Det er det første jeg ville si: Som du helt sikkert skjønner så kan ikke jeg snakke om den klienten. Men jeg kan si noe om hvordan vi generelt forholder oss til den problemstillingen. Ja takk, sier han da, og så legger han på.

Dette er i tråd med hva jeg har funnet i noe av det som er skrevet om barnevern og media tidligere. Hilde Heggelund, leder for fylkesnemnda for sosiale saker i Troms og Finnmark, hadde en rolle i Kvænangen-saken. Hun uttalte om det å kommentere på generelt grunnlag: «Det jeg sa på generelt grunnlag virket ikke interessant – eller jeg ble sitert på enkeltsetninger som ble uheldige» (Ekanger 2006, 129). Figenschow påpeker at enkeltsaker gir mer engasjement enn overordnet informasjon (Figenschow 2007, 60), og dette er antagelig noe av problemet i en tid der journalistikken er blitt mer personorientert, og skillet mellom hva som er underholdning og hva som er nyhetsformidling er mindre tydelige (ibid., 19).

Informantene hadde samstemte syn på hvilke typer enkeltsaker de mener pressen er opptatt av å formidle; tilstedeværelse av «et eller annet rart», «noe som gjør at mange har meninger om det», og «noe som utmerker seg på et eller annet vis». Informantene nevner som eksempler Jehovas vitner og blodoverføring, spesielle diagnoser, i tillegg til «alt som smaker av akutt og fælt». «Barnevernvakta alltid er godt stoff», nettopp fordi det er akutt, og antagelig møter pressens kriterier for hva som er en god sak.

En av informantene roser media når det kommer til deres dekking av enkeltsaker, og sier media er blitt flinkere vedrørende barnevernsaker enn tidligere: «De er flinkere til å ikke kjøre så mye enkeltsaker, for de har vel en slags vær varsom-plakat som sier noe om at folk ikke alltid vet sitt eget beste.» Kanskje uten å vite det selv, refererer informanten her til Vær

Varsom-plakatens punkt 3.9, hvor det står at pressen «skal verne om personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser». Det gjøres samtidig oppmerksom på at «personer som er i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre» (ibid., pkt. 4.6). Det å stå i en barnevernsak der omsorgovertakelse eller andre tunge tiltak vurderes, kan antagelig utløse både sjokk og sorg.

Informantene mener media har forstått at barnevernet vanskelig kan kommentere enkeltsaker, med det resultat at media ikke klarer å fremstille saken balansert. Noen av dem har kommentert enkeltsaker til journalisten, for så å oppleve at journalisten holder informasjonen for seg selv, og at det ikke blir noe av oppslaget. En informant sier: «Noen saker blir tross alt kommentert, og da har de skjønt at det ligger jo ofte mer i saken, og at det kanskje ikke er så mye sak når de går inn i det.» Ved å være mer åpen med journalistene, si noe om bakgrunn for sakene uten at det gikk utover taushetsplikten, opplevde barnevernlederne at journalistene de snakket med forsto at det var flere sider ved saken, at det var mer komplekst og sammensatt enn deres tidligere kilde(r) hadde opplyst. Når informanten sier at det «ikke er så mye sak» forstår jeg det som at media først har fått opplysninger som tilsier at det offentlige systemet begår overtramp eller overgrep mot enkeltmennesket, som jo er grunn til å omtales. Ved ytterligere opplysninger lot journalistene sakene ligge, antagelig fordi overtramp ikke var tilfelle. Jeg undres om barnevernlederne har måttet fire noe på taushetsplikten og gitt stikkord om forholdene i saken uten å gå nærmere inn på dem, nettopp for å få journalistene til å «la sakene ligge». Ask har i sin studie intervjuet en journalist, som forteller at vedkommende fikk informasjon i en sak under forutsetning av at det ikke ble skrevet noe. Journalisten hadde først vurdert saken til å være en «bombe», men etter informasjon fra barnevernet endte den som en ikke-sak. Ask har imidlertid inntrykk av at slikt samarbeid mellom barnevern og journalister er et unntak (Ask 2000, 88).

Informanten som har et godt samarbeid med de faste, lokale journalistene sier at noen av faktorene vedrørende det at avisen velger å ikke dekke enkeltsaker handler om flere ting. For det første «begynner journalistene å kunne det barnevernfaglige», for det andre er journalistene «blitt flinkere til å etterprøve»; de er blitt flinkere til å sjekke at det de skriver er riktig. Informanten mener disse faktorene, i tillegg til det at barneverntjenesten gir kommentarer til journalistene, noen ganger under forutsetning av at det ikke blir brukt, bidrar til at media velger å ikke gå inn i en sak der det i utgangspunktet så ut til å være aktuelt.

Barnevernet har barnets beste som utgangspunkt. Media har ofte foreldres situasjon som utgangspunkt, særlig der foreldre er medias kilde. Det å ivareta barnets interesser ansees av barnevernlederne som viktigere enn bare å ta utgangspunkt i foreldrenes situasjon, og dette er forhold som informantene mener ikke kommer frem.

En av informantene sier eksplisitt at det er veldig sjelden det handler om enkeltsaker i media, og samtlige informanter mener hovedtyngden om barnevern i lokale medier omhandler statistikk, og tilsyn fra fylkesmannen. Alle mener det er viktig og riktig at prinsipielle ting belyses:

Så lenge det er prinsipielle ting og ikke det veldig sensasjonsgreiene, så synes jeg det er helt topp at det står om barnevern. All presse om barnevern, barnevernpanelet sin tenking, vanskelighetene i barnevernet, prinsipper og sånn som diskuteres, for eksempel det biologiske prinsipp.

En informant trekker frem Aftenposten som forbilledlig når det gjelder dekning av barnevernsaker: «De har klart å få det ned på saksnivå som ikke blir sosialpornografi, men allikevel skapt interesse for det. Enkeltmennesker og enkeltsaker, men uten et tåredryppende bilde av en person de fikk lov til å ta bilde av». Ved å fremheve én avis positivt, mener jeg at informanten samtidig sier noe om hvilket inntrykk vedkommende har av andre aviser og andre medier. Informanten kommer da også inn på det noe senere, ved å si at «Jeg leser sjeldnere og sjeldnere Dagbladet og VG». Av Stangs rapport fremgår det at enkeltsaker omtales nesten dobbelt så ofte som generelle saker i nettopp disse avisene (Stang 2007, 101-102). Stang fant også en tiltagende personifisering i disse avisene, samt at artiklene i stor grad er dramatisk fremstilt (ibid., 111-112). Jeg utelukker ikke at det er disse faktorene som er avgjørende for hva informanten synes om dekning av barnevernsaker eksempelvis i Dagbladet og VG.

Flere av informantene snakker om to enkeltsaker de mener har hatt stor betydning på forskjellige måter. En av dem mener at det ikke står så mye lenger om at barnevernet tar barna fra foreldrene, og sier det kanskje har sammenheng med Kvæningen-saken; at pressen lærte noe av den. Den Kvæningen-saken som var presentert i media var en helt annen enn den Kvæningen-saken som ble behandlet i rettsvesenet (Ekanger 2006, 142). Da media, ved adgang i Lagmannsretten, fikk alle opplysningene i saken, kom det mye mer nyanserte fremstillinger. Informanten sier at media nå «vet bedre» enn å «tro ukritisk på den ene parten». En annen sier om Christoffer-saken, der en åtte år gammel gutt døde etter massiv vold i hjemmet, at den har hatt enorm effekt på innkommende bekymringsmeldinger:

Det er ikke bare et barn, men det er dette barnet som alle kan se. Meldingstilstrømmingen har økt voldsomt, og det tror jeg er direkte følge av medieoppslagene. Vi ser fra skoler, barnehager og privatpersoner at de tar ikke noen sjanser lenger. De vil ikke leve livet sitt og vite at de ikke har meldt, eller skulle ha meldt.

Barnevernlederen sier det «nesten kommer for mange meldinger» i kjølvannet av Christoffer-saken; at de får en melding «så fort noen har et blåmerke liksom, som det noen ganger kanskje er en god grunn til at barnet har». Informanten presiserer at det likevel er bedre at de får for mange meldinger enn at de får for få.

Skoler og barnehager tar meg over til neste kapittel. Informantene vil heller ha fokus på andre samarbeidspartnere enn media, fordi media har en helt annen agenda. I det følgende skal jeg se på dette med informasjon til samarbeidspartnere.

Kapittel 6 Informasjon til samarbeidspartnere

Jeg spurte ikke informantene om samarbeidspartnere. Det kom likevel frem under samtlige intervjuer at barnevernlederne var opptatt av nettopp disse; jeg fant at de var mye mer opptatt av samarbeidspartnere enn av media. Dette sier mye om prioriteringene barnevernlederne foretar. Samarbeidspartnere ble nevnt i forskjellige sammenheng. Noen av informantene bragte det på bane da jeg spurte hva de tenkte om å bruke media som folkeopplysningskanal, noen bragte det inn i forbindelse med beskrivelse av tiltak.

Det at de er opptatt av samarbeidspartnere er i tråd med hva regjeringen ønsker. Tidligere direktør i Bufetat, Ann-Marit Sæbønes, har trukket frem at barnevernet må informere på foreldremøter, i skoler og barnehager, på møteplasser der barn og foreldre er. Barnevernet må informere i fredstid, slik at gode samarbeidsrelasjoner er opparbeidet i hverdagen og samarbeidspartnere kan bidra positivt når det stormer (Sæbønes 2006). Barnevernets samarbeidspartnere er alle som jobber med barn og unge, først og fremst skole- og barnehagepersonell, fastleger, helsesøstre og andre helsearbeidere, herunder Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og Barne- og Ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP). I tillegg kommer politi og rusteam der dette er nødvendig.

Nyutnevnt barneminister, Inga Marte Thorkildsen, sier til TV2 nyhetskanal den 8. april i år at dårlig eller manglende samarbeid mellom forskjellige etater er noe av problemet vedrørende barnevern. Psykolog og leder av utvalget som står bak NOU 2012:5, Magne Raundalen sier i

samme sending: «Barnevernet har et utrolig viktig oppdrag. De skal oppdage, men de er ikke oppdagelsesreisende; det må være du og jeg» *som oppdager* (min tilføyelse). Dette stemmer godt overens med hva jeg fant i denne undersøkelsen; informantene peker på at barnevernet ikke klarer å oppdage alle barna, og at samarbeidspartnerne må gjøre det for dem.

Mangel på kunnskap

Informantene var opptatt av mangelen på kunnskap om barnevern ved andre hjelpeinstanser, noen av dem var oppgitt over unnlatelser av meldeplikten. En av informantene sier: »Bare det å få andre fagfolk til å bli opplyst om hvordan vi tenker og jobber, om opplysningsplikt og meldeplikt, det er viktig».

Barnevernets intensjon og mandat er å beskytte barn, og en av reaksjonene er at de konsentrerer seg om samarbeidspartnere. Alle offentlig ansatte, samt noen andre grupper, har opplysningsplikt uavhengig av taushetsplikt når barn blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Barnevernloven § 6–4 annet og tredje ledd inneholder sentrale bestemmelser om denne meldeplikten. Alvorlig omsorgssvikt foreligger der det er alvorlige mangler ved den personlige kontakt og trygghet som barnet behøver (NOU 2003:31). Meldeplikten er et personlig og selvstendig ansvar (Karlsrud 2011), og går foran taushetsplikten i andre lover. De eneste som er unntatt denne meldeplikten er prester og advokater, fordi disse yrkesgruppene innehar rolle som tillitspersoner og sjelesørgere.

Så skulle man da tro at offentlig ansatte stadig melder om bekymringer for barn og unge? Statistikk viser at så ikke er tilfelle. Av alle meldinger som førte til undersøkelse i 2010, kom over halvparten fra foreldre/foresatte, skolen, barneverntjenesten selv, og politi. Barnehagene står bak bare ca. fire prosent av disse meldingene, selv om økning i meldinger fra barnehager har økt med 13 prosent fra 2009 (ssb.no⁷). I en artikkel i Aftenposten i mars i år, peker barnehageansatte på følgende faktorer som kan være medvirkende til at barnehager ikke melder: lojalitet overfor barnets foreldre, og «magefølelsen av at noe er galt», men man vet ikke hva (Fuglehaug 2012). Lojalitet overfor foreldrene kan være det samme som å ikke være lojal mot barnet. Mange vet ikke hvordan de skal gripe an en bekymring som ikke kommer av synlige faktorer som blåmerker, rus eller annet, og i stedet for å melde til barnevernet, fører bekymringen ikke til annet enn en «vente og se»-holdning. Politijurist Hilde Heggelund, som var aktør i Kvæningen-saken, synes det er betenkelig at så få fanges opp av barnehager, skoler og helsevesen. Hun mener at «mange ville vært spart for store nederlag på skolen,

⁷ <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/> lastet ned 20.03.2012

sosialt og i arbeidslivet dersom de hadde fått riktig hjelp på et tidligere tidspunkt» (Ekanger 2006, 132).

Ifølge informantene i denne undersøkelsen er det nettopp samarbeidspartners bevissthet og kunnskap om barnevern som må økes, slik at flere barn fanges opp av barnevernet.

Informantene sier at mange ikke vet nok om hvordan barnevernet fungerer:

Jeg ser at når vi har prøvd å ha fellesmøter og en del dialogkonferanser med andre hjelpeinstanser, for eksempel helsestasjonen, når vi prøver å tydeliggjøre hvordan barnevernet tenker, hvordan vi vurderer og hva som ligger bak, var det mange som sa at det hadde de aldri hørt om før. De skjønnte ikke at det var sånn vi jobbet.

Jeg ble overrasket over å høre at også helsesøstre var blant samarbeidspartnere som ikke alltid vet hvordan barnevernet jobber. I løpet av praksis i barneverntjenesten, og som utfører av tiltak for barneverntjenesten har jeg opplevd nettopp helsesøstre både som meldere, og som gode og aktive støttespillere. Det var en aha-opplevelse for meg å få vite at samarbeidspartnere ikke besitter så mye kunnskap som ønskelig, og for så vidt kunnskap jeg antok at de har. Til tross for at jeg er klar over at både flerfaglig og tverrfaglig samarbeid kan være tidkrevende og utfordrende, hadde jeg nok tatt for gitt at alle som jobber med barn vet godt om hverandre, og kjenner til hverandres arbeidsmåter.

Informantene prioriterer informasjon til samarbeidspartnerne, fordi barnevernet er helt avhengig av informasjon fra, og samarbeid med, de ulike instansene. De mener «alle er potensielle meldere, men at det viktigste er å nå dem som daglig jobber med barn». Noen av informantene mener at mange offentlig ansatte har «gammeldagse holdninger» til barnevernet, og selv om barneverntjenestene rundt om i landet har drevet mye opplysningsarbeid overfor disse yrkesgruppene i mange år, er de «gammeldagse holdningene» fortsatt vanskelig å komme til livs. En annen mulig hindring for bekymringsmeldinger fra offentlige ansatte, er at de ikke kan være anonyme i fylkesnemnd. Der en melding fører til sak om omsorgstiltak, kan dette være en bøyg:

Det er jo folk i barnehager og sånn som ikke melder fordi de har vært vitne i fylkesnemnda en gang, og det var en så grusom opplevelse, og aldri mer skal de melde. Jeg tror man må være mer på samarbeidspartnerne på at det faktisk er en tjenesteforsømmelse når de ikke melder.

Hva er det som gjør at rollen som vitne i fylkesnemnd er så vanskelig? Er det utspørring av jurister og dommere som er vanskelig? Er det det å skulle si og mene noe negativt om foreldrenes omsorgskapasitet når de er i samme rom som er krevende? Er det opplevelsen av å være med på å krenke privatlivets fred som er besværlig? Det kan være en kombinasjon av de

ovennevnte, eller andre grunner, og jeg skal ikke spekulere videre vedrørende dette. Som jeg forstår informantene, mener de at det å ikke melde fordi det kan føre til en utsatt og vanskelig situasjon for en selv ikke er et argument, i hvert fall ikke godt nok.

Skoler og barnehager har som hovedregel at bekymringsmeldinger skal gå tjenestevei; det er rektor/barnehagestyrer som skal melde på vegne av skolen/barnehagen, ikke hver enkelt ansatt. Tatt i betraktning antall barn som kommer under omsorg av barnevernet hvert år, er det ikke sannsynlig at man i kraft av lederstilling i skole/barnehage nødvendigvis opplever å vitne i fylkesnemnd. Men jeg antar det vil være en mindre belastning å vitne i kraft av stilling enn i kraft å være enkeltperson; at det ligger mer autoritet og konsensus bak det. Problemet er kanskje der ledere ikke melder, og de ansatte da skal være meldere selv. Det kan handle om at de ikke er klar over at meldeplikten er personlig, det kan handle om å ikke ville legge seg ut med lederen, i tillegg til mulig frykt for at bekymringsmeldingen vil føre til tunge tiltak, og i verste fall omsorgsovertakelse.

I saken mot Christoffers mor, som ble dømt for medvirkning for at hun ikke grep inn mot mishandlingen fra stefar, har nettopp dette med å gå tjenestevei vært et tema. Både kontaktlærer, assistent og SFO-leder har fortalt at de slo alarm overfor rektor (Hansen 2012). Det kom ikke noen bekymringsmelding fra skolen, og assistenten sier hun angret på at hun gikk tjenestevei og ikke meldte fra til barnevernet eller politiet på eget initiativ (ibid.).

Informantene trekker frem at samarbeidspartnere «burde kjenne til både ulike tiltak og hvordan barnevernet jobber», men at de har opplevd og forstått at dette ikke er tilfelle. Når samarbeidspartnerne ikke vet, «kan de ikke forvente at resten av befolkningen vet det heller». Et resultat av å ikke vite hvordan barnevernet jobber er frustrasjon og oppgitthet:

Vi har enkeltepisoder der barnevernet har gjort noe annet enn de (samarbeidspartnerne) skulle ønske at barnevernet skulle gjort, så de er litt sinte og oppgitte på barnevernet, fordi de har meldt en sak og så tar den en annen vending enn de ønsket.

Det må mer kunnskap og nye erfaringer til for at samarbeidspartnerne skal fortsette å melde. Informantene mener denne «frustrasjonen over at barnevernet gjør noe annet enn de hadde tenkt seg» også er med på at folk med meldeplikt ikke melder. Psykolog Magne Raundalen sier til TV2-nyhetene 8. april i år at «vi må få en indre avvergeparagraf i den norske befolkningen». Som jeg forstår informantene, handler informasjonen til samarbeidspartnerne blant annet om nettopp dette; å gjøre dem oppmerksomme på meldeplikten, og ikke minst

tydeliggjøre at denne plikten er et selvstendig ansvar dersom det ikke skjer noe fra overordnet hold.

Informantene forteller at barnevernet jobber aktivt for å passe på at folk ikke unnlater å melde:

Vi prioriterer å sitte i femti tverrfaglige utvalg. Femti. Som dekker alle barn med utgangspunkt i helsestasjon, og som dekker alle skolebarn med utgangspunkt i skolene. Det er møter en gang i måneden, og de snakker og snakker, og informerer og informerer og de er på skoler og foreninger og menigheter og jeg vet ikke hva.

I de tverrfaglige utvalgene skal alle snakke anonymt, og barnevernet kan gi råd om hva som kvalifiserer til en melding. Gjentatt informasjon, om og om igjen, ofte på de samme skolene, helsestasjonene og lignende hver måned. Informanten mener det er informasjon ansikt til ansikt som fungerer best, og dermed også prioriteres.

Det er ikke sånn at informantene ikke tror på media som kanal for folkeopplysning, men de «klarer ikke å være så offensive»; de klarer ikke å være proaktive både overfor samarbeidspartnere og media. Dermed prioriterer de de førstnevnte. En av informantene fortalte om nettverksmøter der samarbeidspartnere ser hvordan barnevernet jobber:

De ser jo hvordan vi kan være utrolig direkte overfor foreldre uten at de knekker sammen av den grunn. Og så har vi reflekterende team inni det nettverksmøtet, hvor vi reflekterer rundt det som er kommet frem i forhold til loven. Så hører de det også, det tror jeg er veldig viktig for å skape åpenhet om hvordan vi tenker.

Hensikten med nettverksmøte er å få til et samarbeid som er preget av åpenhet. Åpenhet overfor klient, klientens foreldre og annen nær familie, naboer, venner, offentlig ansatte og eventuelt andre, med informert samtykke. Med denne metoden imøtekommer barneverntjenestene ønsket om mer åpenhet overfor barn og deres berørte uttrykt blant annet i kommunikasjonsstrategien for 2008-2011 (bufetat.no). Figenschow påpeker at strukturer som gir klient og familie mer makt, minsker «familiers behov for å bruke media (...) for å få gjennomslag for egne synspunkter» (Figenschow 2007, 63).

Informantene tror også på det å vise frem konstruerte case, hvor tilhørere/deltakere må ta stilling til om meldingen kvalifiserer til undersøkelse eller henleggelse. På denne måten får barnevernet «vist frem dilemmaene, vurderingene og det at (de) er nødt til å fatte beslutning», «vist frem hvilke henvendelser de jobber med, og hvor vanskelig arbeidet er». Informantene presiserer at «fordi det er så vanskelig, er det nettopp barnevernet som skal ta den avgjørelsen». «Hvis man er i tvil, bør man drøfte saken anonymt eller melde», og så er det

opp til barnevernet å først bedømme om det skal åpnes undersøkelse eller ikke, for så eventuelt å undersøke situasjonen.

Informantene sier at samarbeidspartnerne også er viktige budbringere til resten av folket: «De har et stort nedslagsfelt. Både venner, bekjente, naboer, foreldre de treffer... Det er veldig viktig å få formidlet ut, at du kan jo bare ringe. Du kan ringe og drøfte ting anonymt, så får du et råd». Jeg tror ikke folk flest tenker på barneverntjenesten som et sted man kan «drøfte ting». Folk flest vil kanskje drøfte et barn, en familie eller annet med nesten alle andre før de henvender seg til barnevernet. Tror de at dersom en begynner å drøfte, så setter barnevernet i gang «noe»? Tror de at barnevernet tar omsorgen for barn ved minste tegn til bekymring? Det å få hull på disse gammeldagse mytene er noe av det informasjon fra barnevernet vil resultere i.

I en undersøkelse fra 1993 viste det seg at folk oppgir mange forskjellige grunner for å ikke melde til barnevernet. Mange vet ikke hvorfor de ikke har meldt, endel vil ikke blande seg inn i andre familier, noen er redd for barnets foreldres reaksjoner, og noen tror ikke barnevernet kan gjøre noe (Ogden 1993, 11). Det å få til å være en naturlig, og ikke skremmende, del av forebyggende team i skole og barnehage bruker informantene og deres kontorer mye tid og ressurser på. Barnevernet «ønsker blant annet å være med på foreldremøter både i barnehager og skoler», og gjør det til en viss grad, men opplever at «noen vegrer seg for å ha dem med». At «det er skummelt med barnevernet». Og så går det selvfølgelig på kapasitet: «Jeg tror vi nærmer oss litt en sånn norm for hva som er rimelig å kunne klare, og vi er på den normen. Hvis alle er på plass har vi levelige vilkår. Men alle er jo ikke på plass». Med «alle» menes her saksbehandlere. At «alle» ikke er på plass, fravær av forskjellige grunner, gjør antagelig at de saksbehandlerne som er på plass har mindre tid og ressurser til å ta seg av oppgavene enn de i utgangspunktet ville ha. Da er det kanskje møtedeltakelse på skoler og i barnehager som skyves i bakgrunnen, det prioriteres nok ikke å presse seg inn i fora der barnevernet sees på som «skummelt». En annen diskusjon er om de burde presse seg inn. En informant sier at «opplysningsarbeid i barnehager og skoler er noe som må gjøres hele tiden, vi kan ikke gjøre det som en happening hvert femte år». Og det å informere konstant, krever tid.

Barnevernlederne ønsker med andre ord at barnevernet er proaktive vedrørende barna. Det å være proaktiv gjør seg gjeldende også angående det langsiktige perspektivet, et perspektiv jeg finner at informantene er veldig opptatt av. Det langsiktige perspektivet preges av etisk tenkning, noe jeg vil se på i kapittel 9.

Når jeg nå har presentert hva barnevernlederne tenker om sine samarbeidspartnere, vil jeg se på hva de mener om barnevernets image. Barnevernets image som kan sies å være summen av presentasjon av tjenesten, både fra barneverntjenesten selv og andre aktører, herunder media, og manglende kunnskap hos samarbeidspartnere.

Kapittel 7 Image – resultatet av medias fremstilling og manglende kunnskap hos samarbeidspartnere

Image er det bildet eller inntrykket omgivelsene har av en person, en gruppe eller en virksomhet. Image brukes også om omdømmet og inntrykket organisasjoner skaper, eller prøver å skape, rundt seg selv. Jeg ønsket å undersøke hva barnevernledere tenker om image, og samtlige informanter mente barnevernet har et imageproblem. En av dem sier det slik:

Jeg tror barnevernet alltid vil ha et imageproblem. Alle som har et hjelpetiltak risikerer at en vakker dag så holder ikke det, og da må vi bestemme noe som er tyngre og det kan være mot deres vilje... Jeg tror det skal godt gjøres å få aksept for det.

Det er delte meninger om barnevernet i Norge, og flere har dårlig inntrykk en de som har positivt inntrykk (MMI 2006), og så mange som 50 prosent mener det vil være vanskelig å melde bekymring til barnevernet (bufetat.no). Det at negative holdninger til barnevernet er såpass fremtredende, vil jeg si betyr at barnevernet har et imageproblem.

Kommunikasjonsrådgiver Kjell Terje Ringdal har tidligere uttalt at grunnen til dette imageproblemet er taushet, sammen med «distansen, de lukkede dørene, de ubesvarte telefonene, sammen med noen historier som skaper denne myten om at det lusker tanter rundt i grå frakker og tar barn fra uskyldige foreldre» (Garvik 2005, 145).

Befolkningens holdning til barnevernet er oppsummert i tre kategorier av Terje Ogden. Det ene er at negative holdninger rammer barn som «lever under dårlige omsorgsbetingelser» fordi folk da unnlater, eller i hvert fall vegrer seg for, å melde. Det andre er at befolkningens holdninger «preger samarbeidet» med både klienter og andre ansatte; et samarbeid barnevernet er «helt avhengige av for å utføre sine oppgaver». Det tredje er at negative holdninger antagelig gjør det vanskelig for barnevernet å «skaffe seg både medarbeidere og samarbeidspartnere på alle nivåer», herunder fosterhjem (Ogden 1993, 14).

Informantene trekker frem «det synlige» versus «det usynlige», og sier at «der ikke alle kan se at det er noe som ikke bra for barn, der det er helt usynlig for andre, der vil barnevernet ha problemer med å få god image». Her er det snakk om psykisk sykdom, og det at «ingen kan se

utenpå deg hva du sliter med». Når ingen kan se noe galt, blir det heller ikke legitimt at barnevernet kobles inn. De yngste barna som debuterer i barnevernet har oftest saksgrunnlag knyttet til foreldres manglende omsorgsevne, som psykisk lidelse og rus, mens hos eldre barn er saksgrunnlaget relatert til barna selv (Clausen og Kristofersen 2005, 71). Det er med andre ord kanskje de yngste barna som lider mest under «det usynliges» legitimitetsproblem.

Det er en del av barnevernets mandat at de overtar omsorgen for barn. Men det er bare en liten del av det barnevernet gjør. Pr 31. desember 2010 var det 16 prosent av barn i barnevernet som hadde omsorgstiltak, de øvrige barna hadde hjelpetiltak (ssb.no). Eksempler på hjelpetiltak er besøkshjem, barnehageplass, økonomisk hjelp, støttekontakt, råd og veiledning. Den største andelen av hjelpetiltak er frivillig, og det er veldig sjelden hjelpetiltak er pålagt (NOU 2012:5). Ved utgangen av 2010 hadde litt under 7 000 barn/unge omsorgstiltak; fordelt på beredskaps- og fosterhjem, institusjon og hybel/bolig med oppfølging. De fleste av disse plasseringene er uten foreldrenes samtykke (ssb 2010). Det skal være alvorlig før et vedtak om omsorgsovertakelse fattes, og de fleste omsorgsovertakelser skjer på bakgrunn av at barnas liv eller helse er i fare grunnet foreldrenes manglende omsorg eller beskyttelse (NOU 2000:5). Det er dessuten slik at omsorgsovertakelser i mange tilfeller er det siste leddet i en rekke av beslutninger (Figenschow 2007, 39).

Å snu bildet

Det har vært en økning av barn med omsorgstiltak i perioden 1993 – 2010, men økningen i hjelpetiltak har vært større enn økningen i omsorgstiltak (ibid.). Det er med andre ord hjelpetiltakene som best beskriver arbeidet i barnevernet. En av informantene sier: «Det er så hemmelig det vi driver med, og vi kan ikke si noe om det (...), vi er jo på en måte med på å hemmeligholde det litt.» Det er ikke sånn at barnevernet ikke kan si noe om det de jobber med. De kan gi generelle opplysninger om regelverk, saksbehandling, vilkår for tiltak og skjønsmessige vurderinger loven tilsier (regjeringen 2005). Informantene er også helt klare på dette, at «det er mye (de) kan si». De sier «barnevernet bør» eller «skal åpne mer opp for hvem de er, hva de gjør, hvordan de tenker og vurderer». Noen av dem uttaler eksplisitt at barnevernet ikke skal «gjemme seg bak taushetsplikten». En av informantene reflekterte høyt underveis i intervjuet vedrørende hva som kan sies og ikke sies:

I den saken på føden ble vi spurt om kommentar, men vi kommenterte ikke. Vi hadde jo ikke behovd å si at vi hadde tilbudt mødrehjelm og at vi kjente familien fra før, men vi kunne sagt noe om kriteriene for å hente barn på føden. Vi kunne blitt flinkere til å si noe mer generelt. For at barneverntjenesten skal ha grunnlag for å flytte et lite barn fra fødeavdelingen skal det svært alvorlige ting til, for eksempel rusmisbruk. Så har

man egentlig ikke sagt noe, men sagt noe likevel ved å si noe om loven og kriteriene for det.

«Vi kunne sagt». Dette går igjen hos flere av informantene, gjennomgående under intervjuene. Det er riktignok media som setter dagsorden, men informantene mener det er mulig å påvirke hva som skal omtales, kanskje særlig i de lokale medier. Informantene kommer i løpet av intervjuene frem til at det er barnevernet selv som må gjøre noe med dette imageproblemet. At de må «ta ansvar for å formidle hva som blir gjort og hvordan det jobbes», for som en av dem sier: «Det er jo sjelden media kommer og spør (...), jeg tror vi aktivt må gå ut for å si noe om hva vi jobber med». Pujik, Østbye og Øyen fant at de aller færreste journalister drev oppsøkende virksomhet for såkalte sosialreportasjer (1984, 40). Dette ble blant annet begrunnet med mangel på tid, og det hevdes videre at journalister ikke driver oppsøkende virksomhet med mindre de vet de har en sak (ibid, 40-41). Jeg antar tidspresset ikke har avtatt i årene som er gått siden denne undersøkelsen, snarere tvert imot. Forsker ved NTNU, Gro Ulset, peker på verdien ved undersøkende journalistikk: «For utvikling og endring til barnets beste er det også nødvendig at mediene bruker ressurser til å bedrive metodisk, undersøkende og kritisk journalistikk» (Ulset 2012). Østlyngen og Øvrebø påpeker også at gode journalister driver oppsøkende virksomhet (1999,), men dermed er det ikke sagt at det er sånn det fungerer i virkeligheten. Dermed må barnevernet «gå aktivt ut».

Informantene tror det er de «selv som må snu bildet», uten at det spesifiseres i særlig grad om de med dette mener om det er barnevernleder selv eller andre som skal gjøre noe.

Departementet ønsker at barnevernet selv tar initiativ til både omtaler av og debatter om barnevernet, i både lokal og landsdekkende presse, som en av løsningene på at befolkningen skal få større tillit til barnevernet (BLD 2008). Informantene sier at «det å skrive i (lokal)avisen» er noe de «ser på som viktig». Hinderet er tid. Det er «alle de andre oppgavene» som skal ivaretas, og dermed nedprioriteres initiativet overfor media. De øvrige ansatte er også presset på tid vedrørende saksbehandling, og lederne «ønsker ikke å pålegge saksbehandlerne oppgaver i tillegg til dem de har fra før».

Barnevernlederne snakker om hvilke typer saker de kunne tenke seg å lese om i pressen: «foreldreveiledningskurs, samspillsveiledning, mødregrupper og andre fornøyde brukere» er det som trekkes frem. Det å få fornøyde brukere til å stå frem med sine historier knytter de imidlertid etiske overveielser til, noe jeg har vist til tidligere. En av informantene sier: «Vi burde få brukerne våre til å stå frem mer også, for det er jo mange som er fornøyde. Men de skal liksom ikke snakkes om de heller, for det er taushetsbelagt, så vi skal ikke si fra at du har

hatt kontakt med oss». Informantene i Asks studie sier det samme; at de «helt sikkert kunne selge» barnevernet «på en litt positiv måte for å ufarliggjøre tilbudene og kontakten med oss» (Ask 2000, 84). De tenker at det kunne la seg gjøre, men de gjør det ikke; ikke enda.

Informantene mener det ville være «bra for barnevernets image at det kom frem flere gode historier», at det ikke bare ble skrevet om omsorgsovertakelsessakene og saker om et inkompetent barnevern. De påpeker at det ikke er bare «solskinshistorier» de ønsker det ble skrevet om, men at det ble skrevet om *i tillegg* til det som omtales i dag. De har forståelse for at visse enkeltsaker dekkes i media. At det kommer opp prinsipielle ting i media synes alle informantene er fint. Det er hjelpetiltakene, helheten og de gode fortellingene om barn som fikk det bedre som savnes. Her har barnevernet et problem, og det er at barnevernet og media har helt forskjellig agenda. Pressens oppgave er å skrive om barnevernet først og fremst når handlingen bryter med det mandatet barnevernet skal ivareta. Sissel Benneche Osvold har tidligere sagt det må være noe åpenbart galt for at en journalist skal kunne få artikler om barnevern inn i avisen (Garvik 2005, 131). En måte å forstå hennes utsagn på er at det ikke er interessant fra pressens side å omtale de gode historiene, ei heller vise frem hva barnevernet gjør til daglig.

Selv om media er viktige vedrørende befolkningens inntrykk av barnevernet, er det mange andre arenaer som er aktuelle for at barnevernet skal si noe om hvem de er, deres mandat, oppgaver og tiltak. Et åpnere barnevern handler om mer enn kommunikasjon med og i media, det handler like mye om å tydeliggjøre barnevern for samarbeidspartnere og klienter, og det handler om kommunikasjon, stolthet og selvtillit innad i barnevernet (BLD 2008). Flere av informantene sier at «det å være stolt av yrket sitt er noe de må jobbe med» ved sine respektive kontorer. De snakker om «ambivalens hos de ansatte» ad barnevern, om å «unngå å fortelle i sosiale lag hva de jobber med», og det å «ikke fortelle at de gjør en god og viktig jobb utad til befolkningen». En av dem forteller om en kveld barneverntjenesten var på stand up-forestilling i Oslo, og fordi de lo høyt og lagde «litt show» ble det spurt fra scenen hvem de var. De ansatte hvisket ifølge informanten lettere panisk til hverandre: «ikke si vi er fra barneverntjenesten!» Informanten sier om denne episoden: «Jeg vet ikke hva vi er redde for, jeg, (...) at noen skal sitte og ha negative tanker om barnevernet og at vi skal få mye sånt negativt pes. For hvis du sier at du jobber i barnevernet så sier folk «OJ!», eller så blir det stille».

Barnevernansatte blir også preget av medieoppslag, det sliter på dem (Haugland 2000). En informant trakk frem oppslagene i desember 2011 om seksuelt misbruk i fosterfamilier som en negativ faktor, at det «liksom kommer frem et metabudskap om at i barneverntjenesten er det ingen som har kontroll». Dette sammen med alle oppslagene om at det gjøres feil, eller at barnevernet ikke grep inn da de burde, gir en oppfatning om dårlig kompetanse, som igjen kan medføre at selvoppfatningen blir samsvarende. Dårlig selvtillit og manglende stolthet er det samme som at et åpnere barnevern ikke kan settes ut i praksis.

Kapittel 8 Etikk, og Mead igjen

Denne studien finner at det langsiktige perspektivet er viktig for barnevernet. Jeg fant et barnevern som velger å ikke uttale seg i media fordi de etiske spørsmålene som reises ligger vel så langt fremme som taushetsplikten. En informant sier:

Du kan ikke si alt, ikke sant? For du har et etisk ansvar overfor den familien. Jeg satt og visste at hun kan komme om 20 år og si at hvorfor sto dere ikke mer på og tok meg fra familien min? Altså, det kan hun si, og det måtte jeg ha i bakhodet hele tiden, at jeg ikke sa for mye eller for lite.

At informanten ikke skal si for lite kan forstås som at det kan gi grobunn for nye eller gale tolkninger og konklusjoner. Ved å si for lite overlater man til leseren/seeren/lytteren å sette det i en sammenheng, sånn at det kommer ut av sin egentlige eller opprinnelige sammenheng. At informanten ikke skal si for mye kan forstås som blant annet å gå utover taushetsplikten, tilkjenne informasjon som avslører identitet, person eller sak. Man kan si at det er viktig å ikke nevne mer av det som er negativt enn nødvendig, foreldre og barn skal leve videre med seg selv og det som er sagt eller står skrevet. På den annen side fortjener barna som ser i mappene sine når de blir voksne, et riktig bilde av hvordan situasjonen var. For å kunne forstå hvorfor det for eksempel har vært begrenset samvær, må ikke situasjonen være tildekket av hensyn til det nåtidige bildet. Jeg ser på dette som et etisk dilemma: skal etikken gå til barnets «fordel» ved at det gis et fullstendig bilde også for ettertiden, eller skal etikken dreie seg mot skjerming av foreldre og barn her og nå?

Informantene er opptatt av at barna en gang blir voksne, og at man som voksen har andre perspektiver og syn på det som skjedde da man var barn. Den ene informantene sier:

Du kan jo ikke sitte på TV og snakke mye om hvordan foreldrene er. (...) Jeg kunne jo beskrevet en annen side, men man gjør jo ikke det. Ikke engang for å redde eget skinn, det vil jo i neste omgang gå utover det barnet. Skal hun bo der (sammen med

foreldrene) så skal vel ingen sitte på TV og fortelle hvordan de foreldrene også kan være.

Dette utsagnet handler om det som kalles andre-orientering; å være opptatt av andres helse og velvære. Andre-orientering er en del av feltet i barnevernet og sosialt arbeid for øvrig, og dreier seg med andre ord om faglighet. John Lundstøl hevder at «faglighet ligner på vane», og at den er på grensen til «innøvd ryggmargsrefleks» (Lundstøl 1997, 28). Kari Wærness har bidratt med innsikt i forskjell mellom menn og kvinners rasjonalitet. Wærness har analysert pleie- og omsorgssektoren, og utviklet begrepet omsorgsrasjonalitet, som en del av kvinners yrkesidentitet (Wærness 1984). Man handler ut fra omtanke for hvordan det blir for andre enn en selv. Det som blir ledende for hva barnevernlederen sier, er omsorgen for den andre, og ikke å «redde eget skinn».

Noen ganger frigir barnets foreldre barneverntjenesten fra taushetsplikten. I slike tilfeller har barnevernet plikt til å bruke skjønn for å avgjøre om de skal uttale seg eller ikke, til tross for «opphevet» taushetsplikt. Samtykke til opphevelse av taushetsplikten gir ingen plikt til å uttale seg, det gir en *rett* til å formidle opplysninger. Barnevernet må vurdere eventuelle konsekvenser for barnet ved at de informerer. En informant forteller: «det var en av disse sakene hvor foreldrene opphevd taushetsplikten, hvor vi sa at vi sier ikke noe likevel, for barnet er to år, og vi skal beskytte barnet, så vi velger å ikke uttale oss.» Barnevernlederne i denne undersøkelsen kommenterer ugjerne i media, nettopp med det etiske som grunn. Informantene sier i forbindelse med at de mener man ikke bør kommentere enkeltsaker nettopp dette: «Vi kan ikke fortelle om enkeltsaker. Vi skal ikke kommentere på enkeltsaker. Selv om folk frigir oss fra taushetsplikten synes jeg det er vanskelig, siden det er barn i saken, når du ikke vet hvordan barnet blir møtt med det senere». Informantene vektlegger dette; de velger å ikke uttale seg av hensyn til hvordan det blir, eller hvordan det kan bli for barna både her og nå, under oppveksten, og når de blir voksne. Valget om å ikke uttale seg er tett forbundet med beskyttelse av barnet. Av Asks studie fremkommer også at det å beskytte barn og øvrig familie er en «klar overordnet målsetting» for barnevernarbeiderne hun har intervjuet (Ask 2000, 83). Om en tidligere beskrevet episode, der barnevernet fikk assistanse av politiet for en henting av barn, sier barnevernlederen:

Vi valgte å ikke gi opplysninger i saken, for det var jo forelderen som slo. Og så står det ikke at årsaken til at vi skal flytte disse barna er at de blir utsatt for massiv vold fra fars side. Det står jo ikke. Og så kan man jo diskutere om det burde stått. Men vi kunne jo ikke si det heller, for da hadde vi brutt taushetsplikten. Hvis vi hadde sagt at vi var der i et akutt oppdrag på bakgrunn av fysisk vold... vi kunne jo ikke si det. Da vil man jo skjønne at det var noen i familien som utsatte noen for fysisk vold.

Det at flere skulle få vite at barna ble utsatt for vold ble vurdert til å være en større belastning enn noe annet, det ville få konsekvenser for hele familien. Dermed ble barnevernet stående som brutalt, som en instans som sammen med politiet brukte rå makt. Det handler ikke bare om langtidsperspektivet, det handler også om generell ivaretagelse. Hvor skillet går vedrørende når det er taushetsplikten eller etikken som er styrende for informantene, kan jeg ikke si med sikkerhet. Mitt inntrykk er likevel at hensynet til fremtiden, spesielt med tanke på barn, vektlegges av det etiske perspektivet, noe som fremtrer som særdeles viktig for barnevernlederne i denne undersøkelsen.

Gjennom lesingen av funnene, har det fremkommet i hvor stor grad barnevernet vektlegger fremtiden. I det følgende vil jeg samle trådene i lys av Meads teori om eksistens og tid. La meg starte med at barnevernlederne mener media fremstiller barnevernsaker feil og unyansert.

Fortiden, nåtiden og fremtiden

Informantene mener korrigerende av feil i artikler som har stått på trykk, ofte ikke har noen hensikt fordi «skaden allerede har skjedd». Gårdagens artikkel er historie, og et «avtrykk» i fortiden. Selv om artiklene rettes opp, vil inntrykket fra fortiden likevel sitte igjen som en erfaring hos leserne, og denne erfaringen vil prege deres tanker og handlinger i nåtid og fremtid. Informanten som var bekymret for «videre samarbeidsklima» i arbeidet med et barn og dennes foreldre, peker derved direkte på at feil i gårdagens avisoppslag kan ha betydning for fremtiden, i tillegg til familiens følelser og tanker da de eventuelt leste artikkelen.

Informanten som hadde opplevd bildet av seg selv som særdeles uheldig, får fortiden tilbake i nåtiden om igjen og om igjen. Det dårlige øyeblikket, representert ved et bilde, har preget informantene både i tidligere hendelser – møtene på arbeidsplassen – og vil antagelig også gjøre det i fremtiden. Både dersom bildet fortsatt tas frem ved forskjellige anledninger, men også særlig fordi bildet kanskje representerer informantens negative holdning til journalister.

I forbindelse med foto eller annen fremstilling som avslører klienters identitet, finner jeg at fremtiden er «allestedsnærværende». Det handler om forventning, frykt eller mistanke vedrørende hva som kan skje i fremtiden når klientene lar seg avbilde. Denne mistanken påvirker barnevernlederne i nåtid, og det Mead kaller «nåtidens grenser til fremtiden» er her svært synlige. Noen ganger handler det om umiddelbar fremtid, andre ganger om fremtid som ligger mange år fremover. Spesielt når informantene snakker om barna i sakene, er fremtiden som ligger langt unna viktig. Barnevernlederne har ikke uttalt seg «fordi barnet var to år», «fordi man ikke vet hvordan barnet blir møtt med det senere», eller de har begrenset

uttalelsene for å skåne barna vedrørende deres nåtidige og senere oppfatning av hvordan situasjonen deres er og var. Mead sier at selv om vi hadde alle mulige nedtegnelser og dokumentasjoner fra noens liv, ville bildet av det livet vært mer riktig enn ved mindre dokumentasjon. Men, som Mead påpeker, det ville være en «historisk sannhet» som likevel tilhører nåtiden, og denne «sannheten» vil forandre seg etter hvert som nye nåtider kommer til syne (Mead 1934, 337).

Barnevernledernes erfaringer med media er i stor grad unyanserte fremstillinger og manglende helhet; altså er erfaringene negative. Men der finnes nyanser. Ut fra Mead (1934) ser man sine erfaringer i lys av stadig nye erfaringer. Nye erfaringer påvirker hele tiden hvordan man ser tilbake på tidligere hendelser. Der informantene om og om igjen opplever negative erfaringer med media, vil de stadig nye erfaringene prege og kanskje forsterke minnet om de tidligere negative erfaringene. Resultatet blir blant annet «hat» av presse – som en informant uttrykker det -, i alle fall skepsis og mistillit overfor journalister. Der informantene har både positive og negative erfaringer med media, vil minnet om de negative erfaringene være «visket litt vekk» av de positive erfaringene. Resultatet er en større aksept av media, og kanskje større følelse av kontroll. Informanten som har et ganske godt forhold til de lokale journalistene, har erfaring med at korreksjoner stort sett blir fulgt. Vedkommende har også erfaring med at media kan være en «venn» når det gjelder å få saker inn i avisen. Disse positive erfaringene med media preger informanten både i nåtid og fremtid, idet vedkommende ser sine erfaringer balansert, og i fremtiden møter media med en mer positiv og dermed mer åpen holdning. Informantenes innstilling til media er preget av fortiden, som igjen påvirker informantenes innstilling til media i fremtiden.

Når informantene velger å «prioritere samarbeidspartnere», gjør de det ofte «i fredstid». De informerer i nåtiden, med oppmerksomheten rettet mot fremtiden. Samarbeid i en «god» nåtid, blir i fremtiden godt samarbeid i en «god» fortid. Samarbeid som er preget av positive erfaringer i fortiden, vil antakelig gjøre det enklere i fremtiden; når det eventuelt kommer en vanskelig nåtid.

Informantene snakker om at noen samarbeidspartnere ikke reagerer i nåtid, på grunn av erfaringer med barnevernet i fortiden; «barnevernet gjorde det annerledes enn de hadde tenkt», eller «det var grusomt å vitne i fylkesnemnd». Det at meldte saker tar en annen vending enn samarbeidspartnere har ønsket, preger deres handling både i nåtid og fremtid, med mindre nye erfaringer er med på at holdninger endres. «Samarbeidspartneres kunnskap

om barnevern må økes», slik at barnevernet kan sikre bedre oppvekstvilkår og dermed et bedre voksenliv for barna. Nåtidig bevissthet fører dessuten antagelig til at flere barn «fanges opp» av barnevernet i fremtiden. Det må mer kunnskap og nye erfaringer til for at samarbeidspartnerne skal fortsette å melde. Mead sier at virkeligheten ikke kan reduseres til øyeblikk, og at tidligere erfaringer er *betingelsene* til senere stadier (Mead 1934, 338). Hva vi har erfart ikke bare farger hvordan vi forstår hendelser, men er med andre ord også *bestemmende* for hvordan vi reagerer og handler senere.

Informantene er opptatt av at hjelpetiltakene er lite kjent i befolkningen, og de har inntrykk av at «folk flest» tror de «bare driver med omsorgsovertakelser», fordi det er nettopp omsorgsovertakelser som ofte blir fremstilt i media. Man kan si at informantene er irritert på pressen, fordi pressen «bare» er opptatt av nåtiden, og fortiden. Barnevernet jobber i stor grad med støttende og forebyggende tiltak, som er fremtidsrettet, og slike tiltak synes å være uinteressante for media.

Mead hevdet at virkeligheten alltid er i nåtid, *the present*, og fortiden eksisterer kun som rekonstruksjoner i det nåværende (ibid, 330,335). Han argumenterte videre for at vår fortid alltid ligger i forestillingsverden, «the mind», på lik linje med at vår fremtid gjør det. Ikke at “past” og “future” er like, men «...they are subject to the same test of validity to which our hypothetical futures are subject (ibid., 337)». Så kunne man være litt utfordrende, og hevde at det er en fare for at informantene ubevisst har redigert sine tidligere erfaringer med media, og at de fortellingene jeg har fått ikke representerer *den egentlige* virkeligheten. At det er deres rekonstruksjoner av fortiden, slik som de oppfattet dem i intervjuøyeblikket, de har delt med meg. Men ifølge Mead finnes det ingen fortid «in itself» (ibid., 229,330,334); *the past is always in the present, with the future within*. I denne forbindelsen gjør Thomas-teoremet seg gjeldende: det informantene forteller er virkelig for dem. Dermed er det også virkelig i sin konsekvens.

Kapittel 9 Avslutning

Media kan være et potensiale for barnevernledere. Har barnevernledere et positivt forhold til media, kan de på vegne av barnevernet benytte media for å rette søkelyset på barnevernets oppgaver, arbeidsmetoder og andre faktorer ved tjenesten. Slik kan media bidra til befolkningens innsikt i og forståelse av barnevernet. Man kunne tenke seg at hvis

barnevernledere hadde negative erfaringer med media, ville bruken av media bli redusert. For å få tak i dette, ønsket jeg å få barnevernlederens syn på media.

Hvordan skulle jeg forstå funnene? Til det har jeg brukt Meads analyse av tid og eksistens. Dataene falt på plass, og ga mening da jeg brukte de analytiske spørsmålene som artikkelen om tid tilbød: «the past», «the present» og «the future». Det jeg fant var at barnevernet og media har forskjellig tidsoppfatning; de har ulik vektlegging av fremtiden.

Hovedidéen til Mead er at alt er i «the present», altså i nåtiden. Nåtiden rommer både fortiden og fremtiden. Det som informantene fortalte, og som jeg fikk en dypere forståelse av gjennom Meads tidsbegrep, var at barnevernet i alt de gjør er opptatt av hvordan man kan legge situasjonen til rette for barnet i fremtiden. De har ofte også ansvar for barnet i mange år fremover. Media er først og fremst opptatt av å formidle saken slik den fremstår i dag. For media blir fremtiden på mange måter ikke så viktig, bortsett fra at de nok ønsker å endre vilkårene for utsatte grupper. På denne måten er «the present» veldig forskjellig for barnevernet og media.

For barnevernet er fremtiden inkludert i nåtidens fremstillinger, mens for media er den ikke det på samme måte. Barnevernledernes vurderinger vedrørende hva som kan sies og ikke sies i kontakt med media, er preget av deres ivaretagelse av barn og foreldre i et langtidsperspektiv. Mens media er opptatt av å formidle den nåtidige situasjonen, er barnevernet opptatt av at den nåtidige presentasjonen ikke skal få uheldige konsekvenser for de involverte, og særlig barna, i fremtiden. Det er barnas umiddelbare og langsiktige fremtid som er grunnlaget for barnevernledernes uttalelser eller mangel på sådanne. Det er denne forskjellige vektleggingen av tid som ligger til grunn for noe av det kompliserte forholdet mellom barnevernet og media. Med to så forskjellige utgangspunkt er det ikke så vanskelig å forstå at mange misforståelser oppstår.

Barnevernlederene i denne undersøkelsen sier at medias fremstillinger er feil, at det blir unyansert, og at helheten ikke kommer frem. De er også skeptiske til at klienter fremstår med sine «solskinshistorier» fordi det å stå frem i media kan få konsekvenser på sikt, og de kommenterer ikke enkeltsaker annet enn på generelt grunnlag «fordi det er barn i saken». Alt handler om at barnevernet og media har forskjellig utgangspunkt. Det handler også om at barnevernlederene opplever at media ikke lytter til det barnevernet sier; journalistene hører, men de lytter ikke.

Både barnevernet og media kjenner barnets fortid, men de forholder seg til den med ulike interesser og perspektiver. Der barnevernet er opptatt av fortiden som et vurderingsgrunnlag for hva som skal iverksettes i nåtid og fremtid, er media opptatt av fortiden for å fortelle en historie akkurat nå. Og når oppslaget er en realitet, kan media konsentrere seg om andre saker. Heri ligger en vesensforskjell. Medias representanter skal sannsynligvis ikke treffe barna på senere tidspunkt. Barnevernlederne skal tenke på at de kan møte barna i morgen, neste år, om 10 eller 20 år. Det sier seg kanskje selv at disse forskjellige grunnlagene blir kilde til konflikt mellom barnevernet og media, og at det medfører at barnevernet og media ikke kan stå sammen om et felles hensyn; hensynet til fremtiden.

Informantene sier de gjerne skulle vært mer proaktive vedrørende media, men at de ikke har tid. De prioriterer samarbeidspartnerne. Samarbeidspartnerne har antagelig mye av den samme «ryggmargsrefleksen» vedrørende forholdet til fremtiden, og det er derfor ikke overraskende at barnevernet henvender seg nettopp til disse.

Har jeg så fått svar på det jeg lurte på – har jeg svart på problemstillingen? Jeg mener at funnene i seg selv, som de er vist frem i de seks foregående kapitlene, svarer på problemstillingen; hvordan barnevernledere forholder seg til media.

I prosessen med denne oppgaven har jeg lest andre undersøkelser om sosialarbeidere og media. Jeg var derfor nysgjerrig på om barnevernledernes holdninger til media var sammenfallende med hva som er rapportert tidligere. Det jeg fant viser at holdningene i stor grad er de samme, men at det også finnes nyanser vedrørende positive og negative erfaringer, og dermed også nyanser i holdninger til media. Meads artikkel om tid tilbyr noen analytiske perspektiver, og når disse benyttes forstår man barnevernledernes holdninger til media bedre, og man kan også forstå tidligere undersøkelser i lys av dette fremtidsperspektivet.

Ser barnevernlederne på enhver henvendelse fra pressen som en gylden anledning til folkeopplysning? Både ja og nei. Noen av dem bruker media aktivt for å få blest om saker de er opptatt av, aktiviteter og tiltak. De uttrykker ønske om å skrive kronikker for å vise frem barnevernets arbeid, og de sier de må bli mer aktive og bruke media på andre måter enn de har gjort tidligere. Gjennomgående er også at barnevernlederne sier «vi kunne ha sagt». Det er mangel på tid og ressurser som er hindringen, i tillegg til at mediekompetansen ikke er så god som de ønsker den var. Så er spørsmålet om barnevernet skal bruke tid og krefter på å forstå medias perspektiv, og imøtekomme dette for å «få ting inn i avisen». Burde det ikke heller være omvendt? At media burde sette seg inn i barnevernets forhold til fremtiden? Kanskje

barnevernet burde bruke tid og ressurser på å få media til å bringe fremtiden inn i nåtiden? Dersom hensynet til barnets fremtid var like styrende for media som det er det for barnevernet, ville medieoppslagene få en helt annen vinkling enn de har i dag. Og som et resultat av dette, ville befolkningen få et nytt bilde av barnevernet.

Som nevnt i oppgavens innledning, ønsket jeg å undersøke om barnevernledere «gjemmer seg bak taushetsplikten». Det å gjemme seg bak taushetsplikten kan indikere feighet, unnlattelse, liten grad av transparens, og er det motsatte av åpen kommunikasjon. Jeg stilte ikke dette spørsmålet direkte, men fikk likevel svar på det gjennom refleksjoner informantene hadde om temaene som ble berørt i intervjuene. Etter å ha gått gjennom analysen, og med basis i empirien, vil jeg hevde at det handler om noe annet, og noe mer enn taushetsplikten. Barnevernlederne må selvsagt forholde seg til taushetsplikten, men i møte med media er det i vel så stor grad de etiske overveielserne som avgjør om de uttaler seg eller ikke, og hva de velger å si når de uttaler seg. Det handler ikke om taushetsplikten. Det handler om barnets fremtid, og fremtiden er en viktig del av nåtiden.

Implikasjoner for videre forskning

Som jeg presenterte i kapittel 2, omhandlet en artikkel i fagbladet Fontene denne våren «barnevern og media». Noe av problematikken som er omtalt, er kommunal «knebling» av ansatte angående uttalelser i media, og frykt for oppsigelse eller andre negative konsekvenser av kontakt med media (Viggen 2012). Slik problematikk har ikke vært tema i denne undersøkelsen, fordi jeg da intervjuene ble gjennomført ikke var klar over at dette er en utfordring innen barnevernet. Temaet ble heller ikke bragt opp av barnevernlederne jeg snakket med. Temaet bør være interessant for den eller dem som eventuelt ønsker å gjennomføre en undersøkelse tilsvarende denne, kanskje også for å finne ut i hvor stor grad dette er et problem. En annen videreføring av denne studien ville kanskje være å intervju representanter fra media, og med utgangspunkt i mitt materiale undersøke hva journalister tenker om barnevernets perspektiv, som er rettet mot fremtiden.

En aller siste oppsummering

Jeg innledet denne oppgaven med å fortelle om Stine Sofies Stiftelses kampanje som en personlig vekker når det gjaldt interessen for forholdet mellom barnevern og media. Det er fristende å gjøre om navnet på deres kampanje, for å oppsummere funnene i denne studien: «For barns beste må du tørre å tenke på fremtiden». Og kanskje akseptere at barnevernet og media aldri helt kan møtes når de har så ulik vektlegging av nettopp fremtiden.

Litteraturliste

- Ask, Torunn Elise. 2000. *Barnevernet i det offentlige rom, en kvalitativ studie av barnevernsarbeideres møter med media*. Hovedfagsrapport ved Høgskolen i Oslo.
- Ayre, Patrick. 2001. *Child protection and the Media. Lessons from the last three decades*. British Journal of Social Work, nr. 31.
- Backe-Hansen, Elisabeth. 1995. Beslutninger i barnevernet: rammer og metoder. I *Metodisk barnevernsarbeid. Fokus på forståelse, sammenheng og tiltak*, red. Vigdis Bunkholdt og Erik Larsen. Oslo: TANO.
- BLD. Barne- og likestillingsdepartementet. 2008. *Et åpent barnevern. Kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008-2011*.
<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Et%20%c3%a5pent%20barnevern.pdf> lastet ned 10.11.2012
- Barne- og familiedepartementet. 2005. Rundskriv Q-24. Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten.
- Bergjordet, Cathrine, Tone Dyrhaug og John Åge Haugen. 2011. *Barnevernet – et tilbud til mange*. Artikkel i Samfunnsspeilet 05/2011.
<http://www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/201105/09/art-2011-12-05-01.html>
lastet ned 18.03.12.
- Bunkholdt, Vigdis. 1997. Barnevernets legitimitet – hvorfor er det så vanskelig? I *Barnevernet – mangfold og mening. Festskrift til Gerd Hagen*, red. Bennedichte C. Rappana Olsen og Vigdis Bunkholdt. Oslo: Tano Aschehoug.
- Bunkholdt, Vigdis, og Erik Larsen. 1995. Et faglig og metodisk barnevernsarbeid – hva kan det være? I *Metodisk barnevernsarbeid. Fokus på forståelse, sammenheng og tiltak*, red. Vigdis Bunkholdt og Erik Larsen. Oslo: TANO.
- Bunkholdt, Vigdis, og Mona Sandbæk. 2008. *Praktisk barnevernarbeid*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Clausen, Sten-Erik, og Lars B. Kristofersen. 2008. *Barneverns klienter i Norge 1990-2005. En longitudinell studie*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA rapport 3/08.
- Cooper, Lindsay D. 2005. *Implications of media scrutiny for a child protection agency*. 32 Journal of Sociology and Social Welfare 107.
- Ekanger, Merethe. 2006a. Kvæningen-saken – alles mareritt. I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Ekanger, Merethe. 2006b. Lovtolkere eller talerør? I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fellesorganisasjonen. 2010. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere*
- Figenschow, Wenche. 2007. *Barnevern og media. Systemer med ulike systemkrav til sine aktører. Implikasjoner/konsekvenser for barnevernet*. Tromsø: Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge.
- Figenschow, Wenche. 2006. Systemer i samspill – det konfliktfylte møtet. I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Figenschow, Wenche, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. 2006. Innledning. I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fossåskaret, Erik. 1997. Ustruktureerte intervjuer med få informanter gir i seg selv ikke noen kvalitativ undersøkelse. I E. Fossåskaret, O.L. Fuglestad og T.H. Aase. *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*, red. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fuglehaug, Wenche. Er bekymret, men melder ikke fra. *Aftenposten*. 2012.27.03.
- Føleide, Sonja. 2011. *Mot ein meir reflektert barnevernsdebatt? Ei innhaldsanalyse av barnevernsframstillingar i VG og Dagbladet*. Masteroppgave. Oslo: UiO.
- Garvik, Marianne. 2005. *Evig eies kun et dårlig rykte? En kvalitativ studie av møtet mellom barnevernsarbeidere og journalister*. Masteroppgave. Trondheim: NTNU.
- Grunnloven av 17. mai 1814.
- Gubrium, Jaber F, og Holstein, James A. 2003. *Postmodern interviewing*. California: Sage Publications, Inc.
- Hansen, Inge D. Angrer på at hun gikk tjenestevei. *Aftenposten*, 2012.24.03.
- Haugland, Randi. 2000. *Kommuneheks på slakk line: om barnevern i små kommuner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Horverak, Sveinung. 1996. *Hvorfor melde til barnevernet? En studie av hva som motiverer privatpersoner til å melde en sak til barnevernet*. Hovedoppgave i sosialt arbeid. Trondheim: NTNU
- Høst, Sigurd og Vaage, Odd Frank. 2010. *Avislesing ikke lenger for alle*. Artikkel. Samfunnsspeilet nr. 4/Statistisk sentralbyrå.

- <http://www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/201004/03/art-2010-10-04-01.html> lastet ned 24.03.2012
- Karlsruud, M. 2011. *Offentlig ansatt og bekymret for et barn?* Barnevernet.no
<http://www.barnevernet.no/Forebygge/Bekymret/Offentlig-ansattes-meldeplikt/> lastet ned 20.02.2012
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. California: Sage Publications, Inc.
- Larsen, Peter. 2010. Den visuelle ekspansjonen. I *Imperiet vakler 1945-2010*, red. Guri Hjeltnes. Bind 3 av Norsk Presses Historie. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Levin, Irene. 1994. *Stefamilien – variasjon og mangfold*. Oslo: Aventura Forlag A/S.
- Levin, Irene, og Jan Trost. 2005. *Hverdagsliv og samhandling med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lov om Barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (Barnevernloven – Bvl.),
- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (Forvaltningsloven – Fvl.)
- Lundström, Tommy, og Andersson, Gunvor. 2004. *Socialarbetare om massmedier*. Artikkel. Nordisk sosialt arbeid Nr 01 – 2004.
- Lundstøl, John. 1997. Hvordan bli kyndige, innsiktsfulle og kloke fagfolk? I *Barnevernet – mangfold og mening. Festskrift til Gerd Hagen*, red. Bennedichte C. Rappana Oslen og Vigdis Bunkholdt. Oslo: Tano Aschehoug.
- Mead, George Herbert. 1934. Time. I *George Herbert Mead on social psychology. Selected papers*, red. Anselm L. Strauss. Chicago: University of Chicago Press.
- MMI. 2006. *Utvikling i holdninger til barnevernet*. Rapport, Univero. Oslo.
<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/NBBF/MMIbarnevern032006.pdf> lastet ned 03.02.2012.
- Moene, Inger. 2005. *Barnevernet må kommunisere bedre*. Artikkel. Forskning.no. Mai.
<http://www.forskning.no/artikler/2005/mai/1116491369.86> lastet ned 03.04.2012.
- NOU 1995:3. *Mangfold i media. Om eierkonsentrasjon i massemedia*. Kulturdepartementet.
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2003:31. *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- NOU 2009: 08. *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Barne- og likestillingsdepartementet

- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Ogden, Terje. 1993. *Sterke meninger og liten kontakt. Meningsmålinger om folks holdninger til barnevernet*. Artikkel. Norges Barnevern nr. 4-1993.
- Olsen, Henning. 2003. «Gode» kvalitative interview med «rigtige» informanter? Artikkel. Sosiologisk tidsskrift 02/2003.
- Puijk, Roel, Østbye, Helge og Else Øyen. 1984. *Sosialpolitikk eller sosialpornografi? En analyse av sosialpolitiske reportasjer i pressen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ringberg, Erik. 2006. Barneverssaker i fylkesnemndene og domstolene. I *Barnevern – medier og juss*, red. Wenche Figenschow, Erik Ringberg og Merethe Ekanger. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Rognmo, Gro. 2009. *Vurderer å endre taushetsplikten*. Artikkel i Dagbladet 14.08.2009. http://www.dagbladet.no/2009/08/14/nyheter/rusomsorg/barnevern/huitfeldt/bjarne_hakon_hanssen/7649192/ lastet ned 26.03.2011
- Stang, Edda. 2007. *Fremstillinger av barnevern i løssalgspresen. En innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 7/2007
- Statistisk sentralbyrå. 2012. *Norsk mediebarometer 2011*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- St. meld. nr. 40 (2001-2002) *Om barne- og ungdomsvernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Sæbønes, Ann-Marit. 2006. *Åpenhet mulig – hvis barnevernet vil!* Kronikk i Fontene. Mai. <http://www.fontene.no/kronikker/article2093356.ece> lastet ned 20.02.2012.
- Thomas, William Isac, og Thomas, Dorothy Swaine. 1928. *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf.
- Thomas, William Isac, og Florian Znaniecki, 1918-20. *The Polish Peasant in Europe and America*, fem volum. Boston: Houghton Mifflin.
- TV2 Nyhetskanalen. 08.04.2012.
- Ulset, Gro. 2012. *Barnevern bør samarbeide med media*. Kronikk. Forskning.no. Publisert 15.02.2012. <http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/313378> Lastet ned 15.03.2012
- Viggen, Eirik Dahl. 2012. *Rapport fra de hemmelige tjenester*. Artikkel. Fontene 04-2012.

Wik, Frieda og Øvrelid, Iselin Nevstad. 2011. *I hovedsak er media flinke*. Artikkel. NRK Møre og Romsdal. Publisert 03.02.2011.
http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/more_og_romsdal/1.7490946 lastet ned 13.03.2012

Wærness, Kari. 1984. *The rationality of caring*. Economic and Industrial Democracy 5: 185-211.

Ørstavik, Linda Johnsen. 2011. *Kommunikasjon på kant med loven*. Artikkel på nettsidene til Norsk Kommunikasjonsforening 23.02.2011
<http://www.kommunikasjon.no/fagstoff/fagbladet/kommunikasjon-p%C3%A5-kant-med-loven> lastet ned 08.03.2012

Østlyngen, Trine og Øvrebø, Turid. 1999. *Journalistikk – metode og fag*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk

Vedlegg 1. Intervjuguide

Arbeidstittel: Hvordan forholder barnevernsledere seg til media (når media tar kontakt vedrørende en konkret sak)?

- Kan du fortelle om siste gang du hadde kontakt med media?
- *Hvem tok initiativ?*
- *Hva skjedde?/ Hva var situasjonen?*
- Er dette en typisk sak?
- *Hvem gjorde hva?*
- *Følte du at du måtte forsvare deg?*
- Leste du gjennom intervju/kommentar før det kom på trykk?
- Ga du noen andre premisser?
- Ble det fulgt?
- Hvordan oppfattet du kontakten?
- *Fikk du inntrykk av at journalisten var forutinntatt (på den ene eller annen side)?*
- *Har du følelsen av at journalisten forsto kompleksiteten i barnevernets arbeidsområder/arbeidsmåter?*
- *Har du følelsen av at de var ute etter å "ta" deg? Var journalisten støttende ift barnevernet?*
- Hvordan ble det i etterkant?
- *Hvordan oppfattet du resultatet?*
- *Følte du at dine meninger kom til uttrykk?*
- *Følte/mente du at media forenklet situasjonen?*
- Var det nødvendig å ta kontakt med media etterpå/i etterkant?

- Kan du fortelle om en annen sak som synliggjør forholdet til media?
- Har du brukt media aktivt for å få frem budskap til offentligheten om barnevern/barnevernstjenesten?
- Hvilket inntrykk har du av hvordan barnevernssaker blir fremstilt i media generelt?
- Kjenner du til departementets kommunikasjonsstrategi(-er)?
- *Hvordan forholder du/dere deg/dere til denne?*
- Har kommunen en kommunikasjonsstrategi?
- *Kan du evt fortelle om denne, og hvordan du/dere forholder deg til strategien?*
- Hvordan ser du på media som en informasjonskanal for barnevernet? Hvilke muligheter har barnevernledere til å gi informasjon i media?
- *Hvem tenker du informasjon fra barnevernet bør rettes mot?*
- *Hva bør slik informasjon gå ut på?*

Vedlegg 2. Vær Varsom-plakaten

Etiske normer for pressen (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner)

Den enkelte redaktør og medarbeider har ansvar for å kjenne pressens etiske normer og plikter å legge disse til grunn for sin virksomhet.

Presseetikken gjelder hele den journalistiske prosessen, fra innsamling til presentasjon av det journalistiske materialet.

1. Pressens samfunnsrolle

1.1. Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn.

1.2. Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.

1.3. Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene. Avtaler om eksklusiv formidling av arrangementer skal ikke være til hinder for fri nyhetsformidling.

1.4. Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.

1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.

2. Integritet og ansvar

2.1. Den ansvarlige redaktør har det personlige og fulle ansvar for mediets innhold.

2.2. Den enkelte redaksjon og den enkelte medarbeider må verne om sin integritet og troverdighet for å kunne opptre fritt og uavhengig i forhold til personer eller grupper som av ideologiske, økonomiske eller andre grunner vil øve innflytelse på det redaksjonelle innhold.

2.3. Redaksjonelle medarbeidere må ikke ha oppdrag eller verv, økonomiske eller andre bindinger som kan skape interessekonflikter i forhold til deres redaksjonelle oppgaver. De må unngå

dobbeltroller som kan svekke deres troverdighet. Vis åpenhet om forhold som kan påvirke redaksjonelle medarbeideres habilitet.

2.4. Redaksjonelle medarbeidere må ikke utnytte sin stilling til å oppnå private fordeler.

2.5. En redaksjonell medarbeider kan ikke pålegges å gjøre noe som strider mot egen overbevisning.

2.6. Avvis alle forsøk på å bryte ned det klare skillet mellom reklame og redaksjonelt innhold. Avvis også reklame som tar sikte på å etterligne eller utnytte et redaksjonelt produkt, og som bidrar til å svekke tilliten til den redaksjonelle troverdighet og pressens uavhengighet.

2.7. Gi aldri tilsagn om redaksjonelle motytelser for reklame. Det som offentliggjøres, skal være et resultat av en redaksjonell vurdering. Sørg for å opprettholde det klare skillet mellom journalistikk og kommersiell kommunikasjon også ved bruk av pekere og andre koplinger.

2.8. Det er uforenlig med god presseskikk å la sponsing påvirke redaksjonell virksomhet, innhold og presentasjon.

2.9. Redaksjonelle medarbeidere må ikke motta pålegg om oppdrag fra andre enn den redaksjonelle ledelse.

3. Journalistisk atferd og forholdet til kildene

3.1. Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson.

3.2. Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte. Det er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder. Vær spesielt aktsom ved behandling av informasjon fra anonyme kilder, informasjon fra kilder som tilbyr eksklusivitet, og informasjon som er gitt fra kilder mot betaling.

3.3. Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers i forhold til kilder og kontakter.

3.4. Vern om pressens kilder. Kildevernet er et grunnleggende prinsipp i et fritt samfunn og er en forutsetning for at pressen skal kunne fylle sin samfunnsoppgave og sikre tilgangen på vesentlig informasjon.

3.5. Oppgi ikke navn på kilde for opplysninger som er gitt i fortrolighet, hvis dette ikke er uttrykkelig avtalt med vedkommende.

3.6. Av hensyn til kildene og pressens uavhengighet skal upublisert materiale som hovedregel ikke utleveres til utenforstående.

3.7. Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser. Direkte sitater skal gjengis presist.

3.8. Endring av avgitte uttalelser bør begrenses til korrigerende av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og presentasjon av redaksjonelt materiale.

3.9. Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.

3.10. Skjult kamera/mikrofon eller falsk identitet skal bare brukes i unntakstilfeller. Forutsetningen må være at dette er eneste mulighet til å avdekke forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning.

3.11. Pressen skal som hovedregel ikke betale kilder og intervjuobjekter for informasjon. Vis moderasjon ved honorering for nyhetstips. Det er uforenlig med god presseskikk å ha betalingsordninger som er egnet til å friste mennesker til uberettiget å trå innenfor andres privatsfære eller gi fra seg personsensitiv informasjon.

4. Publiseringsregler

4.1. Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon.

4.2. Gjør klart hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer.

4.3. Vis respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, rase, nasjonalitet og livssyn. Fremhev ikke personlige og private forhold når dette er saken uvedkommende.

4.4. Sørg for at overskrifter, henvisninger, inngresser og inn- og utannonseringer ikke går lenger enn det er dekning for i stoffet. Det er god presseskikk å oppgi kilden når opplysninger er hentet fra andre medier.

4.5. Unngå forhåndsdomming i kriminal- og rettsreportasje. Gjør det klart at skyldspørsmålet for en mistenkt, anmeldt, siktet eller tiltalt først er avgjort ved rettskraftig dom. Det er god presseskikk å omtale en rettskraftig avgjørelse i saker som har vært omtalt tidligere.

4.6. Ta hensyn til hvordan omtale av ulykker og kriminalsaker kan virke på ofre og pårørende. Identifiser ikke omkomne eller savnede personer uten at de nærmeste pårørende er underrettet. Vis hensyn overfor mennesker i sorg eller ubalanse.

4.7. Vær varsom med bruk av navn og bilde og andre klare identifikasjonstegn på personer som omtales i forbindelse med klanderverdige eller straffbare forhold. Vis særlig varsomhet ved omtale av saker på tidlig stadium av etterforskning, i saker som gjelder unge lovovertridere, og der identifiserende omtale kan føre til urimelig belastning for tredjeperson. Identifisering må begrunnes i et berettiget informasjonsbehov. Det kan eksempelvis være berettiget å identifisere ved overhengende fare for overgrep mot forsvarsløse personer, ved alvorlige og gjentatte kriminelle handlinger, når omtaltes identitet eller samfunnsrolle har klar relevans til de forhold som omtales, eller der identifisering hindrer at uskyldige blir utsatt for uberettiget mistanke.

4.8. Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet. Dette gjelder også når foresatte har gitt sitt samtykke til eksponering. Barns identitet skal som hovedregel ikke røpes i familietvister, barnevernsaker eller rettssaker.

4.9. Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.

4.10. Vær varsom med bruk av bilder i annen sammenheng enn den opprinnelige.

4.11. Vern om det journalistiske fotografiets troverdighet. Bilder som brukes som dokumentasjon må ikke endres slik at de skaper et falskt inntrykk. Manipulerte bilder kan bare aksepteres som illustrasjon når det tydelig fremgår at det dreier seg om en montasje.

4.12. For bruk av bilder gjelder de samme aktsomhetskrav som for skriftlig og muntlig fremstilling.

4.13. Feilaktige opplysninger skal rettes og eventuelt beklages snarest mulig.

4.14. De som utsettes for sterke beskyldninger skal såvidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger. Debatt, kritikk og nyhetsformidling må ikke hindres ved at parter ikke er villig til å uttale seg eller medvirke til debatt.

4.15. De som er blitt utsatt for angrep skal snarest mulig få adgang til tilsvaret, med mindre angrep og kritikk inngår som ledd i en løpende meningsutveksling. Ha som krav at tilsvaret er av rimelig omfang, holder seg til saken og har en anstendig form. Tilsvaret kan nektes dersom den berørte part, uten saklig grunn, har avvist tilbud om samtidig imøtegåelse i samme spørsmål. Tilsvaret og debattinnlegg skal ikke utstyres med redaksjonell, polemisk replikk.

4.16. Vær varsom med å opprette pekere fra digitale utgaver til innhold som bryter med god presseskikk. Sørg for at pekere til andre medier eller publikasjoner er tydelig merket. Det er god presseskikk å informere brukere av interaktive tjenester om hvordan publikasjonen registrerer og eventuelt utnytter bruken av tjenestene.

4.17. Dersom redaksjonen velger ikke å forhåndsredigere digitale meningsutvekslinger, må dette bekjentgjøres på en tydelig måte for de som har adgang til disse. Redaksjonen har et selvstendig ansvar for så snart som mulig å fjerne innlegg som bryter med god presseskikk.

Ord og bilder er mektige våpen, misbruk dem ikke!

*

Vedtatt av NORSK PRESSEFORBUND

Første gang i 1936, senere revidert i 1956, 1966, 1975, 1987, 1989, 1990, 1994, 2001, 2005 og 2007 (gjeldende fra 01.01.2008).